

II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi
[Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimde Çokkültürlülük
Deneyimleri]

Ülke Raporları

2nd International Leading Teachers Summit
[Cross-cultural Education and Multicultural
Experiences in Education]

Country Reports

Afganistan Azerbaycan Bulgaristan
Cezayir Irak Kazakistan Kosova Pakistan
Rusya Sırbistan Türkiye Yunanistan

Editör
Dr. İbrahim Hakan Karataş

Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği Yayınları – 2
Akademik Yayınlar - 2

II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi
Ülke Raporları

İstanbul, Kasım 2016
1. Baskı, 136 Sf
ISBN: 978-605-82831-2-1

Editor
Dr. İbrahim Hakan Karataş

Editör Yardımcıları
Semra Doğan
Sevdanur İnce

Düzenleme
Gökhan Erenoğlu

Tasarım
Safiye Ayyıldız

Kapak Tasarımı
Ahmet Karataş

Sayfa
16X23 cm

Baskı ve Cilt
Yıldız Baskı ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Üsküdar – İstanbul
+90 216 343 13 09

Öncü Eğitimciler
Leading Educators

ULUSARARASI ÖNCÜ EĞİTİMCİLER DERNEĞİ
INTERNATIONAL LEADING EDUCATORS ASSOCIATION

Cumhuriyet Mh, Libadiye Caddesi, Haminne Çeşme Sokağı, No. ¼
Üsküdar – İstanbul – Türkiye
+90216 640 1055
oncuegitimciler@gmail.com / www.oncuegitimciler.org.tr

Takdim

Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği tarafından bu yıl ikincisi düzenlenen Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi, iki yılda bir ilgili ülkelerin yerel sivil toplum kuruluşları, üniversite ve diğer eğitim kurumları işbirliğinde gerçekleştiriliyor. Özellikle ev sahibimiz Makedonya'nın zirvenin temasına uygun birçok özelliği bir araya getirmesi bakımından isabetli bir tercih olduğunu ifade etmek gerekir. Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimde Çokkültürlülük Deneyimleri başlığı, belki de daha değerli ve anlamlı bir mekanda gerçekleştirilmezdi. Üsküp şehri, dünya tarihi boyunca kültürler arası bir kesişim mekanı olan Balkan coğrafyasının merkezi konumunda bulunmaktadır. Bu özelliğiyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok kültürü içinde barındıran aynı zamanda yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde siyasal ve sosyokültürel gelişmeler bakımından yeni bir döneme de şahitlik eden birikimli bir şehirdir.

Haziran 2014'te İstanbul'da gerçekleştirdiğimiz Birinci Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi'nin ana teması "Eğitimle Barış" idi. Günümüzde eksikliğini en çok hissettiğimiz olguların başında barış gelmektedir. Barışın en gerçekçi şekilde eğitimle sağlanabileceği düşüncesinin ön plana çıktığı zirve, bize yeni bir yol haritası, dolayısıyla da ufuk açıyordu. Eğitimin kültürlerarası birleştirici etkisi, insanoğlunun çocukluktan itibaren bir araya gelerek tanışması, birbiriyle iletişim kurması bakımından eğitimde çokkültürlülük deneyimlerinin tüm dünya barışına ve insanlığın ortak mirasına anlamlı değer katacağını belirtmeliyiz. Katılımcı onbeş ülkeyi temsil eden eğitimciler, bu önemli birikime ve paylaşımlar yoluyla yeni işbirliklerine, yaşanabilir bir dünya için ortak değerlere hizmet etmenin kıvancını yaşamış oldular ve her zaman yaşayacaklardır. Herkesin çocukluk evresini yaşadığı, ancak insanlığın artık ergenliğini tamamlamış olgun bir yetişkin gibi davranmasının önünde bir engel bulunmadığını gösterme fırsatı sunmasına hizmet etmesi bakımından zirvenin, eğitim yoluyla insanlığın ortak değerlerine, farklılıkların zenginlik olduğu bilincinden hareketle evrensel barışa, kültürlerarası işbirliklerine katkısının büyük olduğunu düşünüyoruz. Bu vesileyle ülke eğitim raporlarının katılımcı ülkelere olduğu kadar eğitim bilimleri yoluyla tüm dünyadaki eğitim öğretim süreçlerine katkı sağlayacak önemli verileri ilk elden sağlayacak bir kaynak olması bakımından okurlarına, bilim ve eğitim camiasına hayırlı olmasını diliyorum.

Mehmet Cüneyt ANCIN
Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Afganistan

Ayşe Topbaş

13

Azerbaycan

Araz Aslanlı

31

Bulgaristan

Harun Bekir

45

Cezayir

Djaoudia AMİRA

53

Irak

Ahmed Anwar DEZAYE

61

Kazakistan

Akbota ABİYR

79

Kosova

Akif Gaşi

93

Pakistan

Alam Khan

101

Rusya

Leila SALEKHOVA

109

Sırbistan

Jelena RANDJELOVIĆ

117

Türkiye

Mehmet Cüneyt Ancın

125

Yunanistan

Ali Hüseyinoğlu

131

YÜRÜTME KURULU BAŞKANI / CHAIRMAN of the ORGANIZATION COMMITTEE
Gökhan ERENOĞLU

YÜRÜTME KURULU / ORGANIZATION COMMITTEE

Abdulkadir IŞIK, Türkiye
Abdullah AKSU, Türkiye
Ahmet ÖZCAN, Türkiye
Araz ASLANLI, Azerbaycan
Ayşe MACİT, Türkiye
Cengiz ÇEŞKO, Kosova
Ceyda Nur ABAYHAN, Türkiye
Dr. Emine BAYRAKTAROVA, Bulgaristan
Gökhan ERENOĞLU, Türkiye
Gülten KARDAŞ KİYAT, Türkiye
İbrahim RÜSTEMİ, Sırbistan
Malik HASA, Arnavutluk
Metin KARAHOCA, Yunanistan
Mine DOĞAN MORGÜL, Türkiye
Muhadin LİMANİ, Makedonya
Muhammed EROL, Türkiye
Rıdvan TOPÇU, Yunanistan
Dr. Salih UÇAK, Irak
Sinan ÖZYURT, Türkiye
Sıtkı SERDAR, Türkiye
Süleyman KILIÇ, Türkiye
Yasir İHTİYAR, Türkiye
Zeki ALKAN, Türkiye
Zeki GEZER, Türkiye

SEKRETERYA / SECRETARY

Ahmet Raşit YILDIRIM
Betül KELER
Fatma AKÇAY
Fatma BARKUŞ
Tuba ARSLAN
Merve KAYA
Nilüfer YILDIZ
Şehmus SAĞLAMER
Zeynep KIRAZ

İRTİBAT ve İLETİŞİM / CONTACT

Gökhan ERENOĞLU, Yürütme Kurulu Başkanı
gerenoglu@gmail.com
+90505 485 2204
Yasir İHTİYAR, Yürütme Kurulu Başkan Yardımcısı
yasir.ihdiyar@gmail.com
+90535 599 4154

KURULLAR / COMMITTEES

DANIşMA KURULU BAşKANI /CHAIRMAN OF ADVISORY BOARD

M. Cüneyt ANCIN, Türkiye

DANIşMA KURULU / ADVISORY BOARD

Alam KHAN, Pakistan

Ali ÇANKIRLI, Türkiye

Ali ÇELİK, Türkiye

Alpaslan DURMUş, Türkiye

Betül TONBULOĞLU, Türkiye

Denada DOSTİ, Arnavutluk

Didem Ö. BAYINDIR, Türkiye

Erdem ÇAKI, Türkiye

Gentiana MEHMETİ, Sırbistan

Halis KURALAY, Türkiye

Hasan AVCI, Türkiye

Hulusi YİĞİT, Türkiye

Hüseyin AKAR, Türkiye

İsmail TONBULOĞLU, Türkiye

M. Cüneyt ANCIN, Türkiye

M. Fatih ADIYAMAN, Türkiye

Mahmut AYTEKİN, Türkiye

Medadin L. STRAÇİNSA, Makedonya

Mirjana NEĐİĆ, Sırbistan

Muhammet YILMAZ, Türkiye

Mus'ab BARAN, Ürdün

Numan AYVERDİ, Türkiye

Nurdan KARBUZ, Türkiye

Sinan AYDIN, Türkiye

Sultan ONGUN ORHAN, Türkiye

Şemseddin KOÇAK, Türkiye

BİLİM KURULU BAŞKANI / CHAIRMAN OF THE SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. İbrahim Hakan KARATAŞ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

BİLİM KURULU / SCIENTIFIC COMMITTEE

- Adem ÇAYLAK, Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
Ahmet AĞIRAKÇA, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin
Ahmet AYPAY, Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Ahmet CİHAN, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Ahmet Şükrü ÖZDEMİR, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Aydın TOPALOĞLU, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul
Aytaç AÇIKALIN, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi, Çanakkale
Djaouida AMIRA, Prof. Dr., Cezayir 2 Üniversitesi, Cezayir
Dragan POTOČNIK, Prof. Dr., Maribor Üniversitesi, Slovenya
Ergün YILDIRIM, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Hüseyin YILMAZ, Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas
Leila L. SALEKOVA, Prof. Dr., Kazan Federal Üniversitesi, Rusya
M. Bahaddin ACAT, Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Mehmet Zeki AYDIN, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Mustafa ÖZCAN, Prof. Dr., MEF Üniversitesi, İstanbul
Ramazan ÖZEY, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Ramazan YELKEN, Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
Selahattin TURAN, Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Siham ABDÜLMECİT ZENGİ, Prof. Dr., Bağdat Üniversitesi, Irak
Adnan AKIN, Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale
Ali KUZUDİŞLİ, Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane
Goran SELAHADDİN ŞÜKÜR, Doç. Dr., Erbil Selahaddin Üniversitesi, Irak
Hasan KORKUT, Doç. Dr., Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Bosna Hersek
Hilmi DEMİRAL, Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
İbrahim KOCABAŞ, Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
Lindita XHANARİ LATİFİ, Doç. Dr., Tiran Üniversitesi, Arnavutluk
Mızrap POLAT, Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Ömer SAY, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Rahman ADEMİ, Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
Sait OKUMUŞ, Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
Semih AKTEKİN, Doç. Dr., MEB Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürü
A. Halis ARSLANTAŞ, Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
Ahmet KOÇAK, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Ali HÜSEYİNOĞLU, Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edirne
Emine AYYILDIZ, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Ghania DIF KHELASSI, Yrd. Doç. Dr., Cezayir 2 Üniversitesi, Cezayir
Ghazi CHAKROUN, Yrd. Doç. Dr., Universty of Sfax, Tunus
Halis DEMİR, Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas
Harun BEKİR, Yrd. Doç. Dr., Plovdiv Üniversitesi, Bulgaristan
Hazım BURHAN NACCAR, Yrd. Doç. Dr., Erbil Selahaddin Üniversitesi, Irak
İbrahim Hakan KARATAŞ, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Kübra GÜRAN YİĞİTBAŞI, Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Leulmi BOUDERSA, Yrd. Doç. Dr., Annaba Üniversitesi, Cezayir
Lütfi SUNAR, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul
Mehmet SAMSAKÇI, Yrd. Doç. Dr., Üsküp YEE Müdürü, Makedonya
Mustafa OTRAR, Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul
Nihan ŞAHİNKAYA, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Nurullah KOLTAŞ, Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edirne
Ömer AVCI, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
Rushan ZİATDİNOV, Yrd. Doç. Dr., Keimyung University, Kuzey Kore
Shener BİLALLI, Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Balkan Üniversitesi, Makedonya
Melike GÜNYÜZ, Dr., MÜSIAD, İstanbul
Nazif YILMAZ, MEB Din Öğretimi Genel Müdürü, Ankara
Vedat ERYETİŞ, Dr., Şumnu Balkan Üniversitesi, Bulgaristan

Önsöz

Öğretmenlik, saf dimağların kendiyile, toplumuyla ve diğer insanlarla barışık iyi insanlar olmalarına adanmış bir meslektir. Bu yüzden bütün toplumlarda ve kültürlerde değer verilen onurlu bir meslek olagelmıştır. Öğretmen, sınıfındaki bütün öğrencilere aynı gözle bakar, her birini geleceğin mimarı görür. Mesleğini bu bilinçle, büyük bir dikkatle ifa eder. Zamanın getirdikleri ile varoluşsal gerçeklikleri bir potada eritir. Bunu başarabilmek için içinde bulunduğu ekonomik, sosyal, politik, coğrafi, tarihsel ve kültürel koşulları en doğru biçimde değerlendirir ve öğrencilerinin karşısına bu donanımla çıkar.

Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği, bütün eğitimcilerin bu ideale ulaşabilmelerini sağlayacak mesleki, sosyal ve kişisel kapasitelerini artırmaları amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Gerçekleştirdiği onca çalışma ile Türkiye’den ve dünyadan binlerce eğitimcinin gözdesi olmuştur.

Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi, Derneğimizin amaçlarını gerçekleştirmek üzere düzenlediği en kapsamlı çalışmadır. İlkini 23-25 Haziran 2014’te İstanbul’da düzenlediğimiz Zirve’nin ikincisi, MEB, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü, İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve Aktivite Derneği’nin ortaklığı ile 15-17 Temmuz 2016’da Makedonya’nın başkenti Üsküp’te gerçekleştirilmiştir. “Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimde Çokkültürlülük Deneyimleri” temalı Zirve’de 15 farklı ülkeden 300 yakın öğretmen eğitimde çokkültürlülük deneyimlerini paylaşma imkanı bulmuştur. Katılımcı ülkelerin eğitimde çokkültürlülük deneyimleri raporlar halinde sunulmuş ve davetli konuşmacılar eğitimde çokkültürlülüğün kuramsal temellerini paylaşmışlardır.

Üzülerek belirtmeliyim ki bölgemizde ve dünyada her geçen gün artan bir huzursuzluk ve karmaşa ortamındayız. Eğitimciler olarak huzuru yaymanın yolu öncelikle kendi aramızda ortak bir dil bulmaktan geçmektedir. Bu dilin tarihi tecrübelerimiz ve yerel deneyimlerimizde olduğunu biliyoruz. Bu hazineyi ortaya çıkarmak, çağdaş deneyimlerimizi karşılaştırmak, birlikte yaşama gayretimizi zenginleştirmek, motivasyonumuzu yükseltmek ve bütün bu kazanımları sınıf içi uygulamalara taşıyacak yöntem ve teknikler geliştirmek için bu Zirve’nin tarihi bir önemi vardır. Amacımız, öğrencilerimiz ve velilerimiz aracılığıyla ülkelerimizde, bölgemizde ve dünyada, huzur ve barış için umudu güçlendirerek öğrencilerimizin saf dimağlarında kendileriyle, toplumuyla ve diğer insanlarla barışık iyi insanlar olmalarına katkı sağlamaktır.

Bu Ülke Raporları kitabı, Zirve’de sunulan 12 ülke raporunun tam metnini içermektedir.

Temennimiz Zirve’nin katılımcılar kadar katılmayan meslektaşlarımız için de kalıcı, etkili ve öğrencilerimize yararlı kazanımlara vesile olmasıdır. Bu vesileyle Zirve’nin düzenlenmesinde emeği geçen yürütme, danışma ve bilim kurullarında görev alan meslektaşlarıma ve bildirileri ile Zirve’ye değer katan bütün öncü eğitimci ve akademisyenlere teşekkür ederim.

15 Kasım 2016

Dr. İbrahim Hakan Karataş

II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi

Bilim Kurulu Başkanı

Foreword

Being a teacher is truly a dedication of a crystal soul aiming to create connections with society that they live in and the rest of the world for promoting the honour of life and dignified existence in this universe. This is one of the reasons why all cultures and societies consider teaching as a heroic choice, a profession, a life style but not only a job. All the students around a teacher are beloved in teachers eyes and a teacher assumes that all of them are the architects of a brilliant future. Teachers do everything with extreme care and a responsibility. Teachers have imaginary melting pots. In these pots they melt together the existential questions and the actual concerns for creating alloys that shiny and sharp swords are made. Those swords are nothing but the true scientific knowledge that tear apart the darkness. Teachers must be equipped with the knowledge of economy, social sciences, political sciences, natural sciences, geographical information, a true knowledge of history and cultures to create usefull links for not only survival but eliminating the defects that comes with human organism. Then all the students' minds that touched by teachers will have the idea and ideal of making this planet a laboratory searching for the true meaning of existence.

International Leading Educators Association aims to assist all teachers to reach their potentials. Professional, social and personal developments of teachers are the priority of this Association. This is why thousands of educators from Turkey and in many countries follow our Association.

International Leading Teachers Summit is the most extensive organisation held by our Association. The first Summit was held 23-25 June 2015 at Istanbul. Second one was held between 15-17 July 2016 by a concorcium of MoNE Directorate General of Teacher Training and Development, Istanbul Medeniyet University and Aktivite Association at Skopje. 300 teachers from 15 different countries had opportunity to share their experiences about intercultural issues at Cross-cultural Education and Multicultural Experiences in Education Summit. Participants reported their thoughts and incidents that they experienced at their homelands and theoretical foundations of multiculturalism are shared.

Unfortunately everyday we are face to face with a lot of undesired incidents and disturbances both in our tertiary and at global scale. Educators must develop a common language in order to be able to spread the happines. We certainly know that this language is present in our historic and cultural heritage. This is why this Summit has a historic mission to unearth this treasure, compare and discuss our actual experiences, increase our motivation, and carry all these experiences into the classroom environment. We would like to develop and deliver hope for peace and serenity in our homeland and around the world through our students' brilliant minds and keeping our hopes alive that they will be in peace with themselves and the world around.

This Book of Proceedigs contains the full text of oral, poster presentations presented during the Summit. Country Reports and Selected Papers has also published as seperated books as well.

It is our hope that we could make a contrubution both for participants and our colleques who are not present here. We wish this Summit would help them gain new, permanent and effective perspectives and motives. I hereby want to thank executive, scientific and advisory commitee members, all leading educators and partners for their extensively valueble participation.

November 15, 2016
Dr İbrahim Hakan Karataş
2nd International Leading Teachers Summit
Chairman of the Scientific Committee

AFGANİSTAN'DA ÇOK KÜLTÜRLÜLÜĞÜN EĞİTİMDEKİ ROLÜ VE TALİBAN İLE ORTAYA ÇIKAN YAPININ MODERN DÜNYA İLE İLİŞKİSİ

Ayşe TOPBAŞ¹

ÖZET

Afganistan dünya üzerinde eğitim seviyesi ve kalkınmışlık düzeyi arasındaki doğrudan ilişkiyi en acı şekilde yaşayan ülkelerden birisi olmuştur. Bu çalışmada tarihi İpek yolu üzerinde bulunan ve Jeopolitik konumu nedeniyle sömürge ülkelerin hedefi konumuna gelen Afganistan'ın demografik, siyasi ve sosyokültürel yapısı, eğitim sisteminde çok kültürlü yapının etkileri, yönetimi, denetimi ve finansmanı ortaya konmaya çalışılmıştır. Ülkedeki etnik ve dini sorunlar yanında iç savaşın etkisiyle ortaya çıkan ekonomik çöküntünün etkileri üzerinde durulmuştur. Üniversitelerdeki eğitimin çağdaş dünya ile ilişkisi veya benzerlikleri ayrılıkları, anaokulu, ilköğretim, lise ve üniversitelerdeki eğitim üzerinde durulmuştur. Taliban ile ortaya çıkan yapının modern dünya ile ilişkisi araştırılmış, yetişmiş insan gücü, eğitimin dili, ders materyalleri, öğretmen yeterlikleri, mesleki gelişimleri, eğitim sisteminin yapılanması hakkında bilgi verilmiştir. Ülkedeki farklı etnik grupların ekonomik durumu, statüler, eğitime erişim konularında eşitsizliğin olduğu tespit edilmiştir. Farklı etnik grupların eğitime ilişkin hak ve taleplerini dile getirecek, eğitim ile ilgili dernek vakıf veya sendikal faaliyetlerin etkinlikleri, eğitim bakanlığının vizyonu ayrıca uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, çok kültürlü yapı, eğitim, Taliban

THE FUNCTION OF MULTI CULTURİZM IN THE EDUCATION IN AFGHANİSTAN AND THE RELATION WITH THE MODERN WORLD OF THE SİTuation CREATED BY TALİBAN

ABSTRACT

Afghanistan which one of the country in the world has experienced tragedy between education and capability and economical development. In this study, is tried to explain the country which is targeted by imperialist countries because of geopolitical location is Afghanistan about demography, political and social and cultural structure, multi-cultural education system effects, governing and finance. In addition of ethnic and religion affairs, the effect of economical depression is tried to clarify because of the civil war. Which is studied on its education system which are universities, high schools and primary schools. This study is tried to relate Taliban regime with modern world and informed about qualified people, education language, educational materials, teachers capabilities and education structure in this country. In this Country, different ethnic groups have inequality about economical, educational rights are clarified. Different ethnic groups rights and requests are tried to comment by educational foundation, education syndicate union education ministry and international studies.

Keywords: Afghanistan, Multi Culturizm, Education, Taliban

1. ÜLKENİN DEMOGRAFİK DURUMU

1.1. Nüfus

Afganistan'ın nüfusu 2011 Temmuz ayı verilerine göre 31.835.392 kişidir. Nüfusun %44,6'sını 0-14 yaş grubu, 15-64 yaş aralığı ise nüfusun %52,9'unu oluşturmaktadır. 65 yaş ve üzeri ise %2,4 gibi bir orana sahiptir. Oldukça genç bir nüfusa sahip olan Afganistan'da bebek ölüm oranı her 1000 bebekten 160,23 ölüm şeklinde gerçekleşmektedir. Ortalama çocuk sayısı her 1 kadına 6,69 çocuk şeklindedir. Ortalama

¹ Öğretmen, Karaman Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Karaman, Türkiye, ayse_19823@myynet.com

yaş (ömür) beklentisi erkeklerde 43,16 yıl, kadınlarda 43,53 yıl ve ortalama 43,34 yıl olarak gerçekleşmektedir.

Resim1: Akcha , Afganistan’da bir çocuk (Yazar tarafından çekinilmiştir.)

1.2.Etnik Gruplar

Resim2: Shebergan , Akcha , T.C. MEB Habibe Kadiri Kız Lisesi , farklı kültürlerde kız öğrenciler (Yazar tarafından çekinilmiştir.)

Afganistan'da resmi kaynaklara göre Peştunlar %42, Tacikler %27, Hazaralar %9, Özbekler %9, Aymaklar %4, Türkmenler %3, Beluciler %2, diğer (Araplar, Hindular, Kazak, Kırgız, Karakalpak, Kızılbaş, Pamiriler ve Sihler).

Afganistan'da bu kadar çok sayıda etnik grup olmasına karşın, ülke içinde tek başlarına siyasi bir güç oluşturabilecek kadar nüfusa sahip olanlar sadece dört tanedir. Bunlar da: Peştunlar, Tacikler, Türkler ve Hazaralardır. Tüm etnik gruplar incelenmekte olmasına karşın, genellikle bu dört grup üzerinde durulmaktadır.

Ethnolinguistic Groups in Afghanistan

Şekil 1: Afganistan'daki Etnik Grupları Gösteren Harita

1.3.Din

Halkın %99'u Müslüman'dır. Bunların %80'i Sünni, %19'u Şii Müslümandır. %1'i ise diğer dinlere mensuptur.

1.4.Ekonomi

Afganistan, kara ile çevrili bir ülkedir, ekonomisi tarıma ve hayvancılığa (koyun ve keçi yetiştirmeye) bağlıdır. 15 milyonluk çalışabilir nüfusa sahiptir. İşgücünün sektörlere göre dağılımında tarım %80, endüstri %10, hizmetler sektörü ise yine %10'luk bir paya sahiptir. Endüstri ağırlıklı olarak küçük çapta tekstil, sabun, mobilya, ayakkabı, gübre, çimento; el yapımı halılar; doğal gaz, yağ, kömür, bakır işletmelerine dayanmaktadır.

Afganistan çok zengin bakır rezervine sahiptir.

Resim 3 : Akcha , Afganistan'da demir ustası (Yazar tarafından ekinilmiştir.)

Elektrik üretimi 905 milyon kWh olarak gerçekleşmektedir. Buna istinaden tüketim 1.042 milyar kWh olmuştur. Hiç elektrik ihracatı yapamayan Afganistan, 200 milyon kWh elektrik ithalatı yapmaktadır. Tarım ve hayvancılık ürünleri, haşhaş, buğday, meyveler, fındık; yün ve deridir. İhracat tutarı 2005'te 471 milyon\$ olarak gerçekleşmiştir. İhracat ürünleri, haşhaş, meyve ve fındık, el yapımı halılar, yün, pamuk, deri, değerli taş ve mücevherlerdir. Para birimi Afgani'dir ve uluslararası ISO kodu "AFA"

1.5.Ulaşım ve Taşımacılık

Demiryollarının toplam uzunluğu 24.6 km, karayolları 42150 km (bunun 12,350 km si asfalt, geri kalanı yani 29,800 km si stabilize yoldur), su yolları 1,200 km dir. Ülkede boru hatlarının toplam uzunluğu 466 km dir. 51 adet havaalanı bulunan Afganistan'ın en büyük havaalanı Kabil Uluslararası Havaalanı'dır. 11 adet helikopter alanı mevcuttur.

1.6.Eğitim

Ülkenin çeşitli güçler tarafından işgali ve buna paralel olarak ortaya çıkan savaşlar sonucunda en çok zarar gören kurumlardan biri de eğitim-öğretim olmuştur.

Ülkede yetenekli iş gücü sıkıntısı çekilmekte olup okuryazarlık oranı yaklaşık olarak % 30'dur.

Afganistan'da eğitim alanında kadın ve erkek arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Her Afgan vatandaşı eğitim hakkından yararlanmada eşit haklara sahiptir. Her 7 yaşına gelen her ocuk devlet okullarından parasız yararlanma hakkına sahiptir. Afganistan Anayasası 43. maddesine göre, devlet okulları parasızdır ve ilköğretim zorunludur.

1.7.İdari Yapı

Ülke 34 ile ayrılmıştır. Bu iller de kendi içinde *volasvaley* adı verilen 398 ilçeye ayrılmıştır.

1.8.Dil

Afganistan'da 30'a yakın dil bulunmaktadır. Afganistan Anayasasının on altıncı maddesine göre, ülkede mevcut bulunan bütün diller arasında Peştunca, Darice resmi dil olarak kabul edilmiştir. Ülkenin herhangi bir bölgesinde bu iki dilin dışında çoğunluk tarafından konuşulan dilin üçüncü resmi dil olarak kabul edileceği ve mevcut bütün dillerin basım ve yayın araçları ile kullanımının serbest olduğu belirtilmiştir.

2. ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL NÜFUSUN SOSYAL, EKONOMİK VE SİYASAL DURUMU

Afganistan'da insanlara “kimsiniz?” diye sorulduğunda afganım cevabı yerine genellikle “Peştunum”, “Tacikim”, “Özbekim”, “Türkmenim” demektedirler. Aralarındaki anlaşmazlıklarla, savaşlarla yüzyıllarca bir arada yaşayan Afganistan halkının içinde bulunan çok sayıda etnik unsuru bir arada tutan en güçlü bağ İslam dini olduğu bilinmektedir. Yerel ve ulusal düzeyde bütünleşmenin yetersiz ve zayıf kaldığı ülkede, ortak bir ulusal kimlik ve ortak milli ideolojinin ortaya konamaması, coğrafi şartlar kadar ağır ve büyük bir toplumsal sorun olarak durmaktadır. Bu toplumsal sorunun eğitimle aşılabileceği bir gerçektir. Aşağıda farklı etnik grupları ayrı ayrı incelemeye çalışalım.

Peştunlar; Afganistan'ın tarihi ve geleneksel olarak en büyük etnik grubudur Afgan tarihi boyunca diğer etnik gruplara karşı üstünlüklerini kabul ettirmişlerdir. Bütün Afgan kralları Peştun'dur. Peştun'lar Taliban'da olduğu kadar Afganistan'ın liderliğinde de baskın bir role sahiptirler. Hükümette, bürokraside ve orduda üst kademelerde neredeyse tamamen Peştun'lar yer almaktadır. Peştun'lar ülkenin güney ve güneydoğu tarafında yaşarlar. Diğer bölgelerde de azınlık olarak yaşarlar. Göçebe ve yarı göçebe topluluklarda görülen bu değerlerin gücü kabile bağlarının azalmasıyla birlikte zayıflamıştır. Bu kültürün davranış özellikleri üçe ayrılır; birincisi; sığınan herhangi bir kişi korunmalı, malı mülkü zarar gören kişi yeniden giydirilmeli, ikincisi; kan davası, üçüncüsü; evlerde, camilerde misafire azami hürmet.

Eşref Gani Ahmedzai (d. 12 Şubat 1949), Peştunların Ahmadzai kabilesindendir.21 Eylül 2014 tarihinde Afganistan Devlet Başkanı seçilmiştir. Daha önce Maliye Bakanı ve Kabil Üniversitesi'nde başkan olarak görev yaptı. 2015 yılında Afganistan'a sıkıyönetim ilan etmiştir.

Tacik ve peştun karışık asıllı afgan politikacı ve hekim Abdullah Abdullah.2014 seçimlerinde Eşref Gani 'nin rakibi konumundaydı. Şu anda Afganistan icra kurulu başkanlığını yürütmektedir.

Hamid Karzai (d. 24 Aralık 1957, Kandehar) Peştun'ın asıllı Afgan siyasetçi. Afganistan eski devlet başkanıdır. Taliban sonrası ilk devlet başkanıdır.

Tacikler; Ülkenin ikinci büyük etnik grubu olan Taciklerin çoğu kentli, iyi eğitilmiş, ticaretle uğraşmakta ve yönetimde peştunlardan sonra gelen çoğunluk oldukları için makam sahibidirler. Büyük çoğunluğu Sünni Müslümandır. Fakat Şii İsmaili mezhebine mensup bazı Tacikler, Bakdakşan Eyaletinin dağlarında yaşarlar. Taciklerin anavatanı olan Tacikistan'da yaklaşık 6,5 milyon Tacik yaşarken, Afganistan'da yaklaşık 9 milyon

Tacik'in yaşamakta olması Afganistan'daki mevcut etnik grup yapısının ne kadar farklı ve karmaşık yapıda olduğunu göstermektedir

Tacikler ülkenin kuzey ve kuzeydoğu ile batı bölgelerinde yaşarlar. Tacikler Farsçanın Afganistan'a mahsus Dari dilini konuşurlar. Dari lehçesi ve Tacik kültürü Afganistan'da oldukça yaygın ve etkilidir. Kendi aralarında bütünleşme seviyeleri Peştunlardan yüksek olmasına rağmen ordu ve bürokrasinin dışında bırakıldıkları için lider çıkarabilme imkânları kısıtlıdır. Tacikler sadece iki kez yönetimi ele geçirmişlerdir. Behçe-i Saka 1929 ve 1992 de Burhaneddin Rabbaninin Afganistan cumhurbaşkanı olması. Her iki seferde de Peştunlar tarafından tepkiye neden olmuş ve yönetimlerine son verilmiştir.

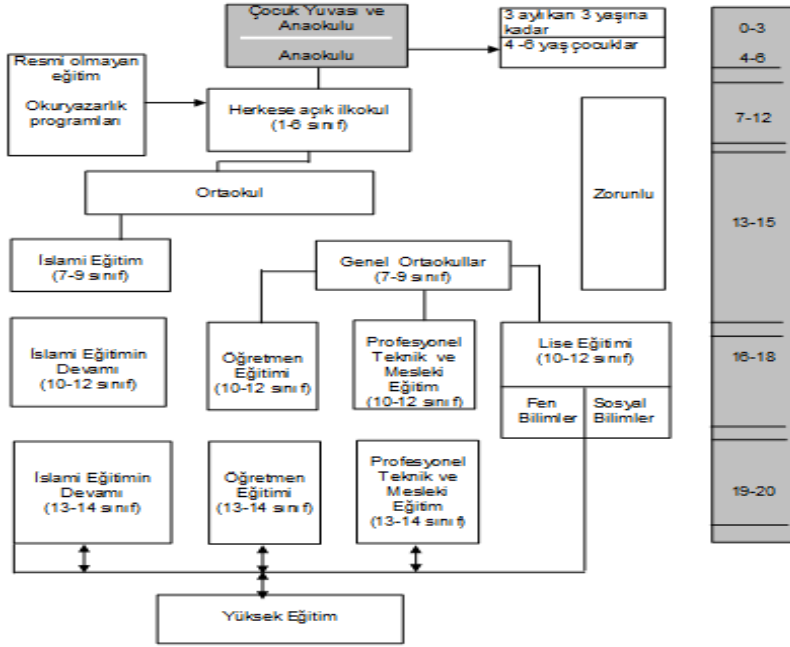
Özbekler; Genellikle Kunduz, Mezar-ı Şerif , Belh, Meymene Bala Murrghab ta yaşarlar. Özbeklerin pek çoğu, Tacikler gibi, yerleşik modern mesleklere sahiptirler. Afganistan'ın yerlileri değildirler. Türk fetihlerinden sonra ülkeye yerleşmişler, daha sonra Rus ve Sovyet kuvvetlerinden kaçan savaşçılar ve ilticacılar olarak sayıları artmıştır. Tacikler gibi onların da aynı etnik yapıya ve isme sahip ülkeleri vardır. Onların dili ve kültürü Özbekistan'a daha yakındır ama çoğunluğu ikinci dil olarak Oğuz Türkçesinin kendilerine has Özbek şivesini konuşurlar. Onların dili Özbekistan'a daha yakındır ancak ikinci dil olarak Darice'yi konuşurlar. Sovyet işgali döneminde Özbeklerin büyük bir kısmı Sovyet yanlısı hükümet yanında yer almışlardır. Abdül Reşid Dostum [Özbek](#) asıllı [Afgan asker](#)dir. [Afganistan](#)'daki [Özbeklerin lideri](#) olan Dostum, 2014 yılından itibaren Afganistan 1. [Başkan yardımcısı](#).

Türkmenler; ikinci en kalabalık Türk topluluğudur. Kunduz ve Herat bölgesinde yaşarlar. Afganistan'da yapılmış olan nüfus sayımlarında Türkmenlerin yaşadığı bazı köy ve kasabalar nüfusa dahil edilmemiştir ve Türkmen kadınlarının neredeyse hiçbiri nüfusa kayıtlı değildir ve Afganistan Türkmenlerinin sayısı 3 milyon olarak tahmin edilmektedir.

Afganistan Türkleri ülke ekonomisinde oldukça etkilidir. Özellikle deri, yün ve halı üretirler. Ancak politikada fazla etkili değildirler. Afganistan Türkmen yaşam alanlarına baktığımızda içme suyu sıkıntısı olan, okulsuz, hastanesiz, elektriksiz ve kurak topraklar olduğunu görmekteyiz

Hazaralar; Afgan toplumunun en fakir ve kıyıda kalmış toplumlarından. Farsçanın lehçesi olan Dari dilini konuşurlar. 1920'lere kadar Hazaraları köle olarak kullanmak Afganistan'da çok yaygındır. Görünüşleri ve Şii olmaları nedeniyle diğer Afganlar, özellikle Taliban tarafından kendilerine kötü davranılmıştır. Afgan toplumundaki etnik ayrıma dayanan eşitsizliklerin çok eskileri dayandığı belirtilmektedir. Özbek ve Hazaraların evlerinde genellikle hizmetçi olarak kullanıldıkları, ancak emeğe dayanan işler bulabildikleri ifade edilmektedir. Toplum içerisinde Peştun ve Tacikler birbiriyle rekabet içerisinde yarışabiliyorken, diğerleri özellikle Hazaralar daima aşağılanmış, idari ya da kolluk gibi görevlere ulaşamamışlardır.

3.AFGANİSTAN'IN EĞİTİM SİSTEMİ

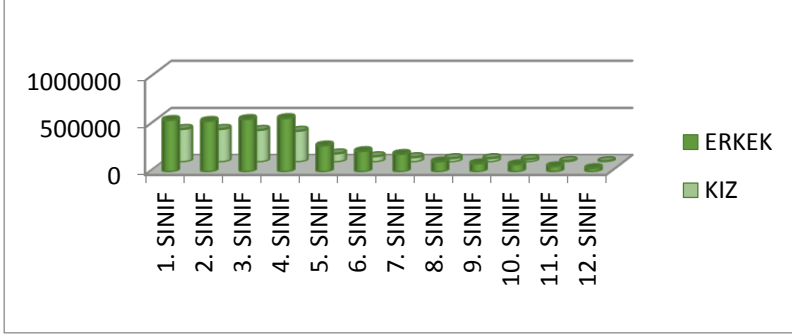
Şekil 2: Afganistan'daki Eğitim Sisteminin Akış Şeması

2000 yılı verilerine göre okuryazar oranı ortalama %30, kadınlarda ise bu oran %13'e kadar düşmektedir. Afgan nüfusunun %50'si 18 yaşın altında hiç eğitim almamaktadır. Bir başka istatistiğe göre; 15-24 yaşındaki her beş kadından yalnızca biri okuma yazma bilmektedir.

UNESCO'nun verilerine göre 15 yaşından büyük olup kırsal alanlarda yaşayan kadınların %90 ve erkeklerin %65'i okuma yazma bilmemektedir. Afganistan Eğitim sistemi Akış şeması yukarıda sunulmuştur.

UNICEF'in 2016 verilerine göre 6-15 yaş arası okula gidemeyen çocukların oranında Afganistan yüzde 40 oranıyla 4. Sırada yer almaktadır.

Afganistan'da resmi eğitim kurumlarındaki genel eğitim yüksek eğitim süreci dışında 1985 yılında 11 yıla ve 1990 yılında 12 yıla çıkarılmıştır. Bu eğitim kademeleri ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere üç kademeli olarak uygulanmaktadır. İlköğretim altı yıl sürelidir. Orta-öğretim iki kademelidir; ilk kademe 7-9'ncu sınıfları kapsayan ortaokullar ve ikinci kademe 10-12'nci sınıfları kapsayan lise eğitimi kapsamaktadır. Kısaca Afganistan eğitim sistemi 6+3+3 formatında şekillendirilmiştir. İlköğretimin zorunlu hale gelmesiyle ilköğretim diploması almak isteyen bir öğrenci 6+3 toplam 9 yıllık eğitimi tamamlamak zorundadır.

Şekil 3: 2005 Yılında Sınıflarda Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları

Kaynak: Ministry of Education, 2007: 28.

Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 2005 yılı itibarıyla ülke genelinde 4.9 milyon çocuk okullarda eğitim görmüştür. Taliban yönetiminin düştüğü 2002 yılından 2005 yılına kadar yaklaşık olarak öğrenci sayısında dört milyonluk bir artış olmuştur. 2005 Yılında Sınıflarda Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları Şekil 3’de sunulmuştur.

Şekil 3’de görüldüğü üzere okulların ilk dört sınıfına giden öğrenci sayıları o yaş grubundaki çocuklardan fazladır. Okul zamanında gidememiş bazı öğrencilerde yönetimin değişmesiyle birlikte eğitim kurumlarına kaydolmuşlardır. Özellikle kız çocuklarının eğitim olanaklarının Taliban yönetimi döneminde kısıtlanmış olması bugün bu yığılmaya sebep olan unsurların başında gelmektedir. Önümüzdeki yıllarda bu yığılmanın kademe kademe sınıflara dağılarak zamanla normal seviyelere ineceği beklenmektedir.

Kabil dışında, Afganistanlı genç kızlar ve kadınlar için son derece az eğitim imkânı sunulmaktadır.. Şehirlerdeki pek çok okul da sadece dini eğitim vermektedir. Bu durum kırsalda yaşayan azınlıkların eğitim imkânını kısıtlamaktadır.

Resim 4: Gardez şehri yakınında bulunan Bamozai ilköğretim okulunun kız sınıfında oturan kız çocukları. Okulun binası yoktur ve dersler açık havada bostanın gölgesinde yapılmaktadır. (Paktiya Vilayeti, Afganistan, 2007). (Yazar tarafından çekilmiştir.)

Okullar için binalar sayıca yeterli olmayınca, öğrenciler, eğitim-öğretimlerine çadırlarda devam etmişlerdir. UNICEF’in raporuna göre açılan birçok okulun ve binlerce ilköğretim sınıfının yanı sıra, geçici sınıf olarak kullanılmak üzere ilköğretime toplam 8500 çadır okul temin edilmiştir. Zira 2003 eğitim yılı için 8500 sınıflık çadır okul tahmini olarak 255000 öğrenciye hizmet etmiştir.

3.1.Eğitim Bakanlığı Vizyonu

Afganistan vatandaşlarının kaliteli eğitime eşit bir şekilde ulaşmalarını sağlayarak, onların üretken bir şekilde ülkenin gelişimine, ekonomik büyümesine, istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmalarını sağlamaktır. Bunu gerçekleştirmek için Bakanlık, tüm Afganistan’da ayırım yapmadan çocuklar ve yetişkinler için eğitim olanakları sağlayan modern, tam olarak finanse edilen ve toplumu içine alarak topluma fayda sağlayan bir eğitim teşkilatı oluşturmak için gayret göstermektedir. Oluşturulan eğitim politikası doğrultusunda şekillendirilen eğitimin temel amacı; “gençlerin mezuniyet sonrası iş dünyasına ve hayata ilk adım attığında gerçek bir insan, gerçek bir Müslüman ve gerçek bir Afgan olmasının sağlanmasıdır.” (Wazarati Maarif, 2003: 3).

Ülkede yüksek eğitime ilişkin kurulan ilk kurum 1932 yılında Kabil’de kurulan tıp fakültesi olmuştur. Bu fakülte Türkiye’de eğitim görmüş olan Rıfki Kamil’le dönemin lideri Nadir Şah’ın gayretleriyle kurulmuştur. Dr. Rıfki Kamil aynı zamanda Tıp Fakültesinin başına getirilmiştir. 1946 yılına kadar kurulmuş olan fakülteler Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüşken, daha sonra Kabil Üniversite çatısı altında özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Yüksek Eğitim Bakanlığı ülkedeki yüksek eğitim kurumlarının tek çatı altında toplanması ihtiyacı, eğitim-öğretim kurumlarının çeşitlenmesi gibi ihtiyaçlar sonucu 1977 yılında kurulmuştur (Hayri, 2007: 52).

3.2.Yüksek Eğitimin Vizyon ve Misyonu

Öğrencilerin okullara kabullerinde ayırım yapmamak ve gelişmiş kalite ile tüm akademik nitelikli gençlere cinsiyet, din, ırk, etnik köken, sınıf ya da coğrafya ayırımı yapmaksızın eşit yüksek eğitim hakkı sağlanmalıdır. Ülkenin kültürü, dini ve geleneği yüceltilmeli, modern bilim ve metotlar kullanılmalıdır. Eğitim kalitesi artırılmalı ve kurumsal yönetimin uluslararası ihtiyaçları karşılanmalıdır. Eğitimin halkın ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını geniş görüşlülük çerçevesinde ve liderlik anlayışıyla karşılaması için, Yüksek Eğitim Bakanlığı toplumla koordineli bir şekilde, özel alanlarda profesyonel ve uzman eğitimi veren özel üniversiteleri, iş dünyasının yeniden inşasını ve gelecek için liderliği amaçlamaktadır.

Afganistan'da eğitimin finansmanı merkezi kaynak dağıtımı şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin eğitime maddi desteği üst seviyede olmakla birlikte bu kaynakların ihtiyaca uygun olarak koordineli dağıtılamaması büyük bir sorun oluşturmaktadır. Bu dış kaynağın koordineli olarak kullanılması desteğin etkisini daha da arttıracaktır.

4. ÜLKEDEKİ FARKLI ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL NÜFUSUN EĞİTİMİ

4.1. İçerik

Sayı	Dersler	Birinci Devre Ders Saatleri			İkinci Devre Ders Saatleri		
		1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf
1	Kur'an-ı Kerim	4	4	4	4	4	4
2	Peştuca	4	4	4	4	4	4
3	Darice	4	4	4	4	4	4
4	Hesap / Hendese	4	4	4	4	5	5
5	Tarih	-	-	-	2	2	2
6	Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-
7	Tabiat Bilgisi	-	-	-	2	2	2
8	Resim / El işi	3	3	3	2	2	2
9	Hüsn-ü Hat	-	2	2	2	2	1
10	Spor	1	1	1	1	1	1
11	Coğrafya	-	-	-	2	2	2
12	Y.D. İngilizce	4	4	4	4	4	4
13	Özbekçe veya Türkmençe	7	6	6	5	5	5
TOPLAM		37	37	37	37	37	37

Afganistan'da eğitim iki türdür. Kasaba ve köylerde dini medreseler, şehirlerde ise hükümet okullarında eğitim verilmektedir. Ancak bütün bu eğitim kurumları da son yarım asırda büyük hasar görmüştür.

Dini liderler medrese sistemi ile sözde Kuran öğretiyorlar. Modern anlamda dünyayı öğrenmedikleri gibi devlet tarafından da tanınmaktadır. Bunun dışında okullarda temel bilimler öğretildiği görülmektedir.

Afganistan’da konuşulan çeşitli dillerin gramer kitabının yayınlanmamış olması “anadili eğitim”ini zorlaştırmaktadır. Daha önceki yıllarda Farsça ve Peştucaya ilave olarak bazı okullarda okutulan diğer dillere ait gramer kitabı dışında başka kaynak ve ders kitabı bulunmadığından öğrenciler okul bitimine kadar aynı kitapları tekrar tekrar okumak zorunda kalmışlardır. Bu durum ilköğretimden itibaren bu öğrencilerin vakit kaybetmelerine sebep olmuştur (Yılmaz, 2005: 85).

4.2. Eğitim dili

4 Ocak 2006 tarihinde yeni anayasa kabul edildi. Yeni anayasanın 16. maddesinde dil konusu: “Afganistan’da konuşulan diller Peştuca, Darice, Özbekçe Türkmençe, Bellucca Paşşceice Nurustanca Pamirce”dir şeklinde belirtilmiştir. Bunlardan Peştuca ve Darice resmi dilleridir. Bölgelerinde çoğunluğu teşkil eden Özbek, Türkmen, Bellucca vb. üçüncü resmi dil olarak kabul edilmiştir. (Afganistan Anayasası, 16.madde, 2006).

Her bir etnik grubun farklı dile sahip olması eğitimde ortak bir dil kullanılmasını engellemiştir. Afganistan Anayasası eğitim dilini Peştunca ve Darice ve bunun yanında yerel bir dil olarak belirtmektedir. Ancak yerel dil konusunda tam olarak uygulamaya geçirilememiştir. Dolayısıyla farklı etnik grupların eğitimleri sorunlu olmaktadır.

4.3. Öğretmen

Üniversitelerde en büyük sorun yetişmiş Akademisyenin olmamasıdır. Bilimsel projeler yok denecek kadar az. Yeraltı zenginlikleri var ancak işleyecek teknolojileri olmadığı için dışa bağımlı bir ülke durumunda olduğunu görüyoruz. Gençler, özellikle kız çocukları okumaya çok hevesliler. Öğretmenlerin pedagojik yeterliği çok az. Öğretmen merkezli ezbere dayalı eğitim sistemi öğrenciyi analitik düşünmekten yoksun bırakmaktadır. Yetişmiş öğretmen bulmakta güçlük çekiliyor. Ortaokul veya lise mezunu olanlar ücretli öğretmenlik denen bir sistem ile okullardaki öğretmen ihtiyacını karşılamaya çalışıyor. Bu durum ülkede azınlık durumunda olan Özbekler, Türkmenler, Hazaralar gibi etnik grupları daha fazla olmaktadır. Bazı derslerde her öğrencinin ders kitabı olmaması dolayısıyla öğretmen konuları tahtaya yazmakta ve daha sonra öğrencilerin dersi defterine yazmasını beklemektedir. Bu yazdırma işlemi dersin büyük bir kısmını almaktadır. Bunlara ek olarak, öğretmenler nadiren öğrencilerin kapasitelerine uygun farklı eğitim yöntemleri kullanmaktadırlar. Sınıftaki eğitim genellikle zeki çocuklara yönelik olarak verilmekte dolayısıyla, öğrenim gücünü çeken çocuklar genellikle ihmal edilmektedir.

4.4. Ders materyalleri

Okulların yapımı ve tadilatlarında sağlanan yüksek hız bir süre daha devam etmelidir. Çünkü hala çadırlarda ve eğitim için uygun olmayan ortamlarda eğitim almakta olanlar mevcuttur. Bu konuda sağlanan dış desteğin gerçekten ihtiyacı olan bölgelere kaydırılması yapılan yatırımların etkinliğini arttıracaktır. Ders kitapları ile ders araç ve gereçlerinin eksikliğinin bir an önce tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca ders araç ve gereçlerinin çeşitlerinin artırılması eğitimin kalitesinin artması için gereklidir.

Afganistan’da fiziki yetersizlikten tutun teknolojik altyapıya, akademik kadrodan eğitim materyallerine kadar iyileştirilmesi gereken eğitim sistemi mevcuttur. Afganistan’da

aylık 50-100 Dolar arası ücret alan eğitimcilerle bu mesafeyi kapatmak gerçekten zor olacaktır. Bu yetersizlik ülke genelinde eğitimi etkilediği gibi azınlık nüfusun eğitimi daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla öncelikli olarak ekonomik iyileştirmenin yapılması gerekmektedir.

4.5. Eğitime Erişim

Ülkede şehir merkezi ve köyler arasında eğitim seviyesi yönünden büyük farklılıklar vardır. Özellikle ülkenin arazi yapısı, ulaşım güçlüğü ve kırsal bölgelerde halen tam olarak güvenlik sorununun aşılamaması nedeniyle eğitimi aksatan nedenler arasında görülmektedir. Azınlık nüfusun kıyıda kalmış toplum olmalarından ve kırsalda yaşamlarından dolayı eğitime erişimi kısıtlı olmaktadır.

Ayrıca göçmen olarak yaşayan Kuchiler ve mülteci konumunda bulunup ta ülkeye dönen kişilerin çocukları için özel eğitim programlarının olmaması bu grupların eğitimi açısından önemli bir sorundur.

Üniversite sınavları yozlaşmış ortamda yapılmaktadır. Üniversiteye giriş sınavı olarak bilinen Konkor sınavında en yüksek puanı alanlar genellikle Peştunlar olmaktadır. Bu da diğer farklı etnik grupların yükseköğretime erişimini ciddi ölçüde engellemektedir. Üniversite sınavı dahil her şeyi siyaset yönlendiriyor.

5. ÜLKEDEKİ FARKLI ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL NÜFUSUN ÖRGÜTLENME KAPASİTESİ

Doktor Sakine Yakubi bir eğitim gönüllüsü. Sakine Yakubi yorulmak bilmeksizin çalışarak Afganistan'daki eğitim sistemine büyük katkıda bulunmuş ve yaklaşık 12 milyon kişinin hayatını değiştirdi. Bu çalışmalar Dünya Eğitim Çalışmaları Zirvesi'nde kendisine WISE ödülünü kazandırdı. Taliban rejimi döneminde Yakubi, Afgan Eğitim Enstitüsü'nü kurdu ve kadın ve çocuklara dersler vererek onları eğitti. Şu anda kurduğu sivil toplum örgütü her sene yaklaşık 350 bin kadın ve çocuğa eğitim imkânı sağlıyor. Afgan Eğitim Enstitüsü'nde çoğunluğu kadın 480 kişi çalışmaktadır.

Afganistan Hedef Kültür Vakfı (Hadaf Cultural Foundation) Genel Başkanı; Tıp eğitimi Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde almış olan ve iyi derecede Türkçe bilen Türkiye İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın (TİKA) Afganistan'ın Takhar şehrindeki Anne Çocuk Sağlığı Hastanesi'nin aynı zamanda Başhekimliğini yapan Dr. Hamiduddin Jamhor Yoldash “ Rus işgalinde Afgan cihadına destek verenler Afganistan'ın imarında aynı duyarlılığı gösteremediler.” şeklinde açıklama yapmıştır. Cihat sonrası küresel güçlerin çıkarları için etnik unsurları kullanarak millet olma bilincini de baltaladıklarını ifade eden Dr. Yoldash, “Afganistan, ABD ve emperyalistler tarafından kurtlar sofrasına çekilmiştir ve kurtuluşu ancak yeni neslin nitelikli eğitimi ile mümkün olacaktır” şeklinde konuşmuştur.

6. ULUSLARARASI ETKİLEŞİM VE GELİŞMELER

2001-2012 yılları arasında uluslararası toplum Afganistan'ın kalkınması ve gelişmesi için yaklaşık 500 milyar dolar harcamada bulunurken, Afgan hükümeti de işsizliğin önlenmesi, yolsuzluğun önüne geçilmesi, alt yapı yatırımlarının pek çok alanda çalışmalar yapmıştır

İpek yolu vakfı 5 vilayetteki 8 yurdu ile yaklaşık olarak 400 öğrenciyi barındırmaktadır. Vakıf başkanı Mustafa Kemal Mahdum Afganistan'da yıllardır devam eden iç savaşın eğitim sektörünü çok etkilediğini söylemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı Türk Kültürünün yurtdışında tanıtılması, korunması, yurtdışındaki soydaşların kültürel bağlarının korunması, güçlenmesi ve Türk dilinin öğretilmesi amacıyla Kuzey Afganistan'da Belh bölgesi Akça ilçesinde Habibe Kadiri Kız Lisesini 2008 Eğitim-Öğretim yılında faaliyete geçirmiştir. 2015 yılında bölgede çatışmaların kuvvetlenmesi nedeniyle eğitime ara vermek zorunda kalmıştır.

Londra Konferansı (2010)

Afganistan ile ilgili Londra'daki ikinci konferans, 2010 yılı Ocak ayında düzenlenmiş olup konferansın en önemli sonucu, 2014 yılına kadar şehir güvenlik sorumluluğunu Afgan güvenlik güçleri tarafından üstlenilmesi için, aşamalı olarak güvenliğin Afgan güvenlik güçlerine geçirilmesi konusunda anlaşmaya varılmasıdır.

Kabil Konferansı (2010)

Afganistan için dönüm noktası olan Kabil Konferansı, 20 Temmuz 2010 tarihinde Afganistan'ın başkenti Kabil'de düzenlenmiştir. Söz konusu konferans, ilk defa Afganistan'da Afganlar tarafından düzenlenmiş olması nedeniyle tarihi bir toplantıdır. Yardımların etkinliğini artırmak için, bütçe dışında yapılan yatırım desteğinin devletin kalkınma öncelikleri ile uyumlu hale getirilmesine yönelik bir uygulama kılavuzu hazırlanmıştır.

Lizbon Konferansı (2010)

2010 yılı Kasım ayında Lizbon'da NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen başkanlığında düzenlenmiş olup, 2010 yılında Afganistan için düzenlenmiş olan üçüncü önemli uluslararası konferanstır.

NATO'nun Afganistan'daki görevi, temel tartışma konusu olmuştur. Konferansta, 2014 yılı sonunda Afganistan'ın güvenlik sorumluluğunu üstüne alması planlanan Afgan güvenlik güçlerinin kapasitelerinin artırılmasına yönelik 2011 yılı başında başlatılacak özel eğitim ile ilgili kararların ayrıntıları tartışılmıştır.

İstanbul Konferansı (2 Kasım 2011)

Afganistan odaklı bölgesel işbirliğinin geliştirilerek, Afganistan'da ve bölgede kalıcı istikrara katkı sağlamak amacıyla düzenlenen Afganistan için İstanbul Konferansı ile "Güvenli ve istikrarlı bir Afganistan için Bölgesel Güvenlik ve İşbirliğine dair İstanbul Süreci" başlatılmıştır.

Birleşmiş Milletler 2015 yılında Afganistan'da yaşanan çatışmalar sonucu 3500'den fazla sivilin hayatını kaybettiğini, en az 7500'e yakınının da yaralandığını açıkladı. Sivil ölümleri arasında her dört kurbandan birini çocuklar teşkil ediyor. Bu rakamlar, Afganistan'da şimdiye kadar kayıtlara geçen en yüksek sivil kayıp ve yaralı sayısını oluşturuyor.

BM Afganistan'a Yardım Misyonu Başkanı (UNAMA) ve Genel Sekreterin Özel Temsilcisi Nicholas Haysom konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Sivillere verilen bu zarar hiçbir şekilde kabul edilemez" dedi.

UNAMA, 2015 yılında hayatını kaybeden kadın sayısında yüzde 37, çocuk sayısında ise yüzde 14 artış olduğunu belirtmiştir.

7. ULUSAL ETKİLEŞİM VE GELİŞMELER

Afganistan Devleti kuruluş tarihinden itibaren hâkim tabakayı oluşturan Peştunlar tarafından yönetilmiş, Peştu dilinin resmîyete geçip yayılması için büyük çaba sarf edilmiştir. Hatta bu amaca ulaşmak için güçlü bir dil ve kültür geleneğine sahip olan Türkleri yok etmeye çalışmışlardır.

Tarihi ve kültürel alanda yaşam mücadelesi veren Afganistan Türklerinin gelen durumu eskiye göre biraz değişmiş olsa da siyasi hayatı pek değişmemiştir. Çünkü Afganistan'da geçmişten günümüze dek Afgan devlet erbapları buranın yerli Türkleri olan Özbekler, Türkmenler, Uygurlar, Kazaklar, Tatarlar ve Kırgızlara karşı adil davranmamış Türkçeyi bölgesel lehçe olarak zaman zaman da yok saymışlardır.

Bugün baktığımızda özellikle gençler okumaya çok hevesliler. Köylü kadını özellikle burkayı reddediyor.

Prestij de çatışmaları yaratan ve tırmandıran önemli faktörlerden biridir. Çünkü ülkedeki etnik grupların statülerine göre değerlendirildikleri varsayılır. Her ne kadar bir grubun statüsü konusunda değişik grupların değişik görüşleri varsa da, genelde Peştunların en saygın grup, Hazaraların ise en düşük statüdeki grup olduğu kabul edilmektedir. Gruplar içinde kendine özgürlük ve üstünlük duygularının yaratılması amacıyla maddi/manevi tüm kültürel unsurlar seferber edilir. En önemli kültürel unsur grupların ideallerini tasvir eden halk hikâyeleridir. Kültürün maddi unsurları ise değişik şekil ve renkteki şapkalar, ekmeğin şekli, çayın cinsi (siyah ya da yeşil), vb. gibidir (Nyrop ve Seekings, 1986: 112-114).

Grupların birbirlerine yakın olmalarının aralarındaki ilişkileri karmaşıklaştıracığı ve hatta düşmanlıklara yol açacağı prensibi, Afgan hükümetleri tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak Peştun olmayan etnik grupların Peştunlara karşı birleşme ihtimalini ortadan kaldırmak amacıyla uygulanmıştır. Bundan dolayı Peştun olmayan etnik gruplar arasında da düşmanlıklar oluşmuş durumdadır. Daha da ötesi, ülkede yaşanan iç savaş ve bu savaşa dışarıdan gelen kışkırtıcı müdahaleler, etnik gruplar arasındaki düşmanlıkları körüklemiştir (Nyrop ve Seekings, 1986: 112-114).

8. TALİBAN İLE ORTAYA ÇIKAN YAPININ MODERN DÜNYA İLE İLİŞKİSİ

Resim 5: Sheberghan, Afganistan'da pazar yeri (Yazar tarafından çekilmiştir.)

Dini öğrenci anlamına gelen Arapça “Talib” kelimesinin Farsça ve Peştunca çoğulu olan Taliban, Pakistan sınırı boyunca bulunan medreselerde dini eğitim gören ve bunları uygulayan öğrenciler grubu olarak bilinir. Afganistan’dan gelen öğrencilerin birçoğu için bu medreseler üzüntü ve umutsuzluk dolu Afganistan hayatından kaçmanın ve kendilerine fırsatlar yaratmanın bir yolu olarak görülmektedir. Sovyetlerin politikalarına karşı direnen bu İslami okul öğrencileri, yaptıkları mücadele sonunda önemli bir güç olarak sıvırılmışlardır. Bununla birlikte, Taliban ülkede modern yaşam biçimlerine ve demokrasiye karşı tutumuyla ve insan hakları ihlalleriyle şiddetin adı haline gelmiştir.

Taliban, iktidarının başlarında mücahitlerden umudunu kaybeden halk tarafından sempatiyle karşılanmış, ancak ilerleyen zamanlarda şiddet ve terörü artırması sonucu hayal kırıklığı oluşturmuştur Televizyon, müzik ve sinema yasaklanmış, 10 yaş ve üzeri kız çocuklarının okula gitmeleri engellenmiştir. Çalışan kadınlara evde oturmaları nasihat edilmiş, erkeklere sakal, kadınlara burka adı verilen peçe zorunluluğu getirilmiştir. Din polisi, bu kuralların uygulanmasını sağlarken, otorite ile birlikte kötü şöhret kazanmıştır. Taliban’ın insan hakları ve özellikle kadın hakları konusunda kaygı uyandıran bu politikası, uluslararası topluluğun büyük tepkisini çekmiştir.

Sonuç

Afganistan’daki zayıf otorite yapısının birçok nedeni olmakla birlikte ülkede şiddet ve çatışmalara neden olan ve ülkeyi terör ortamına iten ana unsurun; ülkede siyasal bölünmüşlüklere yol açan etnik ve etnik yapının karmaşık olmasından kaynaklanan ve ülkede ortak bir kimliğin ve dilin geliştirilmesinde yaşanan zorluklar olduğunu ifade edebiliriz. Bu zorluklara zemin hazırlayan temel etken olarak coğrafi şartların da durumu

zorlaştırdığı belirtilmelidir. Farklı dillerin öğretilmesi hem ekstra zaman ve hem de ekonomik kayıplara yol açmaktadır. İkinci sınıftan itibaren ikinci ve üçüncü dillerin eğitim programlarına dahil olmasıyla öğrencinin öğrenmesi gereken dil sayısı en az iki bazı bölgelerde üçe çıkmaktadır. Eğitimde bu dil farklılığı eğitimde birliği imkânsız hale getirmektedir.

İstatistiksel olarak dinsel bir bütünlük söz konusuymuş gibi görünse de, bölgesel dini liderlerin ve din eğitimi sağlayan hocaların iyi bir dini eğitim almamalarından dolayı farklı dini uygulamalar görülmektedir. Taliban döneminde ülkede İslamiyet'in dayatmacı şekli uygulanmaya geçirilmiştir. Kız çocukları okumamalı, kadın çalışmamalı gibi.

Geçtiğimiz nisan ayından beri kuzey Afganistan'da özellikle karışıklık hala devam etmekte. Mezar-ı Şerif vilayeti, Belh bölgesi Akça ilçesi iç karışıklığın sürdüğü eğitim ve öğretimin de bundan etkilendiği bilinmektedir.

Eğitimde dil farklılığının olumlu tarafını düşünürsek şöyle bir sonuca ulaşmak mümkündür. Bir çocuk düşünelim; anne Tacik, baba Türkmen bu durumda çocuk iki dil birden öğrenerek bunun avantajını yaşayabiliyor. Her birey ortalama 3 dil öğrenme avantajına erişiyor. Çok kültürlüğün başka bir avantajı ise birden fazla dil öğrenen birey diğer dilleri öğrenmekte güçlük çekmiyor örneğin İngilizceyi rahatlıkla öğrenebiliyor.

Üniversitelerdeki eğitime baktığımızda Afganistan'ın en büyük sorunlarından birisi de yetişmiş akademisyenin olmamasıdır. Kabil ve Belh üniversiteleri dışındaki üniversitelerdeki akademisyenlerin eğitim düzeyleri çok düşük hatta mastırlı sayısı çok az doktoralı olan ise yok gibi.

Talibanın temel düşüncesi kız çocukları ergenliğe kadar okula gidebilir ancak daha sonrasına devam etmemelidir. Bu düşünceden hareketle üniversitelerin en önemli fonksiyonunun kız ve erkek öğrencinin bir arada olduğu tek eğitim kurumları olduğunu görmekteyiz. Buradaki en önemli sonucun üniversitelerin özellikle geliştirilmesi gerektiğidir.

Afganistan halkının gelecekte nispeten umutlu olmaya başladığı ülkede, çatışma ve terör ortamının sona erdirilebilmesi için çözülmesi gereken en acil sorun; etnik çatışmanın sona erdirilip ulusal bir kimliğin kazanılması, siyasal ve kültürel birlikteliğin elde edilmesi olarak görülmektedir. Ulusal bir kimliğin kazanılmasıyla amaçlanan, Afganistan Anayasa'sında belirtilen ve Afgan ulusunu oluşturduğu ifade edilen 11 etnik yapının, Afganistan tarihini oluşturan dil, din, sosyal gelenek ve ortaklıkların benimsenmesi ve bir arada yaşama kültürünün oluşturulmasıdır. Bunun için ülkede var olan bütün etnik grupların üzerinde uzlaştığı ortak gündem maddelerinin belirlenip, farklı dillere sahip olunsu da, "ortak dil ve ortak akıl" geliştirilmesi gerekmektedir.

Afganistan ulusunu birleştiren başat nokta, %99'luk oranla İslam dinidir.

KAYNAKÇA

Bozatay, D. A. , Meriç, İ. *Afganistan'da terör ve şiddetin toplumsal arka planı* (Yayımlanmamış doktor tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu14makale/deniz_anbarli_bozatay_i_email_meric.pdf adresinden edinilmiştir.

Buyrukçu, R. (2005). *Afganistan'da kadının sosyal statüsü ve din eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Çınarlı, Ö. (2012). Afganistan'ın etnik yapısı. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1),73-84.
- Hajiyaralı, F. (2011). *Afganistan'ın etnik yapısı ve kimlik sorunu* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya. <http://ulusaltezmerkezi.com/afganistanin-etnik-yapisi-ve-kimlik-sorunu/> adresinden alındı.
- Hayri, A. (2010). Afganistan'da dil politikaları. *TSA Dergisi*,1. <https://guneyturkistan.wordpress.com/2013/07/26/afganistanda-dil-politikalari/> adresinden alındı.
- EğitimBirsen, (2016). Düünden bugüne Afganistan ve eğitim sorunu. <http://www.egitimbirsen.org.tr/8220duenden-bugune-afganistan-ve-egitim-sorunu8221/1925/116/detay-sube-haberleri> adresinden alındı.
- Kazu, i. Y. , Güleçen, S. (2008). *Afganistan eğitim sisteminin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ
- [Kılıçoğlu, S. , Araz, N. ve Devrim, H. \(1973\).](#) Afganistan. Meydan Larousse:*Büyük Lugat ve Ansiklopedi*. İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Limited Şirketi.
- T.C. Kabil Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2014). *Afganistan Ülke Raporu*. <http://docplayer.biz.tr/8030867-Afganistan-ulke-raporu.html> adresinden alındı.

AZERBAIJAN ÜLKE RAPORU

Araz ASLANLI²

1. Ülkenin Demografik Durumu:

Azerbaycan tarih boyunca her zaman etnik ve dini açıdan karmaşık ülke olmuştur. Ülkede büyük çoğunluğu oluşturan Azerbaycan Türkleri ile beraber bu coğrafyada eski zamanlardan beri Kafkasya kökenli halklar, çeşitli dönemlerde bölgeye yerleşen/yerleştirilen Ermeniler, Yahudiler, Ruslar ve diğer halklar bulunmuştur. Azerbaycan ve genel olarak Kafkasya tarihsel açıdan eski uygarlıkların yerleşim yeri olmakla beraber, eski ve ortaçağlarda İran, yeni dönemlerde ise Rusya tarafından bölgeye ilişkin göç politikaları bu coğrafyanın mevcut etnik yapısının ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.

Özellikle, Çarlık Rusya'sı Kafkasya'yı kontrolü altına aldıktan sonra buradaki varlığını garanti altına almak için bölgede Hristiyan nüfusun oranını artırmaya çalışmıştır. Bu çerçevede, İran ve Osmanlı ile yapılan anlaşmalarla bu iki devletin sınırları içerisinde yaşayan çok sayıda Ermeni toplu halde Kafkasya'ya yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Rusya, 19. ve 20. yüzyılda birkaç defa Rus köylülerini, esir Almanları, Polonyalıları Kafkasya'ya ve bu arada Azerbaycan'a yerleştirmiştir.

Sovyetler Birliği döneminde Azerbaycan'daki Rusların oranı, Azerbaycan'a ve tersine göçlerin hiç durmaması nedeniyle, sürekli olarak değişmiştir. Azerbaycan'da Sovyetler Birliği döneminde yapılan nüfus sayımlarında azınlıkların da sayısı ortaya konmuştur. Fakat bu dönemde komünist parti yönetiminin üst kimlikleri ön plana çıkarma ve ortak Sovyet kimliğinde bütünleştirme politikalarının sonucu olarak Ruslar dışındaki azınlıklara ilişkin ramaklar bazen gerçeği yansıtmamıştır. Sovyetler Birliği dağılmadan önce gerçekleştirilen 1989 nüfus sayımında Azerbaycan'ın etnik yapısı şu şekilde belirlenmiştir:

Azerbaycan 1989, Nüfusun Etnik Dağılım Tablosu

Etnik Grubun İsmi	Sayısı, 1000 kişi	Toplam nüfus içerisinde payı, oran olarak
Toplam nüfus	7021,2	100
Azerbaycanlılar	5805	82,7
Lezginler	171,4	2,4
Ruslar	392,3	5,6
Ermeniler	390,5	5,6
Talışlar	21,2	0,3
Avarlar	44,1	0,6
Türkler	17,7	0,2
Tatarlar	28,6	0,4
Ukraynalılar	32,3	0,5

² Öğretim Görevlisi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü, Azerbaycan, aslanly@yahoo.com

Tsakhorlar	13,3	0,2
Gürcüler	14,2	0,2
Kürtler	12,2	0,2
Tatlar	10,2	0,1
Yahudiler	30,8	0,4
Udinler	6,1	0,1
Diğerleri	41,5	0,6

1989 sayımında Azerbaycanlı olarak ifade edilenlerin tamamına yakını Azerbaycan Türkleri olup, ülkedeki çoğunluğu oluşturan bu grup için ilgili dönemin ve günümüzün resmi tabiri kullanılmıştır. Tablo 'da *Türkler* olarak gösterilenler ise Gürcistan'daki tarihi yurtlarından Orta Asya'ya sürülen ve özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde Azerbaycan'a yerleşmek zorunda kalan Ahıska Türkleridir.

1980'lerin ikinci yarısından itibaren Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girmesi ve bu süreçte etnik gruplar arasında sorunlar yaşanması, SSCB genelinde etnik göçleri de beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Ermenistan'da yaşayan diğer azınlıklar gibi Azerbaycan Türklerinin de tamamı bu ülkeden kovulurken, Azerbaycan'da yaşayan Ermenilerin 2/3'ten fazlası ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu arada her iki cumhuriyette yaşamakta olan Rus azınlığının da önemli kısmı, bu ülkeleri terk ederek Rusya'ya ve kısmen de Batı'ya göç etmiştir. Bu süreç sonrasında Azerbaycan'da etnik azınlıkların oranı yaklaşık % 17'den yaklaşık % 10'a düşerken, Ermenistan'daki azınlıkların oranı % 12'den yaklaşık % 2,5'e kadar gerilemiştir.

1990'lar Güney Kafkasya'da karmaşıklığın ve istikrarsızlığın yaşandığı dönem olduğu için nüfus sayımlarına ilişkin istatistikler pek de gerçekçi olmamıştır. Yine de ülkeler mevcut olanaklarıyla etnik yapıyı da yansıtan sayımlar gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Azerbaycan'da 1999 yılında yapılan nüfus sayımı sonrasında ülkenin etnik yapısı şu şekilde açıklanmıştır:

Azerbaycan 1999, Nüfusun Etnik Dağılım Tablosu

Etnik grubun İsmi	Sayısı, 1000 kişi	Toplam nüfus içerisinde payı, oran olarak
Toplam nüfus	7953,4	100
Azerbaycanlılar	7205,5	90,6
Lezginler	178,0	2,2
Ruslar	141,7	1,8
Ermeniler	120,7	1,5
Talışlar	76,8	1,0
Avarlar	50,9	0,6
Türkler	43,4	0,5
Tatarlar	30,0	0,4
Ukraynalılar	29,0	0,4
Tsakhorlar	15,9	0,2
Gürcüler	14,9	0,2
Kürtler	13,1	0,2
Tatlar	10,9	0,13

Yahudiler	8,9	0,1
Udinler	4,1	0,05
Diğerleri	9,6	0,12

1999 sayımında 1989 sayımına oranla Talışların oranında görülen ciddi artış, bu etnik gruba ait insanların çoğunun daha önceki sayımlarda kendilerini *Azerbaycanlı* kimliğiyle ifade etmelerinden kaynaklanmıştır.

Azerbaycan'da en son resmi nüfus sayımı 2009 yılında yapılmıştır. Etnik dağılım bakımından bu nüfus sayımının sonuçları bir öncekinden çok farklı olmamıştır. Küçük bazı farklar, farklı etnik gruplardaki nüfus artış hızı ve bazı kesimlerde kendilerini farklı kimlikle niteleme eğiliminden kaynaklanmıştır. Resmi sonuçlar şu şekildedir:

Azerbaycan 2009, Nüfusun Etnik Dağılım Tablosu

Etnik Grubun İsmi	Sayısı, 1000 kişi	Toplam nüfus içerisinde payı, oran olarak
Toplam Nüfus	8 922 447	100
Azerbaycanlılar	8 172 809	91,6
Lezginler	180 300	2,0
Ruslar	120 306	1,3
Ermeniler	119 307	1,3
Talışlar	111 996	1,3
Avarlar	49 838	0,6
Türkler	37 975	0,4
Tatarlar	25 911	0,3
Tatlar	25 218	0,3
Ukraynalılar	21 509	0,3
Tsakhorlar	12 289	0,1
Gürcüler	9 912	0,1
Yahudiler	9 084	0,1
Kürtler	6 065	0,1
Gızlar	4 400	0,04
Udinler	3 821	0,04
Hınalıklar	2 200	0,02
Diğerleri	9 500	0,1

2. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Durumu:

Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde etnik bilinçlerin artması, etnik kimliklere yönelik bazen provokasyonlar düzeyine varan dış destekler, SSCB'den doğan ülkelerin yönetimlerinin soruna ilişkin ciddi stratejiler geliştirememesi, eski Sovyetler Birliği coğrafyasının etnik sorunlar alanına dönmesine neden olmuştur. Özellikle etnik kimlik sayısının olağanüstü derecede yoğun olduğu Kafkasya'da çok sayıda çatışma doğmuş, bu çatışmalar günümüzde bölgenin ciddi sorunları olmayı sürdürmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında eski SSCB ülkelerinde yaşamakta olan Yahudilerin önemli bir kısmı İsrail'e ve ABD'ye gitmeyi tercih etmişlerdi. Azerbaycan'daki Yahudilerin önemli bir kısmı, bu nedenin yanı sıra Azerbaycan ile Ermenistan'ın savaş halinde olmasından doğan sıkıntılar nedeniyle Azerbaycan'ı terk etmişlerdir. İkinci etken Azerbaycan'da Ermeni ve Rus nüfusun azalmasında da en önemli etken olmuştur. Fakat tüm bunlara rağmen Azerbaycan'da Rus azınlığın haklarının en üst düzeyde korunması için adımlar atılmıştır. O kadar ki, Rusya Devlet Başkanı ve diğer Rus yetkilileri sürekli olarak Rus kültürünün en iyi korunduğu yabancı ülkeler arasında Azerbaycan'ı ilk sırada göstermiştir.

Resmi rakamlara göre Azerbaycan'da bulunan 120 bin Ermeni'nin yaklaşık 90 bini şu anda Ermenistan işgali altında bulunan Azerbaycan topraklarında yaşamaktadır. Geri kalan yaklaşık 30 bin Ermeni Bakü'de ve kısmen de Bakü dışındaki bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedir. Savaşın başlamasından sonra Ermenistan'da hiç Azerbaycan Türkü kalmamasına rağmen Azerbaycan'da 30 bin Ermeni'nin yaşamlarını sürdürmesi, AGİT Parlamenter Asamblesi'nin "Dağlık Karabağ Özel Temsilcisi" Goran Lennmarker tarafından da vurgulanmıştır.

1993 yılı ortalarında Azerbaycan'ın güneyinde yaşayan Talişlar ve kuzeyinde yaşayan Lezginlerle ilgili yapay sorunlar ortaya çıkmış; fakat kısa bir süre sonra sorunlar ortadan kalkmıştır. Özellikle, Azerbaycan'ın güneyinde Elikram Hümbetov'un liderlik etmeye çalıştığı sözde "Taliş Hareketi", güya Talişların haklarının yeterince korunmadığı iddialarına dayansa da, ileriki dönemlerde asıl amacın Azerbaycan'daki iktidar değişikliğine ilişkin olduğu ortaya çıkmıştır.

Azerbaycan'daki etnik azınlıklara ilişkin uluslararası kuruluşların gözlem raporlarına da yansdığı üzere, azınlıklar sırf azınlık olmaları nedeniyle özel sorunlara sahip değildir. Örneğin, Avrupa Konseyi Gözlem Heyeti'nin raporuna göre, Azerbaycan'da etnik ve dinsel azınlıkların haklarının korunması konusunda önemli adımlar atılmakta, azınlıkların dillerini ve kültürlerini korumaları ve geliştirmeleri için önemli olanaklar sağlanmaktadır. Fakat aynı raporda Azerbaycan'ın konuya ilişkin çabaları daha da yoğunlaştırması gerektiği de vurgulanmıştır.

Azerbaycan bağımsızlığına tam olarak kavuştuktan sonra, ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik ciddi tehdit söz konusu olmasına ve ülke ciddi sorunlar içerisinde bulunmasına rağmen, eski SSCB coğrafyasında ilk olarak etnik azınlıkların haklarının korunması yönünde yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. 16 Eylül 1992 tarihinde Azerbaycan Devlet Başkanı Ebülfez Elçibey, *Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Yaşayan Milli Azınlık, Az Sayılı Halk ve Etnik Grupların Hak ve Özgürlüklerinin Korunması, Dil ve Kültürlerinin Geliştirilmesine İlişkin Karar* imzalamıştır. Kararda, Azerbaycan'daki tüm azınlıkların tarihlerinin, kültürlerinin araştırılması, dil ve kültürlerinin eğitim programı çerçevesinde öğretimini, azınlık dillerinde gazete ve dergi yayınlanması için gerekli düzenlemelerin yapılması, devlet televizyonunda ve radyosunda azınlık dillerinde programlar yapılması için gerekli çalışmaların yapılması, azınlıklara ilişkin kültür merkezlerine devlet tarafından ofis verilmesi vb. hususlar öngörmüştür. Kararın uygulanması konusunda da hızlı davranılmış, ilkin Azerbaycan'da mevcut olan azınlık dillerinde devlet radyosunda haberler ve kültür programları başlatılmıştır.

1995 yılında kabul edilen Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası köken, ırk, din ve dil ayrımı yapılmaksızın herkesin hak ve özgürlüklerine saygıyı temel almıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 25. maddesi uyarınca, devlet ırk, milliyet, din, dil ve köken

ayırımı yapmaksızın herkesin hak ve özgürlüklerinin eşitliğini güvence altına almıştır. İnsan ve yurttaş hak ve özgürlüklerini ırk, milli, dini, dili, kökeni, görüş, siyasi ve sosyal kimlik nedeniyle sınırlandırmak yasaktır. Anayasanın 44. maddesine göre, “herkesin milli kimliğini muhafaza etme hakkı vardır. Hiç kimse kimliğini değiştirmeye zorlanamaz.”

Kültür Yasasının 11. maddesinde milli kültürlerin (ulusal azınlıkların kültürleri dahil) gelişmesine yardım gösterilmesi devletin görevleri arasında sıralanmıştır.

7 Ekim 1992 tarihli Eğitim Yasasının 6. maddesi ve Devlet dili hakkında Kanunun 3. maddesi uyarınca eğitim hizmeti farklı dillerde verilebilir.

Sonraki dönemlerde Azerbaycan'ın özellikle toprak bütünlüğüne yönelik sıkıntılarının artması, bu arada azınlıklara tanınan hakların bir kısmının suiistimal edilmesi ve Azerbaycan yetkililerinin bu konularda gerekli önlemleri alamaması, azınlıklara ilişkin uygulamaların geliştirilmemesine neden olmuştur. Buna rağmen Azerbaycan, uluslararası kuruluşlara üyelik sürecinde azınlık haklarının korunmasına ilişkin sözleşmelerin tamamını imzalamıştır. Azerbaycan ilk olarak 8 Temmuz 1992'de Helsinki Nihai Senedi'ni ve 20 Aralık 1993'te Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı'nı imzalamıştır. Bu çerçevede Azerbaycan, en son 16 Haziran 2000'de Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'ni ve 21 Aralık 2001 tarihinde Avrupa Bölge ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi'ni imzalamıştır.

Azerbaycan, Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'nden kaynaklanan yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin olarak Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisine sürekli raporlar sunmaktadır. AK PM tarafından da kabul edilen bu raporlardan da görüldüğü üzere Azerbaycan'da azınlıklara ilişkin sorunlar asgari düzeydedir. Ayrıca ilgili uluslararası kuruluşların raportörleri Azerbaycan'da ulusal azınlıkların daha yoğun yaşadıkları bölgeleri ziyaret etmekte ve görüşmeler gerçekleştirmektedir.

Sonuç olarak, bağımsızlığının sadece 25 yılını geride bıraktığı da dikkate alındığında Azerbaycan'da azınlık haklarına ilişkin ciddi yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde bu yasal düzenlemelerin uygulanmasına ilişkin bazı sıkıntıların mevcut olmasına rağmen, Azerbaycan'da azınlık haklarına ilişkin ciddi sorunların yaşanmadığı ortadadır.

3. Ülkenin Eğitim Sistemi:

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde resmi eğitim ortaöğretimden, lisans eğitiminden ve lisansüstü eğitimden oluşmaktadır. 11 yıllık bir ortaöğretim eğitimi söz konusudur. Azerbaycan Eğitim Bakanlığı'nın gerçekleştirmeye başladığı reform çerçevesinde bu sürenin 12 yıla çıkarılması kararlaştırılmış, fakat 12 yıllık eğitimin başlama tarihi belirlenmemiştir.

Ortaöğretim altı yaştan başlar ve üç aşamalıdır: ilkökul, ortaokul (genel ortaöğretim) ve tam orta eğitim. İlkokul 4 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Zorunlu olan ortaöğretim 9 yıllık bir süreyi (4 yıllık ilköğretim + 5 yıl) kapsamaktadır. Ama arzu edenler tam orta öğretimini tamamlamak için 2 yıl daha eğitim alabilmektedirler. Ortaöğretim devlet eğitim kurumlarında ve özel eğitim kurumlarında verilmektedir.

Öğrenciler eğitimin her bir aşamasını tamamlarken sınava girerler ve sınav sonuçlarına göre diğer aşamaya geçip geçmedikleri belirlenir. Zorunlu olan 9 yıllık ortaöğretimin

ardından öğrenciler eğitimlerini 11 yıllık tam ortaöğretim kurumlarında, özel ihtisaslaşmış okullarda, kolejlerde, teknik liselerde ya da sınavla kazanıldığı halde 2 yıllık Yüksekokullarda devam ettirebilirler. Tam orta eğitim genel ortaöğretimin sonuncu aşaması olarak 10. ve 11. sınıfları kapsamaktadır. 11. sınıfı tamamlarken öğrenciler özel bir sınava (attestat imtihanı) tabi tutulur. Bu sınavdan başarılı olanlara özel diploma (attestat) verilir. Yükseköğrenim için tam orta eğitim diplomasına sahip olmak şarttır.

Azerbaycan'da yükseköğretim üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama Lisans eğitiminden, ikinci aşama Yüksek Lisans eğitiminden, üçüncü aşama ise doktora eğitiminden ibarettir. Lisans eğitimi 4 yıllıktır. Bazı durumlarda hazırlık okutulmasına ihtiyaç duyulabilir. İlgili kurum olan Azerbaycan Cumhuriyeti Talebe Gebulu Üzere Devlet Komisyonu (yeni ismiyle Devlet İmtahan Komisyonu) tarafından gerçekleştirilen üniversite giriş sınavı sonrasında üniversite adayları tarafından tercihler yapılmakta ve daha sonra resmi yerleştirme sonuçları açıklanmaktadır. Azerbaycan'da 39 devlet yükseköğretim kurumu (üniversite, okul ve akademi), 14 özel üniversite bulunmaktadır. Üniversitelerin büyük çoğunluğu başkent Bakü'de yerleşmektedir.

Ayrıca ön lisans eğitimi de mümkündür. Ön lisans eğitimi Yüksekokullarda (Teknikum ve kolejlerde) verilmektedir. Ön lisans eğitimine kayıt yaptırabilmek için 9 yıllık ortaöğretim okulu diploması ya da lise diploması ile üniversite giriş sınavından belli bir taban puanın toplanması gerekmektedir.

Yüksek Lisans eğitimi için ilgili kurum tarafından özel sınav yapılmaktadır ve öğrenciler bu sınav sonuçlarına göre üniversitelere yerleştirilmektedir.

Doktora eğitimi önemli ölçüde Azerbaycan Milli İlimler Akademisi bünyesindeki çeşitli enstitülerde verilmektedir. Ama üniversiteler de doktora eğitimi verebilmektedir. Hangi üniversitenin hangi alanda ve hangi çerçevede doktora eğitimi verebileceği özel olarak düzenlenmektedir.

Uzun yıllardır devam eden tartışmalara rağmen Azerbaycan'da doktora eğitimi Batı'daki standartlarla tam uyumlu hale getirilememiştir. Günümüzde Azerbaycan'da doktora eğitimi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama Batı'daki ve Türkiye'deki doktora eğitimine denk gelmekte ve bu aşamayı başarıyla tamamlayan kişilere "Felsefe doktoru" unvanı verilmektedir. Bu aşamayı tamamlamış kişilerden arzu edenler "ilimler doktoru" unvanı almak için doktoranın ikinci aşamasında eğitimlerini devam ettirebilirler.

Azerbaycan nüfusunun okuma yazma oranı çok yüksektir. BM insani gelişim raporuna göre Azerbaycan'da okuryazar oranı % 99,8 ile dünyadaki en yüksek oranlardan birisidir. Ayrıca 15 yaş üstü nüfusun % 80'i 11 yıllık ortaöğretimi tamamlamıştır ki, bu da dünya genelinde yüksek ortalamalardan birisidir.

Aşağıda Azerbaycan'daki eğitim kurumları, öğrenci ve öğretmen sayısına ilişkin bilgiler tablo halinde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Azərbaycan'da Okulöncəsi Eğitim Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Okulöncəsi eğitim kurumu sayısı	2000.0	1973.0	1918.0	1879.0	1854.0	1814.0	1790.0	1794.0	1784.0	1780.0	1761.0	1764.0	1760.0	1658.0	1612.0	1635.0	1638.0	1666.0	1677.0	1706.0	1722.0
Okulöncəsi eğitim kurumlarının daxilində öğrenci sayı	14753 1.0	13679 6.0	12567 6.0	11948 8.0	11611 4.0	11228 0.0	11102 0.0	11135 2.0	11146 7.0	11089 1.0	11008 1.0	11001 7.0	10945 8.0	10390 2.0	10361 7.0	10795 4.0	11289 2.0	11351 7.0	11109 0.0	10769 9.0	11723 9.0

Azərbaycan'da Teknik Liselerdeki Öğretmen ve Eğitim Gören Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Değişim Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Teknik lise sayısı	162.0	160.0	119.0	118.0	118.0	108.0	110.0	109.0	109.0	110.0	110.0	107.0	107.0	107.0	108.0	108.0	109.0	108.0	108.0	112.0	113.0
Teknik lise öğrencisi sayısı	42277.0	27689.0	25030.0	24013.0	23527.0	22696.0	22944.0	21619.0	20753.0	21677.0	21563.0	22189.0	23813.0	24455.0	25184.0	25562.0	27330.0	28993.0	30664.0	29234.0	24482.0
O yıl için teknik liselere başlayanların sayısı	21644.0	13252.0	12205.0	13265.0	13927.0	12880.0	12946.0	12742.0	12535.0	12741.0	12560.0	12935.0	14590.0	14718.0	13761.0	13497.0	15743.0	16511.0	18394.0	16066.0	15354.0
Teknik lise öğretmen görevlilerinin sayısı	2536.0	1994.0	2069.0	1953.0	1943.0	1939.0	1972.0	1922.0	1827.0	1839.0	1853.0	1906.0	1971.0	2051.0	2163.0	1996.0	1969.0	1874.0	1794.0	1804.0	1683.0

Azerbaycan'da Ortaöğretim (Tam- Orta Mektep) Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Okul sayısı	4480.0	4474.0	4507.0	4536.0	4549.0	4548.0	4538.0	4542.0	4553.0	4544.0	4550.0	4529.0	4555.0	4550.0	4539.0	4532.0	4516.0	4508.0	4505.0	4475.0	4462.0
Öğrenci sayısı	148770.0	152568.0	157847.0	161103.0	162327.0	165370.0	165857.0	169156.0	168042.0	163156.0	158362.0	153458.0	148747.0	142885.0	136496.0	132456.0	129131.0	128485.0	128927.0	132218.0	135330.0
Öğretmen sayısı	152788.0	153337.0	153127.0	154889.0	157975.0	161280.0	162918.0	165016.0	169168.0	169417.0	171630.0	175282.0	176176.0	174233.0	173123.0	172405.0	163320.0	163355.0	162958.0	160699.0	158102.0

Azerbaycan'da Yüksekokullardaki Öğretmen ve Eğitim Gören Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Değişim Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yüksekokul sayısı	89.0	77.0	77.0	77.0	77.0	71.0	69.0	58.0	60.0	59.0	60.0	60.0	60.0	60.0	62.0	62.0	59.0	59.0	58.0	61.0	61.0
O yıl için Yüksekokul öğrencisi sayısı	33553.0	34880.0	33978.0	36657.0	39755.0	42612.0	49200.0	51410.0	53694.0	55794.0	57896.0	56872.0	53489.0	52579.0	52765.0	53451.0	54456.0	55954.0	63273.0	60478.0	56427.0
O yıl için Yüksekokul u kazanamları n sayısı	9707.0	10547.0	9500.0	12336.0	14316.0	14823.0	17400.0	15417.0	16477.0	16986.0	17330.0	15157.0	13679.0	15681.0	15907.0	15884.0	16841.0	18586.0	21275.0	14337.0	13845.0
O yıl için Yüksekokul öğretim görevlisi sayısı	4933.0	5017.0	4458.0	4722.0	5115.0	5532.0	6144.0	6364.0	6504.0	7028.0	6813.0	7049.0	6994.0	7003.0	7165.0	7243.0	6639.0	6260.0	6096.0	6008.0	6196.0

Azerbaycan'da Üniversitelerdeki Öğretmen ve Eğitim Gören Öğrenci Sayısının Yıllara Göre Değişim Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Üniversite sayısı	46.0	46.0	41.0	42.0	42.0	47.0	44.0	46.0	47.0	47.0	47.0	48.0	48.0	48.0	53.0	51.0	51.0	52.0	52.0	53.0	54.0
Üniversite öğrencisi sayısı	98812.0	102742.0	100180.0	106482.0	116115.0	119683.0	120453.0	120039.0	121535.0	127248.0	129948.0	129141.0	130430.0	136587.0	139194.0	140241.0	143146.0	145584.0	151274.0	158212.0	161234.0
O yıl üniversite kazananların sayısı	19238.0	22127.0	23487.0	26817.0	24605.0	26403.0	26944.0	19681.0	25438.0	26988.0	28747.0	23873.0	25846.0	28765.0	29822.0	29904.0	31212.0	33327.0	35370.0	35801.0	33645.0
Yüksek Lisans diploması alanların sayısı	0.0	0.0	0.0	0.0	1346.0	1906.0	2162.0	2547.0	2704.0	3156.0	4041.0	4790.0	3992.0	2816.0	2586.0	2782.0	3374.0	3600.0	3390.0	3909.0	4720.0
Üniversite öğretim görevlisi sayısı	11611.0	12100.0	12715.0	13868.0	13126.0	13186.0	13216.0	12822.0	12995.0	13630.0	14352.0	14358.0	13738.0	14823.0	14933.0	14919.0	14650.0	15069.0	15222.0	15023.0	14550.0

Azerbaycan'da Doktora Eğitimi Tablosu

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Felsefe doktora eğitimi veren kurumların sayısı	84.0	83.0	83.0	83.0	81.0	83.0	84.0	83.0	86.0	88.0	94.0	96.0	96.0	94.0	95.0	95.0	103.0	103.0	106.0	116.0	106.0
Felsefe doktora eğitimi görenlerin sayısı	1282.0	1306.0	1347.0	1218.0	907.0	963.0	982.0	1059.0	1178.0	1318.0	1479.0	1705.0	1681.0	1636.0	1084.0	786.0	897.0	1601.0	2070.0	2400.0	2282.0
Felsefe doktora programını kazananların sayısı	367.0	386.0	303.0	253.0	151.0	367.0	292.0	303.0	398.0	470.0	503.0	555.0	452.0	455.0	51.0	5.0	677.0	814.0	625.0	629.0	558.0
Felsefe doktora programından mezun olanların sayısı	339.0	307.0	274.0	368.0	418.0	321.0	244.0	202.0	260.0	320.0	317.0	340.0	431.0	503.0	593.0	455.0	396.0	0.0	131.0	277.0	636.0
İlimler doktora eğitimi veren kurumların sayısı	15.0	23.0	19.0	25.0	23.0	21.0	16.0	17.0	19.0	20.0	21.0	19.0	24.0	31.0	32.0	26.0	74.0	74.0	74.0	80.0	63.0
İlimler doktora eğitimi görenlerin sayısı	38.0	65.0	78.0	83.0	55.0	47.0	40.0	58.0	57.0	68.0	80.0	80.0	83.0	93.0	64.0	91.0	185.0	411.0	426.0	535.0	593.0
İlimler doktora programını kazananların sayısı	18.0	19.0	19.0	23.0	10.0	9.0	17.0	18.0	14.0	14.0	18.0	17.0	19.0	22.0	20.0	13.0	168.0	0.0	134.0	129.0	94.0
İlimler doktora programından mezun olanların sayısı	5.0	6.0	6.0	18.0	36.0	22.0	7.0	7.0	15.0	6.0	8.0	11.0	20.0	25.0	43.0	12.0	10.0	44.0	7.0	50.0	66.0

4. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Okullaşma Oranları:

Azerbaycan'daki okullaşma oranı bölgesel açıdan bir farklılık taşımamaktadır. Bu nedenle de Azerbaycan'daki etnik, dini ve kültürel azınlıkların okullaşma oranı Azerbaycan Türklerinin okullaşma oranıyla aynıdır.

5. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Eğitimi:

5.1. İçerik

5.2. Eğitim dili

5.3. Öğretmen

5.4. Ders materyalleri)

5.5. Eğitime Erişim

Azerbaycan'daki okulların niteliği, etnik nüfusun bölgesel dağılımının çok kesin çizgilere sahip olmaması, mevcut resmi ve resmi olmayan verilerin niteliği ülkedeki farklı etnik, dini, kültürel nüfusun eğitimsel verilerinin birbirinden ayırarak karşılaştırmalı olarak değerlendirme olanağı vermemektedir. Fakat yine de bazı çalışmalardan yola çıkılarak değerlendirme yapılması mümkündür.

Azerbaycan'ın 13 bölgesinde (rayonunda) yaşayan etnik grupların üyelerinin kendi ulusal adetlerini, kültürünü öğrenmeleri için gerekli ortam oluşturulmuştur. Guba, Gusar, İsmayılı, Haçmaz, Oğuz, Gebele bölgelerindeki 126 okulda 24670 öğrenci Lezgi dilini; Lerik, Lenkeran, Astara, Masallı bölgelerindeki 246 okulda 26070 öğrenci Talış dilini; Balaken, Gebele, Haçmaz, Zagatala, Guba, Samuh bölgelerindeki 32 okulda 4748 öğrenci Avar, Udin, Tat, Tsahor, Yahudi, Kınalık, Kürt dillerini öğrenmektedir. Yani ülke genelindeki 407 devlet okulunda azınlıklardan olan 55488 kişi ana dillerini öğrenmektedir. Azınlık dillerinin öğretmenleri sürekli olarak geliştirme kurslarına tabi tutulmaktadır.

6. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Örgütlenme Kapasitesi:

Azerbaycan'daki azınlıklar ulusal kültür merkezleri, dernekler, vakıflar ve diğer kurumlar oluşturmuşlardır. Günümüzde Azerbaycan'da çok sayıda milli kültür merkezi bulunmaktadır. Bazı azınlıklara ait birden fazla dernek yay da kültür merkezi bulunmaktadır. Onların arasında "Birlik" toplumu, Rus topluluğu, Slav kültür merkezi, Azerbaycan-İsrail Derneği, Ukrayna Derneği, Kürt Kültür Merkezi, "Ronai" "Samur" Lezgi Milli Merkezi, Azerbaycan-Slav Kültür Merkezi, Tat Kültür Merkezi, Azerbaycan-Tatar Derneği, Tatar Kültür Derneği "Turqan-tel", Tatar Kültür Merkezi "Yaşlıq", Kırım Tatarları Derneği "Kırım", Gürcü Derneği, Azerbaycan Gürcüleri Derneği, İngiloy Derneği, Çeçen Kültür Merkezi, Ahıska Türklerinin "Vatan" Derneği, Ahıska Türk Kadınlarının "Sona" Derneği, Talış Kültür Merkezi, Avar Derneği, Dağ Yahudileri Derneği, Avrupa Yahudileri (Aşkenazi) Derneği, Gürcü Yahudi Derneği, Yahudilerin Kadın Derneği, "Kapelhaus" Alman Kültür Derneği, Udin Kültür Merkezi, Leh Kültür Merkezi, Mada Uluslararası Talış Derneği, Avesta Talış Derneği, Orain Udin Kültür Merkezi, Tsahor Kültür Merkezi ve diğerleri de yer almaktadır. Azınlıklara ait tiyatrolar ve folklor grupları da bulunmaktadır.

Ulusal azınlıkların dillerinde onlarca gazete ve dergi yayınlanıyor. Her gün onların dillerinde ulusal ve yerel radyo ve televizyon programları yayınlanmaktadır.

7. Uluslararası Etkileşim ve Gelişmeler:

Bu konuda Azerbaycan ilgili uluslararası sözleşmelerin önemli bir kısmını imzalamıştır. Bunlar yukarıda ifade edilmiştir.

8. Ulusal Etkileşim ve Gelişmeler:

Bu konuda Azerbaycan'da genel düzenlemeler yapılmıştır ve bu düzenlemelere yukarıdaki kısımlarda değinilmiştir.

BULGARİSTAN ÜLKE RAPORU

Harun BEKİR³

1. Ülkenin Demografik Durumu:

Bulgaristan'ın ilk sakinleri Hint-Avrupa kökenli bir kavim olan Traklar'dır. Milatla birlikte ülke önce Roma İmparatorluğu daha sonra da Bizans İmparatorluğu hakimiyetine girmiştir. M.S. 7. yüzyılda Slavlar ile birlikte buradaki yerleşik kavim bu bölge üzerinde Bulgaristan'ın başlangıcı sayılan Bulgar Devleti'ni kurmuştur. İdareci sınıfını oluşturan kavim bir süre sonra Slav dilini, 9. yüzyıldan itibaren de Hristiyanlığı kabul etmiştir.

14. yüzyılda Türklerin Rumeli'ye geçmesinin ardından bağımsızlıklarını yitirerek Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemeye başlaması ve Çarlık Rusyası'nın da desteğiyle, Balkanlar'ın tümünde olduğu gibi Bulgaristan'da da bağımsızlık hareketi başlamıştır. Osmanlı-Rus Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti, Bulgaristan'ı 1878 yılında içişlerinde bağımsız prenslik olarak, 1908 yılında ise tam bağımsız Çarlık olarak tanımıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlılarla aynı cephede savaşa katılan Bulgaristan, İkinci Dünya Savaşı'na da Almanya saflarında katılmış ve her iki savaştan da yenilgiyle çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet ordusunun da yardımıyla Georgi Dimitrov önderliğinde sosyalist rejime geçen ülke, soğuk savaş yıllarında Varşova Paktı'nın üyesi olmuştur.

Doğu Bloku'nun yıkılmasıyla birlikte 1989 yılından sonra demokratik bir düzene ve serbest piyasa ekonomisine geçmiştir. Son yıllarda söz konusu geçiş sürecini tamamlamış ve 2 Nisan 2004'te NATO'ya, 1 Ocak 2007 tarihinde ise AB'ye tam üye olmuştur.

2011 genel nüfus sayımına göre Bulgaristan'ın nüfusu 7,364,570'dir. Nüfusun etnik dağılımı ise şu şekildedir: Bulgarlar: 6.655.210 (%83,9), Türkler: 747 000 (%9,4), Romanlar: 370.908 (%4,7), Ruslar: 15.595, Ermeniler: 10.832, Ulahlar: 10.566, Makedonlar: 5.071, Yunanlılar: 3.408, Ukraynalılar: 2.489, Yahudiler: 1.363, Rumenler: 1.088, Diğerler: 18.792 olarak kaydedilmiştir. Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgeler Kırcaali, Razgrad, Tırговиşte, Şumen, Silistra, Dobriç, Ruse ve Burgas'tır.

2. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Durumu:

1 Ocak 2015 tarihi itibarıyla asgari ücret 360 Leva (184 Euro) olarak tespit edilmiştir. Asgari ücretin Temmuz 2015'te 380 Leva (194 Euro), 1 Ocak 2016 itibarıyla da 420 Leva (215 Euro) tespit edilmiştir. Bulgaristan Milli İstatistik Enstitüsü verilerine göre 2013 yılında kayıtlı olarak istihdam edilenlerin ortalama sayısı 2.174.838'dir. Bulgaristan Merkez Bankası (BNB) 2014 yılında işsizlik oranını % 10,7 olarak açıklamıştır. İstihdam edilenlerin en büyük kısmı imalat sanayinde çalışmaktadır. İmalat sanayini otomobil ve motosiklet ticareti ve tamirinde çalışanlar ile eğitim sektörü çalışanları izlemektedir. 2014 Aralık ayı itibarıyla istihdam edilen kişi sayısı bakımından en küçük sektör emlak sektörüdür.

³ Yar. Doç. Dr., Plovdiv Paisiy Hilendarski Üniversitesi Türk Dili Bölümü, Bulgaristan, e-mail: harun.bekir@gmail.com

Bir taraftan azalan nüfus, diğer taraftan eğitilmiş ve kalifiye işgücünün diğer AB üyesi ülkelere göç etmesi ve AB üyesi ülkeler dışından işçi/personel transferinde karşılaşılan hukuki ve bürokratik zorluklar/engeller nedeniyle işletmeler işgücü ediniminde büyük sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bulgaristan Cumhuriyeti üniter bir devlettir. Ülke, toplam 264 belediyenin yer aldığı 28 idari bölgeye ayrılmıştır.

Yasama organı 4 yıllığına seçilen 240 üyeli Parlamento'dur. Parlamento, Cumhurbaşkanı'nın hükümeti kurmakla görevlendirdiği Başbakan'a ve onun teklifiyle Bakanlar Kurulu üyelerine güvenoyu veya güvensizlik oyu verir.

Yürütme, doğrudan seçimle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur. Cumhurbaşkanı beş yıllık süreyle seçilir. Şu anki Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rosen Plevneliev 30 Ekim 2011 tarihinde Cumhurbaşkanı seçilmiştir ve 22 Ocak 2012 tarihinde görevi bir önceki Cumhurbaşkanı Georgi Pirvanov'dan devralmıştır.

5 Ekim 2014 tarihinde gerçekleşen erken seçimlerin ardından, GERB seçimleri kazanmış olup 7 Kasım 2014 yılında „Borisov II” olarak da anılan yeni kabine kurulmuştur. Tek başına iktidar olmak için yeterli milletvekili sayısına sahip olmayan GERB, Reform Bloku (RB) ile koalisyon kurmak zorunda kalmıştır. Buna rağmen hükümet kurmak için gerekli 121 sandalyeye ulaşamamış Yurtseverler Cephesi ve ABV'nin desteği sayesinde 107 sandalye ile azınlık hükümeti göreve başlamıştır. Hak ve Özgürlükler Hareketi ile Ataka koalisyona dahil değildir. Yeni hükümet kendini Avrupa yanlısı ve reformcu olarak tanımlamaktadır.

3. Ülkenin Eğitim Sistemi:

3.1. Bulgaristan'daki Eğitim Sisteminin Yapısı

Bulgaristan eğitim sistemi, Kiril ve Methodius kardeşlerin 9. yy. Slav alfabesini yaratarak geliştirmesi ve bunun sonucu olarak Bulgaristan edebiyat ve kültürünün 10. yy. altın çağını yaşamasına katkıda bulunmalarıyla sonuçlanacak kadar zengin ve köklü bir geçmişe dayanmakta olup, 18. yy. sonlarından 19. yy. sonlarına kadar uzayan Milli Kalkınma Hamlesinin gerçekleşmesine ve 20. yy. yeni Bulgar okullarının açılarak yaygınlaşmasıyla kendini göstermiştir. Yüzyıllar boyunca ülke, bilgi ve eğitim alanındaki istekliği ve arzusunu canlı tutması takdirle karşılanan bir vakadır.

Kamu eğitim sistemi çağdaş ve demokratik ilkelerin ışığı altında oluşturulmuş olup, eğitim ve hukuk alanında var olarak kendine yer edinmiş ve ilerleme kaydetmiştir.

Günümüzde Bulgaristan'da eğitim asıl olarak Eğitim ve Bilim Bakanlığı aracılığı ile devlet tarafından desteklenmektedir. Bilim ve Eğitim Bakanlığı, eğitim alanındaki öncelikleri belirleyerek hazırlanan yasalar ve diğer yönetmeliklerle de bu önceliklerin ne derece gerçekleştirildiğini denetlemektedir. Bölgesel seviyedeki koordinasyon ve denetimler ise 28 ayrı bölgesel eğitim müfettişliklerinin (denetçilerinin) sorumluluğundadır. Bu müfettişlikler (denetçiler) doğrudan Bakanlığa bağlı olup, devletin eğitimle ilgili politikalarını kendi bölgelerinde uygulamakla sorumludurlar.

Bulgaristan eğitim sistemi, uzun yıllara dayanan demokratik yönetimin ışığı altında şu ilkelere dayanmaktadır: Tüm çocukların eğitim alma hakkı; Sürekli eğitim ve öğretim alma hakkı; 7 – 16 yaş arası tüm çocukların ücretsiz ve zorunlu okullu olma hakkı; Eğitim – öğretim ve mesleki eğitimi eşit olarak alma hakkı; Irk, cinsiyet, etnik ve sosyal köken, din veya sosyal konum açısından sınırlandırmaların ve ayrıcalıkların olmaması hakkı.

Bu temel ilkelerin uyumuyla birlikte milli eğitim sistemi Bulgaristan Cumhuriyetinin teminatı ve güvencesi altındadır. Anne babaların çocuklarının okula gitmesi konusunda yasal sorumlulukları vardır. Ülkedeki tüm okullar karma eğitim vermekte olup tüm cinsiyetleri kapsamaktadır. Her konu ve her seviyede hazırlanan müfredat, sınıf dağılımları, öğrenci değerlendirmeleri, öğretmen nitelikleri ve ders kitapları devletin eğitim standartlarını temel almaktadır. Yönergelerin / talimatların kullanıldığı resmi dil Bulgarcadır. Ana dili farklı olan öğrenciler zorunlu Bulgarcanın yanı sıra devletin kontrolü ve koruması altında yerel okullarda ana dillerini de öğrenebilirler. Bulgar Eğitim Sisteminin yapısı, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve yüksekokul alanlarındaki eğitimi kapsamaktadır.

Eğitim sisteminin yapısını, içeriğini ve işlevini belirleyen yasalar olarak; 1991 yılında çıkarılan Eğitim Yasası ve 1998 yılında çıkarılan, Eğitim Yasasının Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine İlişkin Yasaları, 1999'da yayımlanan Eğitim Yasasının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile Öğretim Planı ve Öğrenin Düzeylerine İlişkin Yasa ve yine Mesleki Teknik Eğitime İlişkin Yasaları, 1990 tarihli Yüksek Öğretimin Özerkliğine İlişkin Yasa ile 1995 tarihli Yükseköğretim Yasasını ve son olarak da 1999 tarihli Yükseköğretim Yasasına Bazı Hükümlerin Eklenmesine Dair Yasaları da sayabiliriz.

Bulgaristan Eğitim sisteminin seviyeleri aşağıdaki gibidir:

İlköğretim: 8 yıl süreli olup, 6-7 yaştan başlayarak, 14-15 yaş grubu çocuklarını kapsamaktadır. İki bağımsız bölümden oluşmaktadır: 4 yıllık ilköğretim 1. kademe ve onu izleyen 4 yıllık 2. kademe. Birinci kademede, öğrenciye temel becerilerinin yanında matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler ve sanat temelleri bütünlüklü prensiple tanıtılır. Beden eğitimi, estetik kültür ve teknik el becerilerine özel önem verilir. Yabancı dil öğretimine ise 2. sınıftan başlanır. Prensip olarak bu kademede öğretim tek öğretmenle yürütülür; ancak bazı alanlarda uzmanlarda yararlanılabilir. Dördüncü sınıfı başarıyla bitiren öğrenci ikinci kademeye devam etme hakkına sahip olur.

İkinci kademede öğrenciye dil, matematik, fen bilimleri, insan, toplum ve sanat ile ilgili bilgiler kazandırılır. Öğretim branş öğretmenlerince yürütülür ve temel öğretim sınavlarıyla biter. Sınavları geçenler, ortaöğretim ya da meslek-sanat eğitimi veren okullara devam etme hakkını kazanır.

Ortaöğretim: bu okullar 3, 4 ya da 5 yıllık, temel eğitimden mezun olan öğrenci alan ve üç türlü okullardır:

Genel Lise: öğrenciler, tespit edilen standartlara uygun biçimde sistematik bir genel öğretim görmektedir. En az 2 olmak üzere, 3-4 seçmeli dersten daha ileri düzeyde eğitim almaktadırlar.

Özel Alan Ortaöğretimi: Öğrenciler, fen-matematik, sosyal bilimler, dil, sanat-kültür, spor gibi alanlarda belirlenen standartlara uygun, ikinci ve daha ileri düzeyde öğretim görmektedirler. Ortaöğretim bitirme sertifikalarında bitirdikleri alanlar da belirtilmektedir.

Mesleki Ortaöğretim: Ortaöğretim dersleri yanında öğrenciler bir meslek dalında 2. derece teknisyenlik düzeyinde eğitim almaktadır. Okulu bitirdiklerinde, lise diplomasıyla birlikte, meslek eğitimi sertifikası da alırlar.

Bu öğrenim düzeyi sonunda tüm Ortaöğretim öğrencileri için olgunluk sınavı bulunmaktadır.

Bulgaristan'da eğitim dili Bulgarcadır. Müfredat 3 kısma ayrılmaktadır: Zorunlu, sınavlı ve isteğe bağlı. Bu farklılıklar değişik türdeki okullarla uyumlu hale getirilmektedir. İçerik açısından 8 farklı konu başlığı istemde yer almaktadır: Bulgar Dili ve Edebiyatı, Yabancı Diller, Matematik, Bilgi Teknolojileri, Sosyal Bilimler, Doğa Bilimleri ve Ekoloji, Müzik, Sanat ve Spor.

Yükseköğretim: Bulgaristan'da yükseköğretim üç düzeyde gerçekleştirilmektedir:

Ön lisans eğitimi: Alana göre farklılaşan, 3 yıllığa kadar sürelerle eğitim ve öğretimi olan yükseköğretim kurumlarında verilmektedir.

Lisans eğitimi: Alana göre farklılaşan, 4-6 yıl sürelerle eğitim ve öğretimi olan yükseköğretim kurumlarında verilmektedir.

Lisansüstü eğitim: Bir yükseköğretim kurumunu bitirdikten sonra, ders döneminden sonra bir tez hazırlama ve savunmayı içeren, yüksek lisans için alanlara göre 2-3 yıllık sürede gerçekleşen eğitim düzeyidir.

Yetişkinlerin Eğitimi: Bulgaristan Cumhuriyeti Eğitim Yasasında (md. 9), zorunlu eğitim 16 yaşına kadar olan tüm vatandaşları kapsamakta ve bu öğrenciler gündüz eğitimi yapmaktadırlar. Bu yaş dilimini aşan vatandaşlar, akşam, uzaktan, mektupla öğretim biçimlerinde eğitim alma hakkına sahiptirler. Devlet ve belediye okullarında eğitim ücretsizdir.

3.2. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme

Bulgaristan'da öğretmen yetiştirme yükseköğretim sisteminde gerçekleştirilmektedir. Genel öğretim için öğretmenler üniversite ve yüksek eğitim enstitülerinde yetiştirilmektedir. Ayrıca bu kurumlar düzenli olarak, öğretmenlere farklı branşlarda uzmanlaşma sağlayan eğitim programları açmaktadırlar. Öğretmenlerin geliştirilmesi ve Hizmet İçi Eğitim kursları konusunda uzmanlaşmış; Sofya, Stara Zagora ve Varna Üniversitelerine bağlı üç enstitü tarafından yapılmaktadır.

3.3. Bulgaristan Eğitim Sisteminin Yönetimi

Bulgaristan Eğitim Sisteminde üç yönetim düzeyi oluşturulmuştur: Eğitim ve Bilim Bakanlığı; Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı bölge teşkilatı (Bölgesel Teftiş Kurulları); okullar.

Eğitim ve Bilim Bakanlığı, eğitim alanında devlet politikasını gerçekleştirmektedir. Eğitim sisteminin bölge düzeyindeki yönetim organı Bölgesel Teftiş Kurullarıdır. Bu kurullar tüzel kişiliğe, eğitim sistemi üzerinde geniş yönetsel ve denetim yetkilerine sahip ve bölgede Eğitim ve Bilim Bakanlığını doğrudan temsil etmektedirler. Ayrı bütçeleri bulunmakta ve şu görevleri yerine getirmektedirler:

- Bölgedeki eğitim kurumlarında yürütülen eğitim faaliyetlerini denetlemek;
- Okul müdürleri sınavlarıyla ilgili Bakanın aldığı kararları uygulamak;
- Bakana, okul açılması, dönüştürülmesi ve kapatılması ile ilgili öneride bulunmak;
- Faaliyetlerini belediye eğitim-öğretim organlarının faaliyetleriyle koordine etmek.

Yerel yönetim organları olarak belediyelerin, eğitim sisteminin yönetiminde, aşağıdaki hususlarda görevleri vardır:

- Zorunlu eğitim yaşında bulunan öğrencilerin eğitime devam etmesini sağlamak;
- Okulların ve öğrencilerin sağlık ve güvenlik hizmetlerini sağlamak;
- Öğretmen ve öğrencilere sağlanan barınma, beslenme, spor, servis gibi hizmetleri sağlamak;
- Öğrencilere burs ve sosyal yardımlar sağlamak.

Okullar, yasal olarak tüzel kişiliğe sahip kurumlar olarak şu haklara sahiptirler:

- Menkul ve gayrimenkullere sahip olma ve bunları kullanma;

Gayrimenkullerini kiraya verme, eğitim ve öğretimi aksatmamak, sağlık ve hijyen koşullarını sağlamak kaydıyla planlı eğitim ve üretimde bulunma gibi hizmetler verme;

Bütçeyi ve bütçe dışı kaynakları kullanma;

Fonlar yaratma ve oluşturma;

İç yapısını düzenleme;

Kadrolarını oluşturma;

Yasal düzenlemeler çerçevesinde öğrenci kabul biçimi seçme;

Öğretim organizasyonunu, yöntemini ve araçlarını belirleme;

Devletin çıkarlarını aykırı olmamak kaydıyla yurtiçi ve yurtdışı organizasyonlara üye olma.

Okulun tüzel kişiliğinin temsilcisi okul müdürüdür. Görev ve sorumlulukları Bakanlık tarafından belirlenmiştir. Okul müdürü, ilgili sınavları kazanması koşuluyla Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından atanır ve doğrudan onun adına görev yapar. Çalışmalarıyla okul ve eğitim kuruluyla bakana karşı sorumludur. Okulun kolektif yönetim organı Okul Kurulu ve Eğitim Kuruludur.

Eğitim Kurulu, okulun eğitim kadrosunda yer alan tüm kadrolu çalışanlardan oluşan mesleki yönetim organıdır. Görevleri şunlardır:

- Okulun iç çalışma kurallarını düzenleyen yönetmenliği onaylamak;
- Öğrenci kabul biçimini belirlemek;
- Haftalık eğitim-öğretim etkinliklerinin planlarını belirlemek;
- Eğitim-öğretim sonuçlarını belirlemek ve karar almak;
- Sınavlarla ilgili kararları almak;
- Öğrenci ve öğretmenlerin cezalandırılması ya da ödüllendirilmesi teklif etmek;
- Okuldaki ders dışı ya da okul dışı etkinlikler programını onaylamak;
- Öğrenci devamı ile ilgili mazeretleri karara bağlamak.

Eğitim kurulun kararları, okul içi bağlayıcıdır ve sadece bu kurulun çoğunluk oyları ya da bakanlık tarafından değiştirilebilir.

Okul Kurulu, öğretmen, veli, öğrenci ve toplum temsilcilerinden oluşan bir danışma kuruludur. Bu kurul, okul çalışmaların geliştirilmesinde yardımcı olur.

3.4. Bulgaristan'da Eğitim Sisteminin Denetimi

Öğretim sürecinin denetimi ve değerlendirilmesi Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Bölgesel Teftiş Kurulları, okul müdürleri ve müdür yardımcıları arasında paylaşılmıştır. Bakanlığın özel bir bölümünün adı "Genel Okul Teftiş Kurulu" yönetimi adını alır ve Bölgesel Teftiş Kurulları ile okulların çalışmalarını denetler. Bakanlık müfettişleri (Bakanlık eksperleri) ulusal eğitim kademesindeki, genel eğitim, mesleki eğitim ve yüksel öğretimin farklı alanlarındaki öğretimi, bireysel sınıfları vb. bölümlerinin denetimini yapar. Ülkenin değişik bölgelerinde 28 Bölgesel Teftiş Ofisi oluşturulmuştur. Bunlar yetkilendirilmiş özel kurumlardır. Bu kurumlar planlama, organizasyon, koordinasyon ve her bir bölge içerisinde okul çalışmalarını kontrol eder. Bölgesel Teftiş Kurulu personeli (müfettişleri) genel eğitim düzenlenmesi ve farklı okul disiplinlerden (alanlarının) sorumlu eksperleridir.

Bakanlık Müfettişleri ve Bölge Müfettişleri yapılan yarışma sınavı sonunda Bakanlık tarafından atanırlar.

Yerel kademede her bir belediye bünyesinde eğitimden sorumlu bir müfettiş görev yapar. Okul müdürü ve müdür yardımcıları da öğretim süreci ve eğitim sonuçlarının değerlendirilmesinde güç sahibidirler.

Denetleme kurulları, okulların yasal gözetiminden, okul müfredatı ve öğretim metotlarının etkinliği ile kamu eğitiminde performans düzenlemelerinin yanı sıra sınavların organizasyonundan da sorumludur. Denetleme kurulları çalışmalarında, öğretmenleri değerlendirir ve eğitimde kaliteyi sağlarlar.

3.5. Bulgaristan Eğitim Sisteminin Finansmanlığı

Devlet okulları doğrudan bakanlıkların bütçesinden, belediye okulları ise belediye bütçesinden finanse edilmektedir. Okulların bütçesi her yıl devlet tarafından; okulların düzeyi, türü ve yerleşim yeri koşullarına göre belirlenen öğrenci başına eğitim maliyeti normları esaslarına göre düzenlenmektedir. Bu normlar, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından, Maliye Bakanlığının onayı alınarak belirlenmektedir. Bunlardan ayrı olarak yatırım, araştırma-geliştirme, öğretmenlerin hizmet içi eğitim ve personel ücretleri de belirlenir.

Bakım onarım ve personel giderleri maaşları Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile Belediye bütçelerinde ayrı kalemler olarak yer alır. Ayrılan tüm bu kaynaklar okullara tahsis edilir ve her okul da kendi bütçesini hazırlar. Okullar, bu kaynaklar dışında kendi kaynaklarını (kira, bağış, üretim hizmetlerinden gelirler v.b.) yaratabilir ve bu bütçeye dahil edilebilir. Okul bütçesini kullanma yetkisi okul müdüründedir. Okul müdürü, bu hususta okulun kolektif yönetim organları ve mali organlar karşısında sorumludur.

3.6. Eğitime Yapılan Harcamalar

Eğitime yapılan kamu harcaması son yıllarda GSYİH'nın yaklaşık % 4'ü oranında olmuştur. Üniversite mezunlarının toplam nüfusa oranı 2008 yılında % 22,8 iken 2015 yılında % 26,9'a yükselmiştir. Bulgaristan eğitim düzeyi bakımından Avrupa'nın ilk % 5'lik başarı dilimine girmektedir. Bulgaristan'daki öğrencilerin % 70'ine yabancı dil olarak İngilizce, okullarda ders olarak okutulmaktadır.

Ekler:

Parlamentoda Parti Grupları	Milletvekili Sayısı
Bulgaristan'ın Avrupai Gelişimi için Vatandaşlar (GERB)	83
BSP (Bulgar Sosyalist Parti) Sol Bulgaristan	39
Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH)	36
Reform Bloku (RB)	23
Yurtseverler Cephesi	18
Bulgar Demokratik Merkezi	14
Bulgaristan'ın Yeniden Canlanması için Alternatif (ABV)	11
Ataka	11
Parti üyeliği olmayan milletvekilleri	4

Şekil 1: Parlamentoda Parlamenter Gruplar İtibariyle Milletvekili Dağılımı (91.Hükümet)

Öğretim Yılı	2014/2015
Toplam	5060
Okulöncesi Eğitim Kurumları	2051
Temel Eğitim ve Liseler	2097
İlköğretim 1. Kademe (I-IV sınıf)	150
Temel Eğitim Okulları (I-VIII sınıf)	1393
İlköğretim 2. Kademe (V-VIII sınıf)	8
Liseler (IX-XIII sınıf)	140
Temel Eğitim Okulları (I-XIII sınıf)	406
Meslek Okulları	488
Sanat Okulları	23
Spor Okulları	24
Meslek Liseleri	402
Teknik Yüksekokullar	39
Mesleki Eğitim Merkezleri	371
Yüksekokullar	53
Önlisans eğitimi veren yüksekokullar	8
Üniversitelere bağlı ve önlisans eğitimi veren yüksekokullar	19
Üniversiteler	45

Şekil 2: Eğitim Kurumları

ÖĞRETİM YILI	2015/2016
Toplam	1 284 910
OKULÖNCESİ EĞİTİM	241 123
İLKÖĞRETİM (I.-IV. sınıf)	261 793
ALT ORTAOKUL EĞİTİMİ (V.-VIII. sınıf)	217 155
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – I. Kademe	6 509
Meslek Eğitimi – I. Kademe (VIII. Sınıftan sonra kabul edilen öğrenciler)	988
ÜST ORTAOKUL EĞİTİMİ (IX.-XIII. sınıf)	267 540
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – II. Kademe	3 789
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – III. Kademe	5 417
Lise Mezunlarına Meslek Eğitimi	1 618
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – IV. Kademe	25
YÜKSEK EĞİTİM	278 953
Önlisans eğitimi alan öğrenciler	15 244
Lisans eğitimi alan öğrenciler	171 458
Yüksel lisans öğrencileri	85 634
Doktora öğrencileri	6 617
ÖZEL OKULLAR	
Toplam	67 705
OKULÖNCESİ EĞİTİM	3 292
İLKÖĞRETİM (I.-IV. sınıf)	2 399
ALT ORTAOKUL EĞİTİMİ (V.-VIII. sınıf)	1 734
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – I. Kademe	5 478
Meslek Eğitimi – I. Kademe (VIII. Sınıftan sonra kabul edilen öğrenciler)	-
ÜST ORTAOKUL EĞİTİMİ (IX.-XIII. sınıf)	3 461
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – II. Kademe	2 789
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – III. Kademe	4 291
Yetişkinlere Meslek Eğitimi – IV. Kademe	-
YÜKSEK EĞİTİM	42 809
Önlisans eğitimi alan öğrenciler	7 097
Lisans eğitimi alan öğrenciler	25 143
Yüksel lisans öğrencileri	10 418
Doktora öğrencileri	151

Şekil 3: Öğrenci Sayısı

Öğretim Yılı	2015/16
Toplam	101828
Okulöncesi öğretmenleri	20269
İlköğretim 1. Kademe öğretmenleri (I-IV sınıf)	14767
İlköğretim 2. Kademe öğretmenleri (V-VIII sınıf)	19277
	19277
Lise öğretmenleri (IX-XIII sınıf)	24121
Meslek Yüksekokul öğretmenleri /Öğretim Üyeleri	382
Yükselöğretim Öğretim Üyeleri	23012

Şekil 4: Öğretmen ve Öğretim Üyesi

THE EXPERIENCE OF ALGERIA IN THE EDUCATIONAL AND TRAINING REFORMS

*Djaoudia AMIRA**

INTRODUCTION

During the colonial period, education and training did not know a lot of development. At the beginning, it was based on monolingualism, then it rapidly became aware of the importance of education and started founding French Islamic schools of exchange for Algerian and French children whose schooling was characterized by bilingualism as well as bilingual cultural references, but, it remained isolated and peripheral despite its access to both Arabic and French languages and cultures.

However, these schools were not attended by most Algerian children and they were limited to big cities and were attended by males only. This resulted in a high rate of illiteracy. At the eve of the independence in 1962, illiteracy reached 85% while schooling reached less than 50%.

After independence, Algeria was forced to start the battle of development at all levels to get rid of all forms of backwardness. In order to ensure the success of its development, it linked this objective with education and issued an ordinance in order to organize education and training in 16 April 1976 which made education and training mandatory and free.

Since then, a big decrease in the rate of illiteracy was witnessed thanks to the adopted policy. The latter reached 23 % at the beginning of the new century. And since schooling is considered as one of the main factors in the social, economic, and cultural changes, Algeria followed a policy of intensive education, based on doubling the number of schools and employing a big number of teachers. In addition, it improved and deeply reformed schools and chose the fundamental school with multiple technicalities.

The latter attracted a big number of school children, and their number reached 300, employing education executives, inspectors in elementary education in addition to university executives and foreign teachers who came in the context of signing partnerships with some foreign schools, institutes, companies, and organizations, and whose experience was needed.⁴

1. ALGERIA COUNTRY PROFILE

Algeria, the country is located in Northern Africa, bordered by the Mediterranean Sea in north, Tunisia in northeast, Libya in east, Morocco in west, Western Sahara, Mauritania, and Mali in southwest, and by Niger in the southeast.

Algeria is now Africa's largest country, covering an area of nearly 2.4 million km², But the country is almost only populated in the small coastal region, because its southern part is covered by the Sahara, the largest subtropical hot desert.

Algeria has a population of almost 395000000 people -2015-⁵. About 90% of Algerians live in the northern, coastal area. is a density 16.58/km². estimated that 65% of the population lived in urban areas in 2015.

⁴ Prof. Dr. ,Cezayir 2 Üniversitesi, Cezayir, Cezayir,

⁵ ONS: ' Démographie Algérienne 2014, in **Données statistiques**, n°603, Alger2014,p1

Approximately 7% of the population was over 65 years of age, with another 70% of the population under 30 years of age the population growth rate and 2.1%⁶.

Politics of Algeria takes place in a framework of a constitutional presidential republic, whereby the President of Algeria is head of state while the Prime Minister of Algeria is the head of government. Executive power is exercised by the government. Legislative power is vested in both the government and the two chambers of parliament, the People's National Assembly and the Council of the Nation.

Official language is Arabic, French is the language of the elite, Tamazight, the language of the indigenous Berber.

Ethnic distribution of the population of these 99% Arabs and Berbers, and less than 1% of Europeans and other nationalities.

Algerians religious distribution of the population: 99% are Muslims, and 1% other religions including Christianity and Judaism.

Algeria is classified as an upper middle income country by the World Bank, Algeria, whose economy is reliant on petroleum, has been an OPEC member since 1969. Its crude oil production stands at around 1.1 million barrels/day, but it is also a major gas producer and exporter.

2. METHODOLOGY REFORMS IN EDUCATION

The future is considered as the third part in the different parts of time, and this is the part that all communities aspire to reach, and to find a place within. However, this is not a dream born from a large imagination and a naïve way of thinking, unable to follow the rhythm of development, but there are circumstances and factors that interact with the reality of society to cause changes in all aspects of life, especially in the fields of education and culture, otherwise man would not have been able to understand himself and open new horizons that go beyond space.

The society that thinks about its future needs to have the means to reach it, and education is considered as its beating heart and the basis of its continuation. Algeria is considered as one of these societies whose government gave a great importance to education in order to improve the skills of the teachers and improve their knowledge with sciences that would reduce the threat of illiteracy and encourage development through the policy of reforms that was adopted by the educational system since it widespread education and it made it free and compulsory starting with the ordinance issued in 16 April 1976 which organized education and training.

A- THE REFORMS OF THE ALGERIAN SCHOOL: PRIMARY AND MIDDLE

This reform has created the fundamental school with multiple technics and extended schooling to the age of 16. This new policy aimed at including school in the economic and social process of development of the country. It also created ties between education and development.

⁶ IBID.P2

-These operations set for themselves many objectives: the democracy of education, choice in scientific and technical education, adoption of programs that go with the needs of the Algerian society and the partly administrative and pedagogical supervision. The reform that took place in 1976 divided the Algerian school into 5 main constituents which are:

- Preparatory schooling which concerns children who have not reached the age of schooling yet, and they are prepared to the fundamental school.

- Fundamental school (9 years) and its main goal is to provide a common basic education to all pupils, the teaching is in Arabic and it is divided into three stages.

 - The first stage: from the first year to the third year.

 - The second stage: from the second year to the sixth year

 - The third stage: from the seventh year to the ninth year.

A big part of its weekly schedule is spent learning and mastering the Arabic language, mathematics, science, and foreign languages.

Moreover, the technical and scientific teaching had an excellent position within this program.

In addition to the fact that the ordinance considered education as a long term human developing investment, it also considered it as a legitimate human right, guaranteed by the state and made available to all the state's children. The ordinance also aimed at guaranteeing social equality and providing the same opportunities in education, taking into consideration the social conditions of some families that prevent their children from benefiting from the right to free education.

However, the process of moving to the free market at the beginning of the nineteen's, resulted in a series of local and international challenges for the educational system, mainly the primary education, since it led to a series of reforms among which we have:

- adapt the ordinance of 1976 to go along with the changes.

- make slight modifications in 1989 on the social subjects programs, then on all the subjects in 1993 in the context of reducing the contents with a reformulating in 1996.

- English was introduced in the second stage of fundamental education.

- Trying to restructure the fundamental school pedagogically, organizationally, administratively, and materially in execution of the ordinance of 1976.

- The creation of the high council of education to coordinate the reform of 1996.

In addition, the constitution of a reform committee for the educational system in

09/05/2000 is considered as one of the most prominent actions in the final stages of the educational reform since the actions taken covered many aspects of the educational system in the context of the whole strategy of reform.

With the beginning of the academic year 2004-2005, the new structuring of the educational system made it five years rather than six years for the primary school. This would qualify the pupils to attend the middle school for four years.

In the same year, the teaching of the French language moved from the fourth year to the second year. But this decision was quickly changed. In addition, and in the same context of reform, Islamic education was included in three different subjects. The reforms included also the programs, the methods of teaching and other aspects.

And in 13/08/2003 a presidential decree n° 03-09 was passed, revising and completing the ordinance of 1976. It was composed of many decisions, among which:

-The insertion of the teaching of the Amazigh language in the educational system as a national language- clause 8 repeated- and it was implemented with the pupils in the fourth year of their primary school in ten model wilayas, but as an optional language starting in the academic year 2004-2005.

- Giving the opportunity to the opening of private educational institutions but with specific conditions, as the obligation to teach the educational program –clause 10- And there was the accreditation of 46 private schools for the academic year 2004/2005. It is to be known that private schooling had started in 1987 in some schools and nurseries but without accreditation.⁷

B- ALGERIAN EDUCATIONAL REFORMS IN THE SECONDARY SCHOOL.

In addition the ordinance of 16 April 1976 limited the secondary and technical education to three (03) years. It was characterized by general secondary education that prepared the pupils to longer studies (universities), and the secondary technical education which included the previous education and which aimed, at the same time, at reinforcing knowledge and training that preceded qualification. And it was possible to acquire the training inside professional training centers or inside the company.

Then there was another reform of secondary education starting from the academic year 1985-1986 and which corresponded to the academic year in which there was the creation of many combined branches that branched off into different disciplines. And after the suppression of the unique combined branch which included only techno-sports and techno-industrial, there was the creation of technical branches like bio-chemical, computing, industrial chemistry and agriculture.⁸

Among the most important reforms that concerned the general secondary education in Algeria during the academic year 1985-1986, we find:

- The inclusion of technology education in the academic year 1984-1985, then it was amended in the year 1989-1990.
- The inclusion of elective education: languages, computing, sports...etc. It was also amended later on.
- The opening of the branch of Islamic science.

Concerning the most important reforms that concern technical educational education, we find:

- The similarity of education between the technical secondary schools and the vocational schools.

⁷ فيصل بوطيبة. العائد من التعليم في الجزائر، جامعة ابي بكر بلقايد، الجزائر، 2010، ص68.

⁸ الطاهر زرهوني. التعليم في الجزائر قبل و بعد الاستقلال ، موفم للنشر، الجزائر ، 1993 ، ص96.

- The opening of some disciplines in higher education to the ones passing a technical baccalaureate.

-The spreading of the teaching of History to all disciplines

-The opening of new disciplines.

And with the beginning of the nineteen's, the program of first year secondary school was reviewed during the academic year 1990-1991. The common branches were installed: social sciences, science and technology and literatures.

Then there were other reforms for the second and third year in the two following years. Concerning the technical secondary school, the initiative was taken to review the programs of all the branches during the academic year, 1993-1994.

And after settling a committee to reform the educational system in 09 May 2000, a restructuring of the secondary school, starting from the first year in the year 2005-2006 since it included two common branches. It also cancelled six specialties in the baccalaureate exam, among them the Charia /religion specialty.

The reforms during that period of time concerned also the programs of the whole stages of the secondary education.

In addition, there was the restructuring of the technical education since 2005 as there was the cancelling of most technical branches, and the transforming of the technical secondary schools into secondary schools of general education.⁹

3- THE REFORMS OF THE PROGRAMS IN THE FIELD OF TRAINING

It is possible to divide technical and professional training into five sections:

-Technical education, technical secondary schools, universities, institutes and high schools that grant diplomas of technician, high technician and engineer. Institutes of vocational training that grant high diplomas and diplomas of high technician.

- Vocational training centers that grant proficiency diplomas.

-Training in institutions that are art of the sector or under the tutelage of ministries.

- Training in different institutions that belong to the private sector.

The sector widened the current training methods by starting evening classes and continuous training in cooperation with public and private commercial partners.

This sector also widened the list of specialties by including new specialties that were set by the sectoral studies done by specialized institutions like the centers of studies and research about professions and proficiency and the center of research in economy and development, etc....¹⁰

Concerning the duration of training, it extended from 12 to 30 months, and it was finalized by exams that were rewarded by a governmental diploma, specialized professional training diploma, professional proficiency diploma, technician and high technician diploma. In addition

⁹-أحمد أميمة. إصلاح المنظومة التربوية في الجزائر، الجزائر، 2009/09/08

¹⁰المجلس الوطني الاقتصادي و الاجتماعي . مشروع تقرير حول التكوين المهني، الدورة الثالثة عشر ، الجزائر ، 25-26 ماي 1999 ، ص ص39-

to these diplomas, diplomas were granted after specialized training, especially in monetary specialties.

Considering these reforms and objectives, the recorded results in the field are considered important because:

- The rate of schooling increased, especially among the two genders, especially the males.
- An increased heading towards technical secondary school.

The share of the users of technical secondary education in secondary education schools moved from 10% in the years 1981-1982 to more than 21% in only 10 years.

-The rate of success in the primary education certificate and in the baccalaureate was in constant increase. And this is what we will present briefly.

4-THE METHODOLOGICAL REFORMS IN HIGH EDUCATION

Algeria undertook many procedures in the 70's to reform high education, and this by granting social, economic, and cultural characteristics on it, and it was among the most important reasons that led to reform.

- the decrease of the number of students because of the widespread of secondary school since the number of university students decreased from 2809 in 1962-1963 to 2013 in 1970-1971. This was because:

- work was not available to some of the gradations in the market place.
- the pedagogic methods were not in line with the socio-cultural changes that were updated by the cultural environment.
- the absence of continuity between secondary school and higher education.

The reforms of higher education of 1971 were characterized by:

- the increase of the years of study in some specialties.

The repeal of the annual educational system and its replacement by the system of institutes and this with the objective of giving each branch the importance it deserves.

The higher education has been divided by this reform:

- Short term higher education (30 months) and it is ended with a university diploma in practical science. (previously high technician)
- gradual education, and its duration varies according to the nature of the branch, 4years (degree, diploma of higher studies), 5 years for engineering science, 6 years for dentists, pharmaceutic studies and vet studies, and 7 years for medical studies.
- Post graduation studies are programmed as follows:
 - The first stage: Magister that lasts two years (science, technology, social and human sciences). 4 years for the medical sciences.

- The second stage and it ends with a PhD.¹¹

The objectives behind the reforms of university reforms of 1971 were:

- considering the Arabic language as an important element of the Algerian identity, thus the university united all training in the Arabic language and making it as the main objective in all modules and all the stages of the educational and training system, and the starting point was the Arabization of the social sciences.

- The democratization of university education since any citizen possessing the baccalaureate has the right to pursue studies at the university.

- Algerianisation is the replacement of foreign teachers by Algerian ones

- The move towards technical and scientific teaching.¹²

What is noticeable about this reform in this period of time is that it did not reach the aimed objective because the students and teachers were not prepared to this change and for not asking specialized people as well as not renewing technical and pedagogical means that help realize this reform.

And in 1984, a new reform in the Algerian university took place because of the raise in the social demand for education since it was a constitutional right. And among the clauses of this reform:

- Restrict the power of accommodation of the university from 6 to 8 thousand student a year and not to extend 10 thousand students as an extreme extent.

- find the so called sectorial university of environmental specialty from the idea of structures and supervision.

However, this reform that consists of the classical system of higher education became outdated since it did not adapt with the fast developments in the different sciences and economy which led the ministry of higher education and scientific research to launch a new reform and work with the LMD system.(Bachelor's degree , Master, Doctorate) and which has been applied in some institutes and department as an experimental step in Houari Bomedienne university of science and technology situated in Algiers, and the university Abderahmane Mira in Bejaia. This system has been inspired from the educational system of the Anglo Saxon countries that offer three diplomas: Bachelor of arts, Master, PhD. Some countries like the USA, France , Canada, Belgium, Russia , Germany, Tunisia, etc. have adopted this system.¹³

1- Bachelor of Arts: this is a diploma that is prepared in three years, and it is divided into two main branches.

¹¹المجلس الوطني الاقتصادي و الاجتماعي . تقرير حول المنظومة التربوية ، الجزائر 1995، ص 5-6-7.

¹²عبد الله الركبي. التعليم العالي في الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية. حوليات جامعة الجزائر ، الديوان الوطني للطبعات الجامعية ، العدد الاول، 1986، ص 155.

¹³سعدان شبايكي. لماذا اختارت الجزائر نظام ل م د، ديوان المطبوعات الجامعية، الجزائر، 2012، ص 1

- professional Bachelor of Arts: students are prepared to start their professional life since it is composed of 70% of the common programs national and 30% comply to the needs of the market place of the commercial environment in which the university is situated.

- scientific and academic Bachelor of Arts: students follow their studies to obtain the master degree.

2- **MASTER:** this diploma is prepared in two years after obtaining the degree of Bachelor of Arts. It is also divided into two branches.

Professional Master: the student who obtains this degree benefits from starting the professional life.

Academic Master: allows the student who obtains the degree to follow his studies to obtain a PhD.

Phd degree: is prepared in 03 years and is obtained after repairing a master degree.

REFERENCES :

- أميمة أحمد. اصلاح المنظومة التربوية في الجزائر، الجزائر ، 2005./09/08،
بوطيبة فيصل. العائد من التعليم في الجزائر، جامعة ابي بكر بلقايد، الجزائر، 2010.
الركبي عبد الله. التعليم العالي في الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية. حوليات جامعة الجزائر، الديوان الوطني للمطبوعات الجامعية ، العدد الاول، 1986.
زرهوني الطاهر. التعليم في الجزائر قبل وبعد الاستقلال ، موفم للنشر، الجزائر ، 1993 .
المجلس الوطني الاقتصادي و الاجتماعي . مشروع تقرير حول التكوين المهني، الدورة الثالثة عشر ،الجزائر ، 25-26 ماي 1999.
المجلس الوطني الاقتصادي و الاجتماعي . تقرير حول المنظومة التربوية ، الجزائر 1995.
سعدان شبايكي. لماذا اختارت الجزائر نظام ل م د، ديوان المطبوعات الجامعية، الجزائر، 2012.
ONS. " Démographie Algérienne 2014, in **Données statistiques**, n°603, Alger2014,p1

COUNTRY REPORT / IRAQ AND KURDISTAN REGION

Ahmed Anwar DEZAYE¹⁴

1. Introduction

The education system of Iraq was one of the best in the Middle East until early 1980s. The schools and universities were of very high prestige. Due to several factors such as the Iran-Iraq war, then Gulf war the situation has changed in the whole country.

Kurdistan region, the north part of Iraq, has been working as per the Iraqi education system until the last decade of the twentieth century. After the glorious uprising of the Kurds in 1991 and the establishment of the first Kurdish parliament ever in 1992, the Kurdistan regional government was established (ministry of education) was one of the ministries in the Kurdish first cabinet.

2. Background

The education system of the area was a fairly controlled one, with responsibility shared between the Ministry of Education and the Committee for Higher Education (later on changed into the ministry of Higher Education and Scientific Research in 2006). The Ministry of Education makes all long or short-term policy decisions concerning educational stages below university level. Higher Education is the responsibility of the Committee for Higher Education and includes the Foundation of Technical Institutes in the liberated Kurdistan area.

The Educational Ladder in Iraqi Kurdistan consisted of 2 years pre-school education for the 4-5 years age group (not compulsory); 6 years compulsory primary education for 6-11 years; 6 years of secondary education of 2 cycles of 3 years each and higher education of 2-6 years.

In addition to academic preparatory, there are also industrial, commercial, arts and agricultural schools, known as Vocational Secondary Education which consists of the same 3 years duration.

There were also three types of Teacher Training Education Institutions in the area, namely, Teacher Training Schools of 3 years study after the completion of the first stage of secondary education, Teacher Training Institutes which offer a two year course, culminating in the Diploma in Education for secondary school graduates, and Specialized Teacher Training Institutes such as the Institute of Fine Arts and the Institute of Special Education. Secondary school teachers are graduates of Colleges of Education at the three Universities.

Kurdistan Region of Iraq has taken significant steps to improve regional education standards. Accordingly, English language classes in early grades and promoting creative thinking in classrooms were incorporated into school curricula. The educational reform in the Kurdistan Region will be utilized as best practices for other parts of the country where there is a need for educational reform.

The Kurdistan Region Ministry of Education is enthusiastic about educational reform and announced that "the new education system should develop a well balanced curriculum that will be geared towards creating a productive and skilled new generation".

¹⁴ Asistant Professor, President of Salahaddin University, Erbil, Irak, e-mail: ahmed.dezaye@su.edu.krd

UNESCO contributes to curricular rehabilitation by sharing experience, expertise, and evaluation. Ministry of Education's partnerships with several other stakeholders, including the World Bank and UNICEF has motivated and incentivized the reforms.

Due to the market needs and local needs in both public and private sectors ;the developments of the education field around the world ; the collaborations among other educational institutions and organizations; above all the specific qualifications required for employment , certain reform in the education system has become a must.

Formal Education in KR of Iraq

Modern Formal schooling, which is usually structured in the form of primary, secondary and higher education, relies on the extensive use of written and oral language.

One major impact of the extension of Ottoman rule over all parts of Kurdish provinces in the latter of 19th century was the opening of modern schools. These schools nurtured a new generation of intelligentsia that was different from the traditional clerical and aristocratic literati:

- 1- Their students were educated in Turkish and learnt an European language, usually French
- 2- Their students were secular in world outlook and education.
- 3- The Ottomanians, for discrimination between mosque schools and formal schools' systems, used the name "Madrasa" (Medrese). For the mosque schools, while "Maktab" (Mekteb) for the formal schools.

Stages of Education

Formal education in Ottoman Empire and also in Iraqi Kurdistan was divided into four stages:

- 1- Primary study schools
- 2- Al- Rushdia (secondary study schools)
- 3- Preparatory or Sultanian study schools
- 4- Higher studies

The Ottoman Empire opened several primary schools in various parts, according to ratio of the population. But for the Kurdish parts, the policy was different. Only Rûşdia (secondary schools) were opened. The proportion of Iraqi Kurdistan Region is illustrated in table no. I with a graduate age of approximately twelve years>

This phenomenon to notice, instead of paying attention to flourishing primary schools by Ottoman rulers, while they paid attention to opening secondary schools; therefore; the students of the mosque schools were admitted in the Rushdians' schools>

A general view of the size of the new intelligentsia is provided by data on Rushdia schools, and their students in Iraqi Kurdistan region in 1898.

The Curriculum of Formal Education

The curriculum of the modern schools consisted of natural sciences, mathematics, history, and geography, Religious materials, Turkish, Arabic, Persian languages; Turkish grammar, calligraphic; logic, physical training(athletics).

While military education provided training in cavalry, artillery, engineering, religious faith, natural science, mathematics, history, geography, logic, Arithmetic's, the principle of registration, Turkish grammar; orthography; calligraphic, physical training, and athletics, logic, Arabic, Persian, Turkish, French and English language. The mentioned curriculum concerned with the Rushdia secondary schools in Kurdistan.

In general, during the Ottoman rules the curriculum of primary schools consisted of Arabic Alphabet, the Holy Qura'an, recital or modulation, moral ethics, the science of state affairs, learning, writing (orthography), Abstract of arithmetic, brief history of Ottoman Empire, Abstract of geography, General Information, as well as Turkish and Arabic languages.

While the curriculum of preparatory (Al-Sultanya) schools which was four years consisted of religious and moral sciences, Turkish, French, Arabic, and Persian languages , formal writing, law, economics, history, geography, arithmetic, the basic registration of (Accounting) , Al- Jabir, engineering, mechanics , biology, cosmography, plants and agriculture art, practical agriculture, agriculture geography, health and science, philosophy, logic, calligraphic, and fine arts.

And finally, the graduates of these formal schools became cadres for the government's civil military bureaucracies. The new intelligentsia played a significant role in the new literary, linguistics and political upsurge during and after the Young Turk Revaluation of 1908.

Minorities' Rights in Education

Educational System in Kurdistan covers minorities' rights in education such as Turkmani; Assyrians and Arabs. Aftermath Kurdish Uprising in March 1991, for the first the minorities of Turkman is and Assyrians has gained their rights in Education and their languages become medium of instruction. Since the previous Iraqi Baa'th regime put Turkumani and Syriac languages in the corner of domestic function and forced their users to change their real nationality into arabs through many channels. Concerning Syriac language, the Iraqi Baa'th regime had attempted to put in the corner of religious function only. But after the Kurdish uprising of March, 1991, Turkumani and Syriac languages have gained their real status as native language for Turkmans and Assyrians respectively. For the first time some primary schools for Turkumani and Syriac was opened in the areas where the majority of population is Turkmani or Syriac speaker. By the academic year 2001-2002 Turkmani and Syriac schools has expanded.

The undergraduates 2001-2002 while by the academic year 2010-2011, the range of the expansion of Turkumani and Syriac schools has increased and for further understanding one can compare the Table No. XVI with the above table in order to deduce the average of the expansion in which illustrated that the number of Turkumani has increased by 18 schools and the number of Syriac schools has increased by 57 schools and the number of students has increased by 2123 students in Turkumani education and by 8696 students in Syriac Education.

Religious Rights in Educational System

Aftermath Kurdish Uprising of March 1991, for the first time the Christian and Yazidian Religious have been taught in the schools in which the most students are believer of these religious. Since before the Kurdish Uprising these religions are not allowed to be taught, the believers of these religions only right they had not to attend the religion lesson which was

devoted to Islamic religion, but after the Kurdish uprising special schools have been opened for them. Nowadays, in 57 schools the Christian religion has been taught particularly in Erbil and Dihok Governments and the Yazidian religion has been taught in schools especially in government Duhok and some districts such as Sinjar, Bahshiqa and Shekhan.

Private Schools

In the monarchy period, many isolated attempts were made for spreading education in Kurdistan. In this case Kurdish nationalists played an important role because education was considered significant in the propagation of education which in turn stimulated national and patriotic consciousness. Example of these private schools “Kashti Noah” founded by writer Najmaddin Mullah, and “Jamhiyat Zanisti Kurdi” “scientific society” founded by Ahmed Tawfiq for teaching the Kurdish language. This society continued to teach laborers in the evening until 1937 when it was closed and the government (Mutasarif) of Sulemani withdrew its license later.

Since that time any private school as were not granted any license to be opened in Kurdistan till 1997.

Since 1997 the phase of private education in the Kurdistan region has improved in the interest of the modern educational system under the auspice of the Ministry of Education of KRG. Many private schools have been opened and this is due to the policies have been adopted and to the globalization order in the world, therefore; many private sectors and foreign companies contributed in opening private schools as joint-ventures and this is due to the Ministry which is encouraging private sectors to participate in the education process in Kurdistan involve in enhancing education level. The KRG provides private sectors which land and legal contribution. Recently, a considerable wave of private contribution in education witnessed in Kurdistan, which is likely to grow.

These private schools utilize from the modern technical instruments, they concentrated on it in their curriculum in addition to civic and democracy in formation, the medium of instruction in these private schools is English language and Kurdish language is taught as a language. These schools are criticized by the majority of the population since their fees are too expensive in accordance they gain financial supports from KRG.

Demography of Iraq:

-Population (July 2012 est.):

» Total: 31,129,225 million

-Age Structure: (2011 EST.)

» 0-14: 38%

» 15-64: 58.9%

» 65+: 3.1%

-Population Growth Rate: 2.9% (2012)

-Urban Population: 66% of total population (2010)

-Life Expectancy: 70.85 Years

Ethnic Groups:

» Arab (75%-80%)

» Kurds (15%-20%)

» Turkmen, Assyrian, Chaldean and others (5%)

Principal Religion:

- » Islam (96%)
- » 60% Shiah
- » 40% Sunni

Other Religions:

- » Christian: 3%;
- » Jewish, Yezidi and others :1%

Official Languages:

- » Arabic
- » Kurdish
- » Assyrian

Other languages:

- » Old Turkish, Armenian, Aramaic and Chaldean
- » English is understood and spoken by a large number of people especially in the urban areas and is taught in schools

PART TWO: National Education Strategy/IRAQ

The main components of the national strategy for Education and Higher Education in Iraq for 2011-2020

1- Constitution and International Conventions:

The Iraqi constitution of 2005 considered education to be a key factor for the progress of society. The right to education for all that is guaranteed by the government in addition to, it being free for all stages and compulsory for the primary one. Besides, the promotion of scientific research & innovation, and ensuring access to education for individuals with special needs. Education is the basic right for everyone.

2- Political Factors:

Iraq is currently undergoing transition to democracy after decades of dictatorship and a one-party system.

3- Demographic Factors:

The rapid growth in population especially, for age groups under the education age. Iraq is a country characterized by a high population growth as population data shows that over the past decades the rate of population growth varied between (2.68% - 3%). In 1927, after the population in Iraq did not exceed (2.9) million, the estimates indicate an increase in the population of Iraq to (31, 66) million in 2009.

4- Economic Factors:

Oil represents the most important component of GDP in Iraq. Despite the remarkable development in GDP and the per capita government spending on education, spending levels are still far below the required level which requires a serious review of allocations earmarked to education.

There has been an increase in spending rate on education from GDP for 2008. However, it is still lower than the neighboring countries as education spending in Iraq amounted to around 3.5% of GDP which is very low compared to a number of regional countries.

Illiteracy rate is very high in Iraq compared to its earlier levels of less than 5% in 1988.

5- Technical Factors:

Despite the large technological gap that Iraq is suffering from, there are significant efforts to integrate technology in society and benefit from the advantages of its use.

Analysis of Education & Higher Education Reality in Iraq

- 1- Legislative system
- 2- Administrative system
- 3- The current status of education (infrastructure, information systems, training and development).
- 4- Available opportunities (enrolment, equality and internal & external competency).
- 5- Quality management
- 6- Education and Higher Education funding and spending.
- 7-Scientific research

Strategic Directions

In the light of the analysis of the education reality in chapter two, alternatives of overcoming challenges facing the education sector as follows:

Theme	Key Challenges
1)Institutional context	Obsolescence of administrative and financial components of the legislative system and poor management practices
2)Infrastructure	Severe shortage in the number of school and university buildings and poor organizational climate and learning environment
3)Available Opportunities	Decline in efficient education opportunities (enrollment - equality - efficacy) in all scholastic levels
4)Quality	Poor and low level of quality management applications
5)Funding and Spending	Decline in allocations for the education sector compared to the size of total allocations of the government budget and a decrease in management efficacy level
6)Scientific research	Inadequate capacities, activities and products of scientific research

Strategic Goals and Strategic Objectives and Options:

Goal: Development of the administrative, legal and financial system, and improve the administrative practices.

Objectives:

- 1- Enactment of a new law for MOE, and a new law for the Ministry of Higher Education and Scientific Research, and a law for private university education
- 2- Application of the academic freedom principle and a full commitment to its contents.

3- Promotion of ethical behavior and professional ethics among all employees in the education sector.

4-Establishment of national centers and institutions independent of both the ministries of Education and Higher Education specialized in the development of educational institutions.

5-Preparation of full job description in both ministries and a full

6-Independence of both ministries

7- Adoption of governance practices in all education and higher education institutions.

In order to achieve these objectives, the following should be carried out:

1- Form a joint high council for education, higher education and scientific research

2- Spread the culture pertaining to sanctity of educational institutions

3- Develop appropriate standards for the selection of university leaderships

4- Develop e-management applications

Infrastructure:

Goal: Create a suitable infrastructure able to accommodate the targeted number of students and pupils in various studying stages, improve the organizational climate and develop school and university learning environment.

1- Build new buildings for kindergarten and primary, secondary and vocational schools.

2- Establish new public universities, new colleges, institutes and scientific divisions, as well as expand the capacity of existing colleges and institutes and rehabilitate them.

In order to achieve these objectives, we must do the following:

1- Provide the necessary financial allocations

2- Contribution of the private sector

Available Opportunities

The key challenge for our educational system lies in the decline in efficient education opportunities (enrolment-equality-efficiency)

Provision of efficient education opportunities to all.

Opportunities have been expressed in three basic themes:

Enrolment Theme:

Objectives:

1- Increase net enrolment ratio in kindergarten, primary, intermediate, secondary, vocational school, higher education and post graduate studies

2- Increase the contribution of the private sector

Achieving these objectives requires the following:

1- Amendment of the constitution by making compulsory education up to the intermediate (basic) level.

2-Provision of financial incentives

3-Expansion of admission opportunities of vocational training graduates in technical education and employment opportunities.

4-Giving a greater role to universities in the selection and admission of new students.

5-Expansion of admission opportunities in the various programs of postgraduate studies.

Equality Theme:

1-Increase the percentage of females, provision of financial incentives to females in general, and in rural areas in particular.

2-Expansion in opening schools for females in rural areas

3-Adoption of community awareness programs

Efficiency Theme:

Raise education level thereby, reducing dropout and repetition rates through:

1-Curricula

2-ministerial examinations systems

3-Building capacities of all employees

Improvement of the o learning environment, opening schools and expansion of adult education programs.

Adoption of international standards in the ratio of the number of students per teacher.

Quality of Education and Higher Education:

1)Quality Management in Education:

First Theme: Quality Institutional Framework

1- Create organizational units specialized in quality

2-Promote a culture of quality

3- Make employees join specialized training courses.

Second Theme: Information and Communications Technology

1-Expansion of powers of the departments responsible for information technologies

2- Increase financial allocations

3-Involve employees in on-going developmental courses.

Third Theme: Knowledge Resources

1-Review educational objectives

2- Build curricula in accordance with the State's philosophy and the society's objectives and needs

3- Develop teaching methods and stay away from memorization and use critical creative thinking methods.

4- Enhance school libraries

Forth Theme: Preparation and Qualification of Faculty Members

1- Train and improve the skills of employees

2- Include teachers, educational supervisors and school departments in training and developmental courses in cooperation with international organizations

3- Provide the necessary financial allocations

4- Provide buildings for preparation and training departments

Fifth Theme: Quality Control Mechanisms

1- Developing examination and evaluation methods

2- Strengthening linkages between components of the educational system in terms of curricula objectives, teaching methods, teaching strategy, activities of school administration and educational supervision.

3- Rectifying gender inequality

4- Granting financial incentives

Quality Management in Higher Education:

Quality has been addressed in higher education through nine key themes as follows:

First Theme: Institutional Framework

1- Establishing of a quality specialized body and promoting a culture of quality.

2- Applying quality standards.

3- Opening postgraduate studies in the field of

4- Allocating national awards

5- Seeking academic accreditation from international bodies.

Second Theme: Educational Environment

1- teachers' rooms,

2- spaces allocated to reading in libraries,

3- school seats,

4- computers allocated for teachers and students

5- providing appropriate classrooms equipped

These could be achieved through financial allocations.

Third Theme: Knowledge Resources

Developing the curricula , updating and conducting comparative studies with the developed countries in the field of curricula.

Fourth Theme: Faculty Members

1-Support Iraqi universities with scientific

2- Modify teachers' ratios according to academic title (assistant teacher – teacher – associate professor – professor)

3- Increase opportunities for females to work as Presidents of universities and bodies,

4-Adopt academic criteria for the selection of faculty members

These objectives could be only obtained through:

1-Adopt a national program to attract Iraqi migrant competencies to Iraq.

2- Minimize the appointment of Masters Degree holders as faculty members and abide by University Service Law No. (23) of 2008 in this respect.

3-Motivate faculty members to conduct & publish researches and subsequently, apply for academic promotion.

Fifth Theme: Teaching and Learning Processes

Objectives:

1-Increase participation of students in preparation and presentation of subjects

2- Extend the use of information technology.

3- Increase participation of teachers in training courses

4-Increase the number of academic centers for continuing education

5-Raise the level of foreign language skills

6-management of university libraries

In order to achieve these objectives, the following should be carried out:

1- Activate the role of the university in serving the society.

2- Teaching some specialization subjects in English.

3- Develop university libraries

4-Provide training opportunities

Sixth Theme: Quality Control Mechanisms

1- Develop examinations methods

2- Adopt national tests in all disciplines.

3- Adopt scientific methods for the development of supervision and inspection processes.

4-Increase the number of specialists in the field of examinations' quality.

Seventh Theme: Moving Towards Globalization

1- Adopt a globalization-oriented culture

2- Increase the number of foreign students studying in Iraq

3- Increase the number of foreign faculty members in Iraqi universities. 4- Increase the level of joint scientific activities between Iraqi universities and global universities.

5- Forge partnerships with global universities

6- Participate in global competitions

Eighth Theme: Performance Evaluation towards Continuous Improvement

1- Creating national independent institutions for performance evaluation of individuals and educational institutions.

2- Linking academic promotions and seniority to performance evaluation results

3- Revisiting performance evaluation mechanisms currently used.

4- Linking funding of educational institutions with performance evaluation results.

Ninth Theme: External Competence

1- Align central admission policy with labor market needs.

2- Make admission to colleges and institutes a conditional right based on competence.

3- Coordinate between Education and Higher Education systems.

4- Make education directed towards various economic sectors

5- Adopt the life-long learning principle

6- Establish new universities and colleges offering specializations compatible with the labor market.

7- providing the availability of jobs for graduates.

8- Strengthen partnerships with the community.

Education and Higher Education Funding and Spending:

First Theme: Financial Framework

1- Approve the budget and launch disbursement

2- Improve control procedures

3- Grant more disbursement powers

This can be achieved through the following:

1- Preparation of budget estimates in a timely manner

2- Involvement of competent specialists in the budgeting process.

3- Enactment of a new law for financial and administrative control

Second Theme: Funding Sources

Objectives:

1- Increase contribution of the Higher Education Fund

2- Instill the concept of (productive school) in vocational schools and productive university

In order to achieve these objectives, the following must be carried out:

1- Diversification of funding sources for the education sector.

2- Involvement of society sectors (government and private) in funding

3- Increase the contribution of international organizations in the development of educational programs.

Third Theme: Spending

Objectives:

1- Increase allocations

2- Adjust the benefits and rights of faculty members

The following can be adopted to achieve these objectives:

1- Allocation of a percentage of oil revenues to investment expenditures for Education and Higher Education sectors on an annual basis.

2- Allocation of a part of the annual financial surpluses in the budget resulting from increased oil prices

3- Creation of private sector support mechanisms

4- Creation of mechanisms for the contribution of civil society organizations in supporting educational institutions

Fourth Theme: Cost per Student

Objectives:

1- Reduce the cost per student through the optimal use of resources.

2- Reduce high cost differences per student from one stage to another and from one university to another.

In order to achieve these objectives, the following shall be undertaken:

1- Reduce expenses

2- Appropriate distribution of students between different universities

3- Analyze the reasons for the variation in the cost per student from one stage to another and provide suitable solutions for it.

Scientific Research in Education and Higher Education:

● Scientific Research in Education Sector:

Challenge: Scientific research activity is still very poor in ministry of education

Goal: Improve the activity of scientific research at ministry of education

Objective: Upgrade scientific research and its participation in finding solutions for problems facing the education sector.

This can be achieved through the following:

- 1- Connecting the research center directly to the first point of decision-making at the ministry (The Minister).
- 2- Finding outreach opportunities for the center with the outside world and review the most important educational studies, experiences and accomplishments in the world.
- 3- Providing equipment, devices for research centers
- 4- Strengthening the center with advanced degree holders

● Scientific Research in Higher Education Sector:

Challenge: Poor capacities of scientific research and its products.

Goal: Improve the capacities of scientific research and its products in conformity with sustainable development requirements in Iraq.

Objectives: There are three themes and several secondary objectives and mechanisms of achieving them:

First Theme: Scientific Research Institutional Framework

Objective: Develop scientific research activities in a structured institutional framework and can be achieved through:

- 1- Restructuring the Board of scientific research
- 2- Establishing more specialized research centers
- 3- Allocating revenues generated by research centers from their various activities
- 4- Broadening the cooperation between the Ministries of Education and Higher Education in the field of scientific research.
- 5- Developing periodic plans by scientific research centers for scientific research
- 6- Seeking to adopt the (research university)
- 7- Preparing and developing skills of scientific research leaders.
- 8- Providing full support to scientific research and researchers.

Second Theme: Scientific Research Capacities

Objectives:

- 1- Raise capacity rate of university laboratories and workshops
- 2- Achieve gender parity with regards to academic titles.

3- Raise the supervision rates of postgraduate studies students by qualified teachers

4- Providing more sound scientific books and periodicals

These objectives can be achieved through:

- Earmarking adequate financial allocations to:
- Rehabilitate existing laboratories and workshops
- Provide sound scientific books and periodicals.
- Provide more computers
- Encouragement of academic promotions
- Increase of the numbers of eligible students admitted to postgraduate studies
- Encouragement of companies to support scientific research
- Allocation of annual awards to outstanding scientific researches.

Third Theme: Products of Scientific Research

Objectives:

- 1- Increase the number of research while maintaining academic standards.
- 2- Increase the number of research completed by females while maintaining academic standards
- 3- Increase the number of research completed in scientific disciplines.
- 4- Increase the number of researches published in global journals.
- 5- Increase the number of patents.
- 6- Raise the rates of study tours outside of Iraq.
- 7- Increase the number of missions of postgraduate students and their professors outside Iraq as part of the (research missions program).

To achieve these objectives, the following should be carried out:

- 1- Achieve relative stability in postgraduate admission policy
- 2- Take advantage of available capacities of postgraduate degree holders
- 3- Link the salaries of teaching staff to their academic titles to create publication incentives and academic promotions.
- 4- Provide the requirements for conducting researches and support their delivery or completion
- 5- Unburden teachers with many teaching hours and other activities so as to allow more time for researches to be conducted.
- 6- Increase care and attention to inventors and motivate them.
- 7- Promote (research missions program).

PROGRAMS AND PROJECTS

The Ministries of Education and Higher Education & Scientific Research at the center and region have developed six key integrated and unified programs in order to achieve the strategic goals and sub-objectives adopted in this strategy.

First: The simulation system ministry of education:

1. The simulation system relied on future projections of the numbers of students, teaching staff, school buildings and the estimated cost of spending by studying stage
2. Number of registered students by grade for each stage and graduates for each stage.
3. Number of existing faculty members
4. Number of classes
5. Number of school buildings, buildings in need of restoration and building with two or three shift schools.

Second: The simulation system in ministry of Higher education:

The system included a future projection for graduates admitted in the higher education system from secondary education for (scientific, Arts, vocational) branch for the coming years and up till 2020 and their admission to (universities, colleges, technical institutes and community colleges and private colleges) as per their specializations.

Third: GDP and Government Budget

Estimates of GDP and government budget for 2010-2016 are through forecasts made by the IMF, Ministry of Finance and Planning, and the Central Bank.

Fourth: Cost of the Ministry of Education & the Ministry of Higher Education Strategy

The cost of the Ministry of Education Strategy included estimates of current and investment spending for the selected scenario which represents an enrolment rate of (60%) in preparatory stage. Whereas, in the Ministry of Higher Education, the scenario that achieves an enrollment rate of (20%) has been selected.

Fifth: Programs and Projects of the Strategy

First Program: Development and update of the legislative, legal and administrative system of the Education and Higher Education Sectors in Iraq:

This program includes 18 integrated projects .The total expected estimated cost of these programs is ID 50 billion (50 million USD)

Second Program: Establishment, expansion and rehabilitation of infrastructure and improvement of school and university environment:

This program includes 24 different projects for building schools and universities; and improving school and university environment.

The total cost of this program is undoubtedly one of the largest amongst other programs reaching ID 41900 billion.

Third Program: Achievement of efficient education for all

The program includes 27 different projects, the cost of these projects within the strategy years is ID 4800 billion

Fourth Program: Achievement of quality and Accreditation in education and higher education

The program includes 74 projects in the area of quality, with the total cost of around ID 202 billion.

Fifth Program: Development and Management of Financial Resources:

The Program includes 16 projects. The cost will fall under the operational budget of the ministries concerned.

Sixth Program: Increase the capacity of scientific research and its products in conformity with sustainable development in Iraq:

This program includes 20 projects with the total cost of 235 Billion ID.

Follow-up, Oversight and Evaluation

This national strategy for Education and Higher Education in Iraq was prepared by experts of the ministries of Education and Higher Education in the Center and in Kurdistan region with direct international support by (3) three international organizations:

- The World Bank.
- UNESCO.
- UNICEF.

Administrative Structure of Oversight and Implementation and Follow up

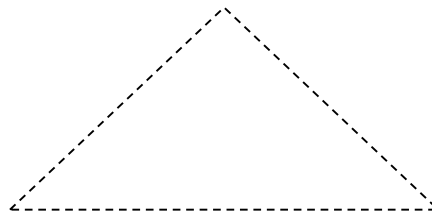
Committee Overseeing the Implementation Follow up of the National Strategy

Executive Secretariat

Coordinators in Relevant Sectoral Ministries

Evaluation, Oversight and
Field Monitoring Task
Forces

Coordinators in
Directorates General
and Universities

KAZAKİSTAN ÜLKE RAPORU

Akbota ABİYR*

1. Ülke Kimliği ve Demografik Durumu:

Resmi Adı:	Kazakistan Cumhuriyeti
Yönetim Şekli:	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı:	Nursultan Nazarbayev (1 Aralık 1991'den beri)
Başkent :	Astana
İdari Yapı :	14 bölge ve 3 şehir; Almatı, Almatı şehri, Aqmola (Astana), Aqtobe, Astana, Atyrau, Batys Qazaqstan (Oral), Bayqongyr, Mangghystau (Aqtau; formerly Shevchenko), Ongtustik Qazaqstan (Shymkent), Pavlodar, Qaraghandy, Qostanay, Qyzylorda, Shyghys Qazaqstan (Oskemen; formerly Ust'-Kamenogorsk), Soltustik Qazaqstan (Petroavl), Zhambyl (Taraz; eski Dzhambul)
Bağımsızlık günü:	16 Aralık 1991 (Sovyetler Birliğinden ayrıldı)
Milli bayram:	Cumhuriyet Günü, 25 Ekim (1990)
Yüzölçümü :	2.717.300 km ²
Nüfus Artış Oranı:	% 0.374 (Temmuz 2008 verileri)
Dil :	Kazakça (Resmi dil, %64,4), Rusça (günlük kullanım dili, %95)
Din :	Müslüman (%47), Rus Ortodoksları (%44), Protestanlar (%2), diğer (%7)
Para Birimi :	Tenge (KZT)

Kazakistan, (Azerbaycan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, ve Türkmenistan ile birlikte) günümüzdeki yedi bağımsız Türk devletinden biri olup Türk Konseyi ve TÜRKSOY'un üyesidir.

2.729.900 km² yüzölçümü ile (Batı Avrupa'nın yüzölçümü kadar) dünyanın en büyük dokuzuncu ülkesidir. Müslüman ülkelerin ve Türk devletlerinin yüzölçümü bakımından en büyüğü, doğal kaynaklar bakımından da en zenginidir.

Komşuları olarak kuzeyde Rusya, güneyde Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan, doğuda Çin Halk Cumhuriyeti bulunur. Ülkenin ayrıca Hazar Denizi ve Aral Gölü'ne kıyısı vardır.

2. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Durumu:

1926'da 3.713.000 olan nüfus, 1959 yılında 1 milyon azalmıştır. 2006 verilerine göre 15.300.000 nüfusa sahiptir. 1989'da 16.464.000 olan nüfus 1999 nüfus sayımına kadar yıllık ortalama %1'lik bir azalma ile 14.953.000'a düştü. 2000-2001 döneminde de düşme devam etmesine karşın 2003-2004 arasında azalış trendi durarak % 0,7 oranında artışla 14.951.000'a ulaştı. 2013

* Dr, Süleyman Demirel Üniversitesi, Almatı, Kazakistan.

Dünya Bankası verilerine göre ülke nüfusu 17 milyondur. Ülke bugün nüfus bakımından dünyanın 60. büyük ülkesi olmakla birlikte, kilometrekare başına 5,5 insan ile 210.'dur.

Kazakistan'da bulunan etnik grupların dağılımı şöyledir:

- Kazaklar: %62,2
- Ruslar: %25,6
- Ukraynalılar: %2,9
- Almanlar: %1,4
- Özbekler: %2,9
- Tatarlar: %1,9
- Uygurlar: %1,8

3. Ülkenin Eğitim Sistemi:

3.1.Kazakistan Eğitim Sistemlerinin Amaçları

- Kazakistan' da Millî Eğitimin Genel Amacı; Halkın eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, aynı zamanda toplumun sosyal yaşam tarzının yükselişini geliştirmektir. Eğitim sisteminin düzenlenmesi ve ekonomik yapı, devletin başta gelen görevlerinden biridir.
- Kazakistan eğitimindeki temel amaç; millî ve insanî değerlere, ilmi ve pratik temellere dayalı olarak, bireyin çok seviyeli bilgi sahibi ve topluma katkı sağlayacak bir meslek sahibi olmasına yönelik öğrenim/eğitim alması için tüm imkânları sağlamaktır. İnsanın kişiliğine saygı gösteren, devletin yapısına güvenen ve onu koruyan, kollayan sağlıklı yurttaşlar yetiştirmektir.

Kazakistan Eğitim Sisteminin Diğer Amaçları Şunlardır:

1. Eğitim programlarını benimsemek için imkânlar sağlamak;
2. Bireylerin yaratıcılık, bedensel ve ruhsal sağlığını geliştirmek için gereken imkânları oluşturmak;
3. Hayat tarzını ahlâki ve sağlıklı şekilde kurmak;
4. Kendilerini geliştirmede imkânlar sağlayarak, becerilerini geliştirmek;
5. Yurttaşlarını, milletini, anavatanı KAZAKİSTAN'ı gönülden sevmeye, Cumhuriyet'in millî ve kültürel değerlerine tam bağlılık ve Anayasaya, kamu çıkarlarına karşı zarar olabilecek herhangi bir faaliyete izin verilmemesinin öğretimini/eğitimini vermek;
6. Bireylerin, yasal haklarını savunabilmeleri, millî görevlerini yerine getirmeleri, Kazakistan Cumhuriyeti'nin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katkıda bulunmak için her türlü imkânı sağlamak;
7. Bireyleri, dünya ve millî kültür başarıları hakkında bilgilendirmek, onlara Kazak milliyetçiliğini öğretmek;
8. Bireylere, Kazakistan'daki diğer ulusların tarihi, örf ve adetlerini öğretmek, ayrıca resmi dil olan Kazakçanın, Rusçanın ve diğer yabancı dillerin öğrenilmesinde katkıda bulunmak;

9. Eğitim kurumlarının özerkliği ve bağımsızlığını geliştirmek, eğitim yönetimini ve demokratik yöntemlerle çağdaş prensiplere dayalı olarak yerinden yöneltmek;
10. Eğitimde yeni teknolojileri uygulayarak bilgi işlemlerini geliştirmek, uluslararası küreselleşme temaslarını kurmak;
11. İş dünyasında rekabete dayalı, becerili, kabiliyetli işçi ve kadrolar hazırlamak, onları verimli olacak şekilde yeniden eğitmek ve yetiştirmek;
12. İşsizleri veya herhangi bir şekilde işten ayrılmış bireyler ile yeni işe girecek olanlara verilecek kurs eğitim ve öğretimine tabî tutarak yetiştirmek;
13. Çeşitli ve birçok dalda hizmet veren öğrenim/egitim kuruluşlarının etkili olarak gelişimlerini sağlamak için çeşitli yardımlarda bulunmak (Millî Eğitim Temel Mevzuatı, 2000).

3.2. Eğitim Amaçlarının Değerlendirilmesi

Kazakistan eğitim sisteminde, öğrencilerin dünya toplumu içerisinde kendine özgü hususi başarılar elde etmesi için, birkaç dil ve yöntem öğrenimine önem verilmektedir. Kazakistan çok uluslu bir devlettir, bundan dolayı Kazak ve diğer etnik grupların kültürlerinin tanıtılması, öğretilmesi, öğrencilerin kendi aralarında saygı ve sevgi kazanması ön plandadır.

3.3. Kazakistan Millî Eğitim Bakanlıklarının Teşkilatı ve Yönetim Yapısı

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, Kazakistan Hükümeti Kararnamesi ve diğer hukuki esaslara uygun olarak eğitim, ilim ve teknik alanlarda yönetimi ve düzeni amaçlar ve bu doğrultuda çalışır. Millî Eğitim ve İlimler Bakanı, Kazakistan Hükümeti tarafından tayin edilir ve görevden alınır. Millî Eğitim ve İlimler Bakan Yardımcıları da Hükümet tarafından tayin edilir ve görevden alınır (Kazakistan Respublikasındaki Bilim Turalı Zan, 2003: 23). Kazakistan'da eğitimle ilgili yetkiler bakanlık, taşra ve yerel yönetimlerce paylaşılmıştır.

3.3.1. Bakanlığın Görevleri

1. Kavrayış, strateji, devletin amaçlarına uygun olarak hazırlanan program, eğitim ve ilmi geliştirme projesini hazırlar.
2. Devletin eğitim standartlarını hazırlar ve onaylar.
3. Ortaöğretim, ilk ve orta mesleki, yüksek mesleki ve üniversite sonrası ek eğitim veren eğitim kurumlarını denetlemeyi (akredite) gerçekleştirir.
4. Eğitim teknolojisi (teknik eğitim) alanında yenileme siyasetini yerine getirir, eğitimde teknolojinin kullanılması için okullara bilgisayar sağlar, yeni nesiller için ders kitaplarını hazırlar ve yayınlar.
5. İlim ve Teknik Bilgi Devlet Sistemini geliştirir, kendi çalışmaları çerçevesinde ulusal bilgi kaynağını oluşturur.
6. İlim ve pedagojik personelleri kurstan geçirir, denetler, Hizmet içi eğitim hazırlıklarını organize eder ve yerine getirir.
7. Devlete bağlı ilim ve eğitim yönetimi kurumlarının bölge, başkent, şehir ve devlet kolejleri, yükseköğrenim kuruluşları ve diğer merkezi yürütme organlarının genel yöneticilerini görevden alma ve atama için onayını verir;

3.3.2. Taşra Yönetimler

Taşra yönetimler ülkenin 14 ayrı bölgesi için ayrı ayrı departmanlar şeklinde oluşturulmuştur. Bu departmanlar:

İdarî (Yönetim) Departmanı,

Bütçe, Planlama ve Finans Departmanı,

Orta ve Yüksek Öğretim Departmanı,

Devlet Denetimi ve Monitoring (Kontrol) Departmanı,

İlk ve Orta Öğretim Mesleki Öğretim Departmanı,

İlim Departmanı,

Demirbaş Müdürlüğü

Bölgelerin (Şehir, il-İlçe), devletin önemli şehirlerinin ve başkentin yerel eğitim organları aşağıdaki gösterilen görevleri yerine getirir:

1. Yerel Bütçeden parasal destek alan eğitim kuruluşlarının kurucusu olur;
2. Okulöncesi ve ortaöğrenim dönemindeki çocukların sayısını tespit eder ve onlara okulöncesi eğitim temin eder;
3. Kimsesiz, korumasız reşit olmayan çocukları koruma altına alır ve onları çocuk bakım evlerine, yurtlara yerleştirir;
4. Yerel yönetime bağlı eğitim kurumlarında kendi yetkisi dâhilinde sık sık denetlemeyi organize eder ve yerine getirir;
5. Pedagogjik personelleri teftişten geçirir ve derecelendirir;
6. Mesleki okullarda, meslek liselerinde ve kolejlerde işçi ve personel yetiştirmede devletin eğitim talebini sınava göre yerleştirir;
7. Yerel bütçeden parasal yardım alan devletin okul öncesi eğitim ve terbiye kurumlarının, okul dışı etkinlikleri kuruluşlarının ve genel orta öğretim kurumlarının yöneticilerini görevlendirir ve gerektiğinde görevden alır; Yetkisi dâhilinde eğitim kuruluşlarını denetler ve devlet lisansı verir (Zakon Obrazovaniya, md.32, 1992).

3.4.Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin Eğitim ile İlgili Görevleri

1. Eğitimin geliştirilmesinin devlet politikasını hazırlar ve onların uygulanmasındaki gereken işlemleri yerine getirir;
2. Yüksek meslekî ve diploma sonrası ek eğitimi verir, yerel bütçeden finansal destek alan kolejlerde orta mesleki eğitim gören kadrolar hazırlamak için devletin eğitim talebini tasdik eder;
3. Eğitim alanındaki merkez yürütme organlarının talebi üzerine, devlet bütçesinden finansal destek alacak olan devlete bağlı eğitim kuruluşlarını kurar, yeniden teşkil eder ve kapatır.

3.5. Kazakistan Millî Eğitim Bakanlık Teşkilatının Değerlendirilmesi

1. Kazakistan'da eğitim sistemi merkezden yönetilmektedir.
2. Ülkede eğitim uygulamaları ve eğitim yönetimi merkezde bulunan üst düzeydeki yöneticiler tarafından alınan kararlarla yönetilmektedir ve Millî Eğitim Bakanlığı en üst makamdır.
3. Kazakistan'da eğitim çalışanları maaşlarını devletten alırlar. Bütün yönetmelikler ile programların ana hatları merkezde hazırlanır.

3.6. Kazakistan'da Okulöncesi Eğitim:

Kazakistan'da okulöncesi eğitim, Ekim 1917 Devrimi'nden sonra önem kazanmış ve genel eğitim sisteminin önemli bir parçası olmuştur. Ülkede tarım ve sanayi işlerinin gelişmesiyle birlikte, okulöncesi kuruluşları hızla gelişmeye başlamıştır.

Kazakistan'ın Eğitim Hakkında Kanunu'na ve Kazakistan Eğitim ve İlimler Bakanlığı'nın kararıyla yürürlüğe giren Okulöncesi Eğitimi Kurumlarının Yönetmeliğine göre, okulöncesi eğitim kuruluşları çocukların yaşlarına göre, aşağıdaki şekilde oluşmaktadır:

- Kreşler (1,5 yaşına kadar),
- Çocuk bahçeleri (1,5 ve 3 yaş arası),
- Kreş ve çocuk bakım evleri (3 yaş ve üzeri)

3.6.1. Kazakistan' da okulöncesi eğitimin esas amacı;

Okulöncesi eğitim ve öğretiminin eğitim programlarını çocuklara benimsetmek ve gerçekleştirmek için imkanlar sağlamak; çocukların entelektüel ve sosyal bakımdan gelişmelerine yardımcı bulunmak; psikoloji ve bedensel sağlığını korumak ve geliştirmek; beş veya altı yaş üzerindeki çocukları okula hazırlamak; ailelerle işbirliğini yapmak; okulöncesi yaşındaki çocukları evlerinde yetiştiren ailelere, metot, diyagnostik ve konsültasyon sağlama yardımını organize etmektir.

1. Kazakistan'da Eğitim Hakkında Kanuna göre; 5 ve 6 yaşındaki çocukları okula hazırlamak zorunlu ve devlet okullarında parasızdır.
2. Okula hazırlık, ailede, okulöncesi kurumlarında ve genel ortaöğretim okullarının hazırlık sınıflarında, genel eğitim programları esasında yapılmaktadır.
3. Devletin eğitim yöneticileri, ailelere ve okulöncesi kurumlarına, okulöncesi öğretimle ilgili gerekli danışmanlık faaliyetlerinde bulunmaktadır.
4. Okulöncesi kuruluşları, ailelerle işbirliği yaparak bir ve altı yaş üzeri çocukların öğretimi ve eğitimi, onların bedensel ve ruhsal, zihinsel sağlığını koruyup, geliştirmeyi, özürli çocukların kabiliyetlerini geliştirmeyi ve yardıma muhtaç olan çocuklara gereken imkânları sağlamaktadır.
5. Çocukların eğitim ve öğretim programları, Devletin eğitim standartlarına uygun olarak, -Kazak Eğitim Problemleri Enstitüsü ile Okulöncesi Eğitimi Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır.
6. Ülkede Okulöncesi kurumların devamlılığını koruyabilmesi için imkânlar sağlanmakta, ayrıca çeşitli çocuk kurumları ve kreşlerle ilgili özel kuruluşlar da geliştirilmektedir. Bunların tüm masrafları, devlet tarafından karşılanır, çocuklara harcanacak masraflar, veliler tarafından veya kreş bütçesinin dış ödeneğinden ödenir.

3.6.2. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Değerlendirilmesi

1. Okulöncesi eğitimi kurumları ülkede eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturmaktadır.
2. Kazakistan'da, okulöncesi hazırlık eğitimi 1999 öğretim yılından itibaren zorunlu eğitime dâhil edilmiştir.
3. Kazakistan'da, okullaşma oranı 2004-2005 öğretim yılında %70 olarak saptanmıştır.
4. Kazakistan'da Kanun'a uygun olarak, farklı etnik grupların çocukları için kendi dillerinde görecekları anaokulları açılmaktadır.

3.7. İlköğretim

Kazakistan'da ilköğretim, 1-4 sınıflarda çocukların eğitimini kapsayan öğretim kademesinden oluşur. Kazakistan'da ilköğretim, kesintisiz genel ortaöğretimin bir basamağıdır ve dört yıllık bir süreci içermektedir. Bu okullara çocuklar 6 ya da 7 yaş itibarıyla alınmaktadır. Çocukların hangi yaşta okula başlayacağına aileler tarafından karar verilir. Aileler, okullarda bir çocuğun okula başlamaya hazır olup olmadığını test eden okulların tıbbi ve psikolojik danışmanlarından oluşan komisyonca bu kararı alma yönünde desteklenir.

07.06.1999 tarihli ve 389-1 sayılı KC Eğitim Hakkında Kanunu'na göre ilköğretimin amacı; çocuklara temel çalışma beceri kazandırmak ve hayat bilgisini vermek, çocuklara devam edecekleri eğitim kurumlarını, programları ve kitaplarını serbestçe seçebilme imkânı sağlamak, ilgi ve becerileri doğrultusunda yeteneklerini geliştirmektir. Bu öğretim kademesi parasızdır.

1. İlköğretimde haftada ortalama 34 saat ders yapılır.
2. Eğitim kurumlarında ders dönemi dört sömestr olarak kabul edilir.
3. Bir öğretim yılında, 1-12 sınıf öğrencileri için 4 bölümlü tatil uygulanmaktadır. Bu tatil uygulamaları mevsimlere göre; sonbahar'da 8 gün (5-12 Kasım), kışta 10 gün (30 Aralık- 8 Ocak), ilkbaharda 12 gün (21 Mart -1 Nisan), yaz'da 3 ay (Haziran, Temmuz, Ağustos) olarak düzenlenmektedir. Ayrıca, birinci sınıf öğrencileri için 3. dönemin ortasında ek tatil yapılmaktadır. Tatilin başlangıç ve bitiş tarihi okul yöneticileri tarafından belirlenmektedir.
4. Eğitimin içeriğinde vatanseverlik ve vatandaşlık eğitimi konuları önem taşımaktadır. Bu konuların üç ayrı dilde (Kazakça, Rusça ve İngilizce) verilmesine karar alınmıştır.
5. Halkın etnik yapısı göz önüne alınarak, ilköğretim kademesinde eğitim 7 ayrı dilde sürdürülmektedir. Günümüzde Kazakça, Rusça, Türkçe, İngilizce, Özbekçe, Uyгурca, Almanca ve karma dille eğitim veren eğitim kurumları mevcuttur. Ayrıca bazı bölgelerde 14 ayrı dilde eğitim verilmektedir.

3.7.1. İlköğretim Kurumlarının Değerlendirilmesi:

1. İlköğretim, ülkede altı yaşına girmiş çocukları kapsamaktadır.
2. Kazakistan'da ilköğretim süreci dört yıl olarak gerçekleştirilmektedir.

3.8. Orta Öğretim

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa'sı 30.maddesinde, "Kazakistan vatandaşlarına devlet eğitim kuruluşlarında parasız ortaöğretim garanti edilir ve ortaöğretim zorunludur" hükmü öngör÷lmüştür.

Eğitim Hakkında Kanunu'na ve Genel Ortaöğretim Yönetmenliğine göre, ortaöğretimin amacı: Öğrencilere genel eğitim vermek, beceriler kazandırmak, millî ve insanî değerleri öğretmektir. Eğitim kurumlarının çeşitli programlar hazırlayarak, çocukların gelişme ve kendilerini yetiştirmeleri için kitapları serbestçe seçebilmelerine ve karar verebilmelerine imkânlar sağlamaktır.

KC Eğitim Hakkında Kanun'da belirtildiği gibi; genel ortaöğretim üç aşamadan oluşmaktadır:

- Birinci aşama: 1-4 sınıflar,
- Orta aşama: 5-9 sınıflar,
- Temel (Yüksek sınıf aşaması): 10-11 ve 12 sınıflar.

Kazakistan'da genel orta öğretim; 4 yıllık ilköğretim, 5 yıllık esas orta, 2-3 yıllık temel öğretim, lise, kolej, ilk ve orta meslekî, teknik öğretim kurumlarından oluşmaktadır.

Genel ortaöğretim, beşinci sınıftan başlanmaktadır. Bu sınıfta dersler kendi uzmanlık alanlarında eğitim görmüş farklı öğretmenler tarafından (branş öğretmeni) verilir.

Ortaöğretim kurumlarını çeşitli kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür. Tam gün eğitim yapılanların dışında gece (akşam) eğitimi verenler de vardır. Ayrıca eğitim sisteminde sadece müzik veya teknik eğitim veren okullar, küçük çaptaki okul olmak üzeri çeşitli ve çok programlı okullarda mevcuttur.

KC Eğitim Hakkında Kanunu'nun 6.maddesine göre, Devlet ortaöğretimin genel standartlarını belirler ve eğitim kuruluşunun tüm faaliyetleri bu standartlara uygun olmalıdır.

Ülkede, 2003- 2004 öğretim yılında, 52 okulda birinci sınıftan itibaren 12 yıllık öğretim programı modeliyle pilot uygulama başlatılmıştır.

Ülkede 614 yatılı okullarda, yaklaşık 75 bin özürlü, yetim, anne ve babalarının velayeti altında olmayan ve zor şartlar altında yaşayan ailelerin çocukları öğrenim görmektedir.

"Eğitim" devlet programının yürürlüğe konmasının neticesinde, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için eğitim veren psikolog, pedagog ve tıbbi danışmaların rakamları yükselmektedir.

3.8.1. Meslekî ve Teknik Liseler

Meslekî ve teknik liselerinde 415 branşta eğitim verilmektedir. Meslekî ve teknik liselerin amaçları; çalışan nüfusun bilgi düzeyini artırmak ve işsizlerin istihdamlarını sağlamak olarak belirlenmiştir.

Meslek öncesi eğitimde, yüksek düzeydeki öğretim kurumları kurulmuş ve yüksek düzeyli işçi kadrosu yetiştirilmektedir.

Devlet kurumlarının orta meslekî eğitiminin sistemini yenileme sürecinde çeşitli yeni öğretim kurumları, kolejler geliştirildi. Bunun gibi okullar meslekî eğitimin % 40'ını oluşturmaktadır.

İlk ve Orta mesleki öğretim kurumlarında toplam 29 257 öğretmen görev yapmıştır. Öğretmenlerin 2 231'i yüksek ihtisaslı, 5 647'si orta mesleki, diğerleri orta teknik eğitimi almıştır. 7 580'i yüksek dereceli, 6 989'u birinci derecelidir.

Meslekî teknik liselerin kalan kısmı temel olarak işsizlerden, askerden dönenler ve mahkûmlardan oluşan gençlerden işçi kadrolarını ve yeniden mesleğe hazırlama görevini yerine getiren kurumlar (veya merkez) şeklinde hizmet gösterir.

Kazakistan'da ortaöğretimi üstün başarıyla bitiren öğrenciler "Altın Belge" ile takdir edilmektedir. Ayrıca, ülke ve uluslararası olimpiyatlarında üst dereceler kazanan öğrencilere ve "Altın belge" sahiplerine üniversitelerde istedikleri bölümlere sınavsız giriş hakkı uygulanmaktadır,

Kazakistan'da ortaöğretim 5 yıllık esas orta, 2-3 yıllık temel öğretim; lise, kolej, ilk ve orta meslekî, teknik öğretim kurumlarından oluşmaktadır. Kazakistan'da ortaöğretim zorunlu eğitim kapsamındadır.

Kazakistan'da akşam eğitim veren genel ortaöğretimler, mesleki kolej ve liseler, teknik okullar mevcuttur. Mesleki lise ve kolejlerde öğretim 3-4 yıl arasında değişmektedir.

Ülkede öğrenciler orta öğrenimlerini 17-18 yaşlarında tamamlamaktadırlar.

Kazakistan'da öğrenciler, temel eğitimi tamamladıklarında (9 yıllık bir program) final sınavlarına girerler. Sınavda başarılı olan Temel Eğitim Sertifikası almaya hak kazanırlar.

Yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar yapılmaktadır, buna dair yetenekli çocukların öğrenim merkezi kurulmuştur.

3.9. Yükseköğretim

Kazakistan Anayasasının 30. maddesi gereğince, Kazakistan vatandaşları Devlet yükseköğretim kurumlarında yarışma esnasında parasız eğitim hakkına sahiptir. Kazakistan'da yükseköğretim sistemi son yıllarda nitelik ve kuruluş bakımından değişikliğe uğramıştır. Yükseköğretim; üniversitelerden, enstitülerden, akademilerden, Yüksek Askeri okullardan oluşmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarına alınacak öğrenci sayısı devlet talebine göre uzmanlar tarafından hazırlanan planlara ve işverenlerle yapılan anlaşmalara göre belirlenir.

Ülkede yükseköğretimden başarıyla mezun olan öğrenciler sınavla yüksek lisans ve doktora programlarına devam edebilirler. Yüksek lisans eğitimi iki yıl ve doktora üç yıl sürmektedir.

Yükseköğretimin amaçları: Toplumun, devletin ve bireylerin yüksek eğitim isteğini (ihtiyaçları) sağlamak, bireylere eğitimin içeriğini, şeklini, zamanını seçmede büyük seçenekler sunmak ve öğrencilere temel dersleri benimseterek, profesyonel bilgi ve beceriyi zenginleştirmek, çağdaş bilimsel araştırma yöntemlerini, ileri üretim teknolojisini, üretimin örgütlenmesi ve yönetimini kavratmaktır.

KC Yükseköğretim sistemini 51 Devlet üniversitesi ve 131 Özel üniversite olmak üzere toplam 181 yükseköğretim kuruluşu temsil etmektedir.

Ülkede çalışan öğrenciler için akşam eğitim sağlayan üniversitelerin yanı sıra açıköğretim üniversiteleri de mevcuttur.

Ülkede yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçim işlemi tek aşamalı merkezi sınavla yapılmaktadır.

Kazakistan'da eğitim veren yükseköğretim kurumlarının süresi 4 ile 7 yıl arasında değişmektedir.

Ekonomik kalkınmanın yanı sıra kültürel sahada da atılımlar yaşandı. Bilim ve eğitim alanına yönelik çalışmalar yapıldı, yeni müesseseler kurulduğu gibi, eğitim seviyesinin yükseltilmesi amacıyla Kazakistan parlamentosu Lisbon Konvansiyonu'nu imzaladı. Bu sayede Kazakistan'da eğitim gören öğrencilerin diplomalarının uluslararası sahada tanınması sağlandı. 11Kasım 1993'de gençlerin yurt dışındaki önemli merkezlerde eğitim görmelerine imkân sağlamak amacıyla "Bolaşak", yani "Gelecek" adıyla burs verilmesi kararlaştırıldı. Bu çerçevede ilk olarak 1994 yılında 187 öğrenciye ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa gibi gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde tahsil görmek üzere burs verildi. Bu burs için öğrenci kontenjanı 2004 yılında 13 ülke için 785, 2005 yılında 32 ülke için 3 bine çıkarıldı.

Okur-yazarlık, Okullaşma, Yaşam süresi ve Kişi Başı Gelir

Ülke	Yetişkin Okuryazarlık Oranı (%) 2005	Okullaşma Oranı (%) 2005	Ortalama Yaşam Süresi (yıl) 2005	Kişi Başına Düşen GSYİH (SAGPŞ) 2005
Kazakistan	99.5	93.8	65.9	7857
Türkiye	87.4	68.7	71.4	8407
Azerbaycan	98.8	67.1	67.1	5016
Türkmenistan	98.8	73	62.6	3838
Özbekistan	99	73.8	66.8	2063
Kırgızistan	98.7	77.7	65.6	1927
Tacikistan	99.5	70.8	66.3	1356

Kaynak: UNDP Human Development Report 2007-8, s.229-232'den derlenmiştir.

3.10. Eğitim Finansmanı

Eğitim finansmanını sağlayan devlet dışı kaynaklar şu şekilde sıralanabilir; Veli - öğrenci, özel sektör, gönüllü kuruluşlar, kredi kuruluşları, fonlar. Bunların katkılarının yıllara göre oranlarına bakıldığında bu oranın giderek arttığı görülmektedir.

Kazakistan'da eğitim harcamaları %90-95 devlet tarafından karşılanmaktadır.

Kazakistan'da tüm eğitim harcamaları, Devlet ve yerel bütçeden karşılanır. Öğretmenlerin maaşları da Devlet tarafından ödenir. Okul öncesi, ilk ve orta öğretim kurumlarının harcamaları bölgesel yönetim kuruluşlarınca, mesleki liseler ve kolejler, yükseköğretim giderleri bağlı oldukları bakanlıklara ve merkezi kuruluşlarca karşılanır.

4. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Okullaşma Oranları:

2011–2012 Yıllarına Göre Dini Kurumlar ve Kuruluşlar*

No	Dini Kurumlar	01.01.2011	25.10.2012
1	İslam	2811	2229
2	Ortodoks	304	280
3	Pentekostalist Kilisesi	400	189
4	Evangelist-Hristiyan Baptistler	364	100
5	Katolik	118	79

6	Yehova Şahitleri	70	59
7	Presbiteryen Kilisesi	229	55
8	Yedinci Adventistleri Gün	67	42
9	Evangelist Luteryan Kilisesi	32	13
10	Metodist Kilisesi	18	11
11	Yeni Apostolik Kilisesi	47	8
12	Krişna	14	8
13	Bahai	20	6
14	Yahudilik	26	4
15	Budizm	4	2
16	İsa Mesih Son Zaman Azizler Kilisesi (Mormonlar)	1	2
17	Mennonite Kilisesi	6	1
Toplam		4551	3088

*(Memleket jene din, 2012: 18)

5. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Eğitimi:

5.1. İçerik (Müfredat)

Halkın çoğu 1917 komünist ihtilalinden önce göçebe hayatı yaşadığından, Kazaklarda eğitim faaliyetleri fazla gelişmemişti. Yerleşme merkezlerinde çok sayıda medrese vardı. İhtilalden sonra bölgede Rus eğitim sistemi uygulanmaya başlandı. İlk ve orta öğretim Kazakça yapılmasına rağmen, anaokullarında ve yüksekokullarda Rusça eğitim yapılması Kazak gençlerini Rusça öğrenmeye mecbur bıraktı.

5.2. Eğitim dili

Kazakistan'da eğitim 7-17 yaş arasında mecburi ve parasızdır. Okullarda Rusça ve Kazakça eğitim yapılır. Ayrıca azınlık dillerinde de öğretim yapan okullar vardır.

1999-2000 eğitim yılında, 14 dil Korece, İbranice, Ukraynaca, Tatarca, Almanca, Türkçe, Çeçence, Uygurca, Ermenice, Azerbaycanca, Çuvaşça, Lehçe, Kürtçe ve Dungan dilleri, Kilise okullarında öğretilmektedir. Dili öğretmek için yetimhaneler ve buna benzer organizasyonlar yerel bölgelerde de yapılmaktadır. Kazakistan okullarının tüm ortaokulları 5.sınıftan başlayarak müfredat dâhilinde yabancı dil öğretirler. Özel okullar, yabancı dili 1.sınıftan itibaren öğretir. Çoğu ortaokulda Fransızca ve Almanca teklif edilmesine rağmen İngilizce öğretilir.¹⁵

5.3. Öğretmen

Bağımsızlığın ilk yıllarında 654 anaokulu, 292 temel eğitim okulları açıldı. Kazakistan'da 2001 yılında, toplam temel eğitim okul sayısı 8610 olup, bunların 3379'u Kazak, 72'si Özbek, 16'sı Uygur, 3'ü Tacik, 1'i de Türk dilinde eğitim vermektedir. Üstelik Karma okul sayısı da, 2299'a çıkmıştır. Rus dilinde eğitim veren okulların sayısı ise 2840'a kadar azalmıştır. Kazak dilini

¹⁵ AMİNOV, K., V. Jensen, S. Juraev, I. Overland, D. Tyan, Y. Uulu; (2010), "Language Use and Language Policy in Central Asia", *Central Asia Regional Data Review*, Vol.2, No.1, Spring 2010, 13.

öğrenenler için baskı sayısı 5 milyon tane olan 78 kitap yayınladı.¹⁶ 2007 yılında Kazakistan'da 7800'den fazla ortaokul vardır, bunlardan 3750'si eğitimde Kazakçayı kullanmışlardır. Bunun yanında, ülkedeki 90 okul Özbekçe, Uygurca, Tacikçe ve Ukraynaca eğitim vermektedir. Kazakistan'da yaşayan etnik gruplar 22 ayrı dil konuşurlar, bunlara ait 108 okul vardır. Ülkedeki kültürler ve yerel dilleri öğretmek için çeşitli organizasyonlar yapılmaktadır, ayrıca yerel dilleri öğretmek için kilise okulları kurulmuştur.

5.4. Ders materyalleri

Kazakistan'da yabancı dil eğitimi örgün eğitim kurumlarında zorunlu olarak yapılmaktadır. İlköğretim okullarında 4. sınıftan, bazı okulların ise seçilmiş sınıflarında deney grubu şeklinde 1.sınıftan itibaren zorunlu yabancı dil derslerine yer verilmektedir.

1991 yılından itibaren Kazakistan'ın bazı devlet üniversitelerinde Türkçe öğretilmeye başlandı. Kazakistan'da Türkçe öğretilen kurumları şu başlıklar altında toplamak mümkün: 1991 yılında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesinde Şarkiyat Fakültesinde bölüm olarak açılmıştır. Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesinde Filoloji Fakültesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümü açıldı, 1993 yılından itibaren ise Abılayhan Uluslararası İlişkiler ve Alem Dilleri Üniversitesinde Türkçe ikinci yabancı dil seviyesinde öğretildi ve sonradan bu üniversitelerde Türk Filoloji bölümleri açıldı. Sonrasında daha birçok üniversitede: Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi, Kızlar Pedagoji Üniversitesi, Kazak Amerikan Üniversitesinde, Orta Asya Üniversitesinde, Turan Üniversitesinde (özel üniversite) Türkçe ikinci yabancı dil olarak öğretilmeye başlandı.

Kazakistan'daki üniversitelerde Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar daha çok müfredat ve öğretimde kullanılan araç-gereçlerden kaynaklanır. Son zamanlarda Türkçe bölümleri ders müfredatlarında uzmanlıkla ilgili ders saatleri azaltıldı. Üniversitelerdeki temel yabancı dil olan Türkçe'nin yerini İngilizce aldı. 2001-2010 yılları arasında Türk-İngiliz bölümlerinde haftalık 10 saat Türkçe dersleri görülüyordu. 2011-2012 eğitim yılı ders müfredatlarında ise bu ders haftalık 5 saati aşmıyordu. Kazakistan üniversitelerindeki en büyük sorun ise bu müfredat konusundaki eksikliklerdir. Program eğitimin en temel taşıdır. Öğrenciler program sayesinde değişik beceriler geliştirmekte, bilgiyi günlük hayatta kullanmaktadırlar. Programı hazırlayan kurum hem üniversite hem öğretmen hem de öğrencinin ihtiyaçlarını göz ardı edilmeyecek biçimde, öğrencileri isteklendirici programların hazırlanmaması günümüzde Türkçe'nin yeterli derecede öğrenilmesine engel olmaktadır. Hatta müfredattaki bazı yeni ders adlarının eklenmesi üniversite kurumunu bir dil kursları seviyesine kadar getirdi. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış olan bu tür ders programlarının öğrencilerin ihtiyacına cevap verememesinden kaynaklanan bu tür önemli sorunlar karşısında maalesef, kurumlar ve öğretmenler çaresiz kalmaktadırlar.¹⁷

6. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Örgütlenme Kapasitesi:

Tarih ve eğitim alanında şu teşkilatlar çalışmaktadır: Hakikat, Memorial, Adalet, Jerkuyık Tarih-Etnografi Derneği vb. 1990'lı yıllarda kurulan insan hakları örgütlerini arasında en aktif

¹⁶ Kazbaev, KAZİBAEV Manas K., Sattar F. Majitov; (2002), "Kazakistan Cumhuriyeti", *Türkler*, C. 19, (editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 335.

¹⁷ Janagül TURUMBETOVA, Kazakistan'daki Üniversitelerde Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar, Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışmaları Konferansı "Balkanlarda Türkçe" Hëna e Plotë "Beder" Üniversitesi 14-16 Kasım 2013; Tiran/Arnavutluk, Bildiri Kitabı 1. Cilt, s. 191-193.

olanlar: Kazakistan-Amerikan İnsan Hakları Bürosu, Pravovoe Razvitie Kazahstana, Siyasi Sürgün ve Kurbanlar Birliği, Demokratik İnsan Hakları Komitesi.¹⁸

Sovyet dönemindeki dine yönelik tüm kısıtlamaların bağımsızlık sonrasında kaldırılması, Orta Asya ve Kazakistan Müslümanlarının dini hayatlarını rahatça yaşayabilmelerini sağlamıştır. Kazakistan sadece birçok etnik gruptan oluşan bir devlet değil, aynı zamanda çok dinli nüfusa da sahiptir. 131 etnik gruptan oluşan ülkede nüfusun yüzde 82'si büyük bir çoğunluğa sahip iki etnik gruptan, yani Kazaklar (yüzde 53) ile Ruslardan (yüzde 29) oluşmaktadır. Ruslar Hristiyan-Pravoslav'dırlar. Halkın diğer kısmını (yüzde 18) çeşitli dine mensup topluluklar oluşturmaktadır. Rus Pravoslav Kilisesinin 1991 yılına kadar Kazakistan'ın eski başkenti Almatı'da sadece bir merkezi (Kazakistan Almatı Eparhi'si) bulunuyordu. 31 Ocak 1991 tarihinde Kutsal Sinod'un kararıyla Kazakistan'da Almatı, Şimkent ve Oral (Batı Kazakistan) şehirlerinde olmak üzere 3 bağımsız Eparhi açıldı. Bunların yanı sıra Kazakistan'da yaklaşık 150 bin Katolik, 66 Roma Katolik Kilisesi ve 2 Grek Katolik Kilisesi bulunmaktadır. Son 10 yılda 40 ibadet evi inşa edilmiştir. Ülkede Polonyalı, İtalyan, Alman, Amerikalı, Koreli ve İsviçrelilerden oluşan 3 piskopos ve 60 papazın görev aldığı 160 kilise katılımcı grubu ve 90 Katolik cemaati faaliyet sürdürmektedir.¹⁹

Türkiye ve Kazakistan arasındaki eğitim ilişkileri günden güne gelişmektedir. Bu konuda önemli adımlardan biri Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanı Janse-yit Tüymebayev'in Mayıs 2007'de Türkiye'ye yaptığı resmi ziyarette atıldı. Kazak Bakan ziyareti esnasında meslektaşı Türkiye Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, YÖK ve TÜBİTAK başkanları ve diğer yetkili kişilerle görüşmeler yaptı. Bu görüşmelerin neticesinde eğitim alanındaki mesleki-teknik alanlarda çok yönlü işbirliğine ilişkin anlaşmalar imzalandı. Bu anlaşmalar küçük ve orta çaplı iş kuruluşları için mesleki-teknik alanındaki görevlilerin uzmanlık derecesinin yükseltilmesini öngörmektedir. Bunun iki ülke arasındaki eğitim ilişkilerinin gelişip derinleşme- sine zemin hazırlayacağı uzmanlarca belirtilmektedir.²⁰

Türkiye ve Kazakistan arasında eğitim alanında işbirliğini amaçlayan antlaşmalardan ilk ikisi, Nazarbayev ve Özal arasında, 15 Mart 1991'de Almatı'da ve 26 Eylül 1991'de Ankara'da imzalanmıştır. Ardından, Kazak ve Türk Milli Eğitim Bakanları, 8 Şubat 1992'de ve 18 Mayıs 1992'de başka antlaşmaları da imzalanmaya devam etmiştir. Ayrıca, 30 Ekim 1992'de Türk Devlet Baş- kanları ilk zirve toplantısında ortak tarih, ortak edebiyat, ortak sözlük ve ortak alfabe çalışmalarını teşvik eden ve destekleyen çalışmalara başlanması ve yapılan çalışmaların bütün Türk cumhuriyetlerinin okullarında uygulanması öngörülmüştür. 1995 yılına gelindiğinde ise, 'Eğitim Bakanları Bildirisi' ve 28 Temmuz 1997'de 'Eğitim ve Bilim Alanında İşbirliği Protokolleri' yapılmış, böylece Kazakistan ve Türkiye arasında eğitim alanında kapsamlı bir işbirliği gerçekleştirilmiştir.²¹

Eğitim alanında gerçekleştirilen bir diğer işbirliği örneği, ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla, maliyeti Türkiye'den karşılanmak üzere, Türkiye'ye öğrencilerin getirilmesidir. Bu çerçevede Kazakistan'dan 1000'in üzerinde Kazak öğrenci Türkiye'ye

¹⁸ Kazakistan Bir Yaşam Deneyimi Ülke ve Toplum, Doğa, Tarih, Ekonomi, Kültür, İstanbul, 2011, s. 24-25.

¹⁹ <http://turkyurdu.com.tr/1977/kazakistan-da-din-ve-din-hayat.html>.

²⁰ Askhat Dautov, "Türkiye-Kazak:istan İlişkilerinde Eğitim", *Global Politikalar Dergisi*, Mart-Nisan 2008, Sayı: 3, s. 29-31.

²¹ *Saray Kazakların Uyanışı*, s. 229

gelmiştir.²² Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen çok sayıda öğrenciye Türkiye Cumhuriyeti, burs imkânı sağlamıştır.²³

Yapılan bu anlaşmalar çerçevesinde, Türkiye'nin yükseköğrenim kurumlarında "Büyük Öğrenci Projesi" programı çerçevesinde her yıl 150 Kazak öğrenci Türkiye' de eğitim görmektedir. Ayrıca her yıl 30 Türk öğrenci de Kazakistan üniversitelerinde öğrenim hakkı kazanmaktadır.²⁴ Kazakistan İstanbul Başkonsolosluğu Müsteşarı Askhat Dautov'un verdiği bilgilere göre, 1992 yılından itibaren Türkiye'de öğrenim gören Kazak öğrenci sayısı yaklaşık 3 bini bulmuştur. Türkiye'deki yüksek eğitim kurumlarından mezun olan öğrenciler Kazakistan'ın kamu kuruluşları ve özel sektörde iş bulmakta ve başarılı çalışmalarıyla ülke ekonomisine katkıları bulunmaktadır. Bunlar ayrıca iki kardeş ülke arasındaki ekonomik, kültürel ve stratejik her türlü ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadırlar. 2008 yılı itibarıyla Türkiye'nin 12 şehrinde 700'u aşkın Kazakistanlı öğrenci öğretim görmektedir.²⁵

Kazakistan ile eğitim ilişkilerinde bir diğer önemli gelişme, Kazakistan'da kurulan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin faaliyete geçirilmesidir. Türkiye, bu üniversiteye önemli ölçüde finansal destek sağlamıştır. Yaklaşık 25 bin öğren- cinin eğitim gördüğü bu okuldan mezun olanlar, ülkenin kalkınmasında önemli rol oynamışlardır. Kazakistan-Türkiye eğitim ilişkileri, Türk tarafının 1996'da Kazakistan'da, Özel Fatih Kazak-Türk Üniversitesi 'ni açmasıyla daha da perçinleşmiştir. Kazakistan'da açılan Türk okulları, Kazakistan'ın eğitim hayatının en önemli unsurlarından olmuştur.²⁶

Bunun yanı sıra açılışını Süleyman Demirel ve Nursultan Nazarbayev'in yap- tığı Süleyman Demirel Üniversitesi ve Mesleki Kariyer Üniversitesi gibi vakıf üniversiteleri ile Kazak-Türk Uluslararası Eğitim ve Kültür Vakfının açmış olduğu 27 lise, bir ilkokul mevcuttur. Ayrıca, TÖMER'in açmış olduğu dil kurslarında onlarca Kazak öğrenci Türkiye Türkçesi öğrenme fırsatı bulmaktadır.²⁷

Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından açılan Kazak-Türk eğitim kurumları, geçtiğimiz zaman zarfında, verdiği eğitim ve öğretimin kalitesiyle Kazak halkı tarafından büyük ilgi görmektedir. 2009 yılı itibarıyla 7 binin üzerinde öğrenci bu kurumlarda eğitim görmektedir. Türkiye ve Kazakistan arasındaki eğitim alanındaki ilişkilerde öne çıkan bir diğer kurum, KATEV Uluslararası Kültür ve Eğitim Vakfıdır. Bu vakıf, 1997 yılında kurulmuş olup, Kazakistan'da Kazakça'nın yaygınlaştırılması ve bu dilin yabancılara öğretilmesi amacı ile Kazakistan Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin de desteği ile 2008 yılında 2 bin Kazak dili öğretmenine seminerler vermiştir. Bunun dışında her yıl geleneksel hale gelen bilim turları düzenlemektedir.²⁸

7. Uluslararası Etkileşim ve Gelişmeler:

Uluslararası öğrenci hareketliliği son yıllarda sürekli olarak artmaktadır. Ülkeler ve eğitim kurumları bu sistemden daha fazla öğrenci almak üzere kıyasıya bir yarış halindedir. Öğrencilerin tercihleri genel olarak bilimsel performansı yüksek ve bilim altyapısı itibarıyla mezuniyet sonrası

²² İbrahimov, *a.g.m.*, s.65,66

²³ Efe Çaman, "Kazakistan ve Orta Asya'da Türkiye'nin Yeni Bölgesel Politikası: Dış Politikanın Yönelim Sorunsalı", *Avrasya Dosyası*, C. 12, S. 1, s. 206.

²⁴ Dautov, *a.g.e.* s. 29

²⁵ Dautov, s. 26.

²⁶ Çaman, *a.g.m.*, s. 206

²⁷ Ahmet Alyaz, "Kazakistan-Türkiye İlişkileri Ümit Veriyor", *Atayurt*, S:1, Kış 2009, s.45.

²⁸ Türkiye ile Kazakistan Arasında Eğitim Köprüsü: KATEV", *Atayurt*, S:1, Kış 2009, s.60-61.

önemli avantajlar oluşturan üniversite ve ülkelere yoğunlaşıyor. Bu pastadan en büyük payı, uluslararası öğrenciler için bir cazibe merkezi olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) almaktadır. ABD'yi sırasıyla İngiltere, Avustralya, Almanya ve Fransa takip ediyor. Uluslararası öğrencilerin yaklaşık 1/5 i bu ülkelerde eğitim görmekteler. Bu ülkelerin sistemden aldıkları öğrencilerin yüzdelik dilimle ifadesi ise şu şekildedir; ABD %18, İngiltere %10,Avustralya %7, Almanya %7 ve Fransa % 6,8.

Türkiye ve Kazakistan'ın Türk Cumhuriyetlerinin kendi aralarındaki ilişkilerin geliştirilip işbirliğinin güçlendirilmesinde de aktif rol oynadıkları gözlemlenmektedir. Eğitim ve kültür alanında ise, çok iyi bir ivme kazanan Türkiye-Kazakistan ilişkileri Türk-Kazak Üniversitesi olan Ahmet Yesevi Üniversitesi 'nin açılmasıyla doruğa ulaşmıştır. Yine bunu destekleyici olarak, Kazakistan'da açılan Türk okulları, Türkiye'ye eğitim amaçlı Kazak öğrencilerinin gelmesi ve kendilerine burs bağlanmasını sayabiliriz. Kültürel manada yaşanan gelişmelerden ise, tarafların akraba soylardan gelmesi münasebetiyle düzenlenen Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi'nin gerçekleşmesini, TİKA, İLESAM ve TÜRKSOY'un kültürel faaliyetlerini söyleyebiliriz.

8. Ulusal Etkileşim ve Gelişmeler:

Bağımsızlığını kazanmasıyla beraber hemen hemen bütün uluslararası örgütlenmenin içine girmeyi başaran Kazakistan, bu konumuyla dünyada kendinden söz ettiren bir Türk ülkesi olmayı başarmıştır. Dış politikasında çok yönlülüğe önem veren Kazakistan, ekonomik gücüyle de Batılı ülkelerin ilgisini çekmeyi başarmıştır.

Rusya'yla olan derin ekonomik ve siyasi işbirliğinin yanı sıra NATO'nun Barış İçin İşbirliği Örgütünde bulunmaktadır. Ayrıca 2010'da Avrupa Güvenlik ve İşbirliği teşkilatının başkanlığını üstlenen Astana, Şangay İşbirliği Örgütü'nün de en önemli ülkesidir. Nazarbayev bölgedeki bütünleşme çabalarına çok önem vermiş ve bu bölgede kurulan birçok örgütün temelini de atmıştır. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, CICA(Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı, Orta Asya Birliği ve Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü bunlardan en önemli olanlarıdır.

Türkiye'yle beraber Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri sürecine önemli katkılarda bulunmuştur. İslam İşbirliği Teşkilatı'nda da faal olan İKÖ Dışişleri Bakanları Konseyi'nin 2011'de dönem başkanlığını yapmıştır.

Kazakistan uluslararası arenada önemli bir noktaya gelmesini dâhil olduğu bu örgütlere borçludur. Bu örgütler sayesinde bölgesinde önemli bir ülke konumunu kazanmıştır.

KOSOVA ÜLKE RAPORU

Akif GAŞİ²⁹

1. Ülkenin Demografik Durumu:

Kosova, Güneydoğu Avrupa'nın merkezi konumunda ve Balkan Yarımadasının ortasında yer alan bir ülkedir. Önemli bir konuma sahip olan Kosova, Orta ve Güney Avrupa, Adriyatik ve Karadeniz arasında ya da Batı Avrupa ile Asya ülkeleri arasında bir köprü görevini görür.

Resim 1: Balkan Yarımadası ve Kosova

Kosova 10.908 km² yüzölçümüne sahip olan Kosova'da 1.739,825 nüfus yaşamaktadır. Bu nüfusun yaklaşık % 90'ını Arnavutlar, % 5'ini Sırp, % 2'sini Boşnaklar, % 1'ini Türkler, % 2'sini Goralı, Rom, Mısırlı ve Aşkaliler oluşturmaktadır. Dine göre nüfusun dağılımı ise: Müslüman % 94, Ortodoks % 5, Katolik % 1 (Durmuşçelebi, Koro, 2012).

Tablo 1: Yıllara Göre Nüfusun Değişimi (Kosova İstatistik Ajansı)

Kayıt yılı	Yüzölçümü Km2	Nüfus dağılımı			Etnik kimlik			
		Toplam	Kadın	Erkek	Arnavut	Sırp	Türk	Diğer
1921	10908	439.010	220.224	218.766	-	-	-	-
1931	10908	552.064	280.856	271.208	-	-	-	-

²⁹ Bilgisayar Öğretmeni, Atatürk Lisesi, Mamuşa, KOSOVA, e-mail: akifgas@gmail.com

1948	10908	733.034	373.736	359.298	496.244	176.718	1.320	45.522
1953	10908	815.908	416.538	399.370	525.562	189.869	34.590	54.983
1961	10908	963.988	492.630	471.358	646.605	227.016	25.764	61.401
1971	10908	1.243.693	636.958	606.735	916.168	228.264	12.244	72.424
1981	10908	1.584.440	818.392	766.048	1.226.736	209.798	12.513	101.267
2011	10908	1.739.825	875.900	863.925	1.616.869	25.532	18.738	75.934

Kosova'nın tarihsel durumuna baktığımızda Roma İmparatorluğu döneminde Kosova'nın ismi Dardania'dır. Günümüzde Kosova'da Dardanlar'a ait birçok kalıntıya rastlanmaktadır. Kosova'da yaşayan Arnavutların Dardanlar dan (İlirya) geldiklerinin en güçlü kanıtı; insan yapısı, aynı kültür ve dilin konuşulmasıdır. Dil zaman geçtikçe değişmiştir, ancak hala aynı dilbilgisi kuralları geçerlidir. Günümüzdeki Arnavutça kelimelerin çoğu İlirya dili kökenlidir. Albonoi veya Alpan sözcüğü Arber veya Arbereshe adlı ilirya aşiretinin adından türetilmiştir.

Slavların Balkanlara gelişi 6. ve 7. yüzyıla dayanmaktadır. Sırplar bu tarihlerde Kosova'da güçlü bir devlet kurmuşlardır. Sırp kimliğini biçimlendiren en büyük değerlerden sayılan kilise ve manastırlar da Kosova'da inşa edilmiştir Dokuzuncu yüzyılın ortalarından onuncu yüzyıl ortalarına kadar Türk asıllı Bulgar hanları Kosova üzerinde egemen olmuşlardır. 1018 yılında Bulgar devletinin ortadan kalkması ve Bizans İmparatorluğuna bağlanmasıyla Kosova'da Bizans İmparatorluğu hâkimiyeti başlamıştır. Bizans İmparatorluğu ile mücadele eden Sırplar 13. yüzyıl başlarında Kosova'yı tekrar ele geçirmişlerdir. Bu sefer Kosova üzerindeki Sırp hâkimiyeti 1389 yılına kadar sürmüştür.

Kosova Ovasında Sırplar ve Osmanlı İmparatorluğu arasında 1389 yılında gerçekleşen I. Kosova Savaşı sonunda, Sırplar yenilmişler, ancak 1448 yılında gerçekleşen II. Kosova Savaşına kadar Osmanlı İmparatorluğuna karşı direniş göstermişlerdir Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'ı bütünüyle kontrol etmesi kolay olmamıştır. Osmanlılara karşı en uzun direnişi, ulusal kahramanları İskender Bey'in (George Kastrioti) liderliğinde, Arnavutlar göstermişlerdir. İskender Bey'in 1468'de ölümünden sonra, Osmanlı İmparatorluğu, 1479'da İşkodra'ya girerek tüm Arnavutluk'u kontrol edebilmişlerdir (Baş,2009).

Balkan Savaşları esnasında Kosova topraklarının büyük kısmı Sırbistan Krallığı hükmü altına girdi. Kosova'nın güney kısımları ise Karadağ Krallığı işgalini yaşadı. 1913 Mayısında gerçekleşen Londra Antlaşması'nda, 1912 1. Balkan Savaşı'nı takip eden yıllarda Kuzey Kosova, uluslararası camia tarafından Sırbistan'ın parçası, Güney Kosova kısımları ise Karadağ'ın parçası olarak kabul edilmişti. 1918'de Sırbistan, yeni yapılandırılan Sırp, Hırvat Sloven Krallığı'nın parçası oldu.

II. Dünya Savaşı sırasında İtalya'nın Almanya'ya teslim olması üzerine Josip Broz Tito tarafından kurulan meclisçe 1945 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ilan edildi ve monarşi yıkıldı. Bu olaydan sonra Kosova; Yugoslavya'ya bağlı bir özerk eyalet statüsüne geçti. 1963'te de bu eyalet, özerk bölge hâlini aldı. 1974 yılındaki Yugoslavya Anayasası ile Kosova kendi kendisini yönetme hususunda birçok hak elde etmişti. 1974'ten sonra Kosova'da Arnavutlar ve Türklerin kendilerine ait okul müfredatları, özel kuruluşları olmuştu.

1980'lerle beraber başlayan bağımsızlık süreci 17 Şubat 2008 tarihinde Kosova'nın bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan etmesiyle son bulmuştur.

2. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Sosyal, Ekonomik ve Siyasal Durumu:

Kosova'da yaşayan nüfus farklı etnik, dil ve dinlerden oluşmaktadır. Tüm halkların toplumsal statüleri anayasa ile garanti altına alınmıştır. Anayasanın III. Kısmı Topluluklar ve Topluluk

Mensuplarının Hakları başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili başlığın 57. Maddesi *Genel Esaslar*, 58. Maddesi *Devletin Sorumlulukları* ve 59. Maddesi çerçevesinde *Topluluklar ve Topluluk Mensuplarının Hakları* maddeleri ile düzenlenmiştir.

Ayrıca Anayasa ile belirtilen Kosova Cumhurbaşkanı otoritesi altında, tüm toplulukların temsil edildiği bir *Topluluklar Danışma Kurulu* görev yapar.

Anayasanın 61. Maddesi Kamu Kuruluşlarında Temsil ve İstihdam edilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra 62. Maddede Yerel Yönetim Organlarında temsil siyasal sürece katılım hakları düzenlenmektedir.

Kosova meclisinin 120 sandalyelik toplam sayının 20 sandalyelik bölümü azınlıklara ayrılmıştır. Sırp azınlık için bu sayının en az 10 tanesi garanti altına alınmıştır. Diğer azınlıklara da belirli sayıda sandalye ayrılmış, Türk topluluğu için Anayasa ile mecliste 2 sandalye garanti altına alınmıştır (Kosova Cumhuriyeti Anayasası).

Kosova ekonomisi ithalata bağlı bir yapıyı teşkil etmektedir. Kosova’da faaliyet gösteren şirketlerin çoğu ülke dışından ithal ettikleri ürünleri pazarlamaktadırlar. Devlet bütçesinin büyük bir kısmı ithal edilen ürünlerden alınan vergilerden oluşmaktadır. Devlet 2015 bütçesi 1.680 milyar avro olup bu bütçesini 951 milyonluk kısmı ithal edilen ürünlerden alınan vergilerden oluşmaktadır.

2002 yılında yapılan bir araştırmaya göre yurtdışında yaşayan Kosovalıların ülkedeki yakınlarına yardım amaçlı gönderdikleri destek tutarının 457 milyon avro olduğu vurgulanmaktadır. Bu da ülkeden yaşayan vatandaşlara sağlanan önemli bir ekonomik destek olarak ortaya çıkmaktadır. (Kosova İstatistik Ajansı, 2013)

3. Ülkenin Eğitim Sistemi:

1991 yılından bugüne kadar Kosova’da iki paralel eğitim sistemi yürütülmektedir. Özellikle Savaşın sonraki dönemde yani 1999 yılından itibaren Kosova’da eğitim sistemi UNMIK çerçevesinde yürütülen Kosova eğitim sistemi (Arnavutça, Boşnakça ve Türkçe dillerinde) ve Sırp yönetimi tanıyan Sırpça eğitim sistemi şeklinde düzenlenmiştir. Sırp toplumunun Kosova’daki yeni eğitim sistemine adaptasyonu için girişimlerde bulunulmuşsa da siyasi sorunlar nedeniyle herhangi bir sonuç alınamamıştır. (Pupovci, Hyseni, Salihaj, 2001).

Kosova’da 20. Yüzyılın ortalarından günümüze kadar süregelen eğitim sisteminin yapısı zorunlu 8 yıllık (4+4) eğitim şeklinde düzenlenmişti. Fakat 1999 yılında tasarlanan yeni sistem ile 8 yıllık eğitim yerine 9 yıllık (5+4) zorunlu eğitim sistemine geçilmiştir. Bu 9 yıllık sistem ile ilköğretim 5 yıl diğer 4 yıl ise orta alt öğretim şeklinde tasarlanmıştır. Kosova eğitim sistemini tanıyan ve Kosova’nın büyük bir kısmını kapsayan alanda 9 yıllık ilköğretim sürdürülmektedir. Fakat Sırp dilinde eğitim yapılan yerlerde ilköğretim 8 yıllık zorunlu eğitim olarak devam ettirilmektedir.

Tablo 2: Kosova Eğitim Sistemi Yapısı

ISCED Seviyeleri	Örgün eğitim seviyeleri	Müfredatın Seviyeleri
ISCED 3	Orta üst öğretim 12. Sınıf	Müfredatın 6. Seviyesi – Uzmanlaşmak
	Orta üst öğretim 10-11. Sınıf	Müfredatın 5. Seviyesi – Genel ve Mesleki gelişim
ISCED 2	Orta alt öğretim 8-9. Sınıflar	Müfredatın 4. Seviyesi – Pekiştirme ve Oryantasyon
	Orta alt öğretim 6-7. Sınıflar	Müfredatın Seviyesi 3. Seviyesi – Gelişim ve Oryantasyon
ISCED 1	İlköğretim 3-5. Sınıflar	Müfredatın 2. Seviyesi – Pekiştirme ve Güçlendirme
	İlköğretim 1-2. Sınıflar	Müfredatın 1. Seviyesi – Temel özümseme
ISCED 0	Anasınıfı 5-6 Yaş	Müfredatın hazırlık seviyesi – Erken çocukluk eğitimi
	Okulöncesi 0-5 Yaş	

Kosova’da Eğitim Yönetimi

Topsakal ve Koro (2007) 1999–2007 döneminde ise Kosova’da eğitim yönetiminin merkez, bölge, belediye ve okullarda olmak üzere dört kademe şeklinde uygulandığını belirtmişlerdir.

Topsakal ve Koro (2007) ayrıca Bölge Eğitim Dairelerinin, merkez organların politika ve çalışma programlarını uygulama; öğretim plan ve programların uygulanıp uygulanmamasını denetleme; eğitimin kalite ve etkililiğini denetleme görevinin de olduğunu belirtmişlerdir. Belediye Eğitim Müdürlükleri ise okul binalarının yapımı, onarımı ve korunmasını, okula gelen malzemelerle donatılmasını, taşıt, yönetim yardımcılarının işe alınması, belediyede okulların finansı yönetimi işleriyle sorumludur.

Eğitim kurumlarında yani okullarda yönetimi okul müdürü gerçekleştirir. Daha etkili bir yönetim için müdürün bir takım görevleri vardır. Bunlar (Topsakal ve Koro, 2007); okulun gelişme planını hazırlama, insan kaynaklarını yönetme, bina ve okul malzemesini iyi kullanma, program dışı etkinlikler düzenleme, öğrenci öğretmen sağlığı ve güvenliği sağlama, öğrencilerin haklarına saygı gösterme, okul yönetmeliğine göre davranma şeklinde sıralanmıştır.

Ayrıca EBTB, âdemi merkezîyetçilik yani yerinden yönetim sistemini uygulamak amacıyla bazı hak ve yetkilerini Bölge Eğitim Daireleri ve Belediye Eğitim Müdürlüklerine dağıtmışlardır. Kosova’da Prizren, Priştine, İpek, Yakova, Mitroviça, Gilan ve Ferizovik olmak üzere yedi Bölge Eğitim Daireleri teşkil olunmuştur (Topsakal ve Koro, 2007).

4. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Okullaşma Oranları:

Eğitim düzeyi	Arnavut	Sırp	Türk	Diğer
Anasınıfı	21334	14	194	612
İlköğretim (1-9)	261468	385	1842	9954
Ortaöğretim	81545	195	670	1343

(10-12)				
Üniversite (Priştine)	44377	-	87	139
Üniversite (Prizren)	5033	-	260	426
Üniversite (İpek)	2246	-	-	-
Üniversite (Gilan)	1473	-	25	35
Üniversite (Çakova)	721	-	-	13
Üniversite (Mitroviça)	2702	-	8	3

Tablo 3: Tüm Seviyelerde Okullaşma Oranları

5. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Eğitimi:

5.1. İçerik

1991 yılından bugüne kadar Kosova’da iki paralel eğitim sistemi yürütülmektedir. Bunlardan biri Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı denetiminde olan ve Arnavutça, Türkçe, Boşnakça dillerinde yürütülen sistem, diğeri ise Sırbistan Eğitim Bakanlığı müfredatını uygulayan Sırpça dilinde yürütülen eğitim sistemi.

Bu paralel yapıya bir son vermek ve farklı toplumlar arasındaki refah seviyesini artırmak amacıyla Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Yeni Kosova Eğitim Müfredatını tasarlayıp uygulamaya koymuştur. Yeni müfredat ile Kosova Üniversite öncesi eğitimin yapısı ve beklentiler tanımlanmıştır.

Kosova’daki çok kültürlü yapı gereği ortak bir kimlik oluşturmak amacıyla yeni bir eğitim sistemine ihtiyaç duyulmakta idi. 2002/2003 eğitim-öğretim yılında eğitimde yeni bir reform yapılmış ve bu yıldan itibaren çok kültürlü eğitimi temel alan yeni bir sistem geliştirilmiştir. Bu yeni sistem Kanada eğitim sistemi temel alınarak geliştirilmiştir.

5.2. Eğitim dili

Kosova Anayasasının Resmi Diller kısmında Arnavutça ve Sırpça devlet düzeyinde resmi dil olarak kabul edilmiştir. Diğer topluluk mensuplarına ait diller ise: Türkçe, Boşnakça ve Romca belediyeler seviyesinde resmi statüye sahiptir veya yasaya uygun şekilde her hangi bir seviyede resmi kullanımda olacaklardır vurgusu yapılmıştır.

5.3. Öğretmen

Yıldırım B ve Yıldırım S araştırmalarında Kosova’da 1990 yılı ile başlayan bağımsızlık hareketleri bir anlamda eğitim politikasını ve öğretmen yetiştirme anlayışını aktarıyor. Bu anlayışa dayalı olarak 06 Haziran 1997 tarihinde, Priştine Üniversitesi Senatosu tarafından yapılan toplantıda, Öğretmenlik Fakültesinin kurulması kararı alınmıştır. Bu projeye göre, fakültenin amacı ilköğretimde çalışacak öğretmenleri, teorik ve pratik olarak kaliteli bir şekilde yetiştirmek, plan ve programda öngörülen dersleri ve diğer öğretim etkinliklerini başarılı bir şekilde gerçekleştirmelerini.

Ancak öğretmen yetiştirmede köklü değişiklikler 1999 yılında eğitimdeki gelişmeler de 2002 yılı ile başlar. 2001 yılında Priştine Üniversitesi Senatosu öğretmen yetiştirme programını Bologna deklarasyonuna uygun olarak onaylamıştır. 2002 yılında Kanada'nın işbirliği ile Priştine Üniversitesi kapsamında Eğitim Fakültesi kurulmuştur. Eğitim Fakültesinin kuruluşu Kosova'da öğretmen yetiştirme reformunda en büyük kilometre taşı olmuştur.

Pupovci ve diğerlerinin (2001) yaptığı araştırmaya göre Kosova'da nitelikli olarak değerlendirilen ilköğretim öğretmenlerinin %3,5'i fakülte, %43'ü Eğitim Fakültesi dışındaki fakülte, %53,4'ü de yükseköğretim mezunudur. Anılan çalışmanın sonuçları göstermektedir ki Eğitim Fakültesi dışındaki fakülteden de mezun olanlar öğretmen olarak kabul edilmiştir. Bunun amacı artan nüfusla birlikte ortaya çıkan öğretmen ihtiyacından olabilir.

Kosova'da son yirmi yıl içinde öğretmenlik mesleğine bakış da değişmiştir. 2002'de Eğitim Fakültesinin kurulmasına kadar öğretmenlik mesleğine sadece bilgi mesleği olarak bakılmıştır. 2002 yılına kadar Kosova'da öğretmenler kendilerini geliştirmek için hiçbir hizmet içi eğitim ve profesyonel destek almamışlardır.

Tablo 4: Kosova'da Öğretmen Sayıları

Düzy	Kadın	Erkek	Toplam
Anasınıfı	526	2	528
İlköğretim (1-9)	9139	8455	17594
Ortaöğretim (10-12)	2081	3277	5358
Üniversite (Priştine)	322	662	984
Üniversite (Prizren)	-	-	150
Üniversite (İpek)	52	125	177
Üniversite (Gilan)	6	16	22
Üniversite (Cakova)	13	21	34
Üniversite (Cakova)	13	63	76

5.4. Ders materyalleri

İlköğretimden Lise düzeyine kadar olan ders araçlarının hazırlanmasından ve sağlanmasından Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı sorumludur. Bakanlık her yıl ilköğretim düzeyindeki öğrencilere ders materyallerini ücretsiz sağlamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007).

Ders araçlarının müfredata uygunluğu, bilimsel bilgilere uygunluğu gibi kriterler üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre 2010 yılından bu yana çok az sayıda düzenlemenin yapıldığı belirtilmiştir. Ders materyallerinde halen birtakım yanlışlıkların, eksikliklerin olduğu bildirilmiştir. Bunların başında bilimsel bilgilerdeki yanlışlıklar, müfredata uyumsuzluk, yaratıcı düşünmeye fırsat vermemesi, güncel öğretim yöntemlerinin kullanılmaması, dilbilgisi hataları, cinsiyet eşitsizliği, önyargılar gibi faktörler ortaya çıkmaktadır (BIRN, 2012).

5.5. Eğitime Erişim

Kosova'da yaşayan tüm topluluk mensupları eşit düzeyde eğitime erişim hakkına sahiptir. Her belediyede devlet okullarında 2 devrede eğitim yapılmaktadır. Bu durum öğrenci sayısının fazla olması ve okulların yeterli sayıda olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu durumu gidermek amacıyla altyapıya büyük önem verilmekte ve her yıl belediyeler çapında ihtiyaç doğrultusunda yeni okullar inşa edilmektedir.

Fakat Kosova'nın tüm bölgelerinde Arnavutça, Boşnakça ve Türkçe dillerinde eğitimler verilmekte olup, Sırpça dilinde eğitim sadece Sırp topluluğunun çoğunluk olduğu belediyelerde düzenlenmektedir. Ayrıca Sırp topluluk mensupları Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı müfredatına uymamakta, Sırbistan müfredatına bağlı kalarak eğitimini sürdürmektedir.

6. Ülkedeki Farklı Etnik, Dini, Kültürel Nüfusun Örgütlenme Kapasitesi:

Kosova'da eğitim ve tüm eğitimcilerin haklarını savunan başlıca sendika "Sindikata e Bashkuar e Arsimit, Shkences dhe Kultures" (SBASHK), bağımsız olarak çalışan ve Kosova'da kamu ve özel sektörde çalışanların haklarını savunmak üzere kurulmuştur.

Bunun dışında her etnik toplumun belediyeler düzeyinde organize olmuş ve genel anlamda ülkede yaşayan o etnik topluma ait dil, kültür ve eğitimini yaşatmak üzere kurulmuş dernekler bulunmaktadır. Dernekler çatısı altında örgütlenen topluluklar kendi dil, kültür ve eğitimlerini ayakta tutmaya çalışmaktadırlar.

7. Uluslararası Etkileşim ve Gelişmeler:

Yeni kurulan her devletin temel beklentisi "tanınma" olduğu gibi, Kosova da 17 Şubat 2008'deki tek taraflı bağımsızlık ilanının ardından uluslararası alanda tanınmak için yoğun gayret sarf etmiştir.

2008 sonrasında ABD'nin başını çektiği Batı kanadının Priştina'da yeni kurulan devletin tanınmasına yönelik ilgisi dikkat çekmiştir. Avrupa Birliği (AB) içerisindeki bazı kayıplar dışında (İspanya, Yunanistan, Romanya, Slovakya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) Birlik üyelerinin genel çoğunluğu, ABD ve etkisindeki devletler ile bölgesel iddiaları olan Türkiye Kosova'yı tanımışlardır. Buna tezat olarak Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi devletler ile Rusya'nın etkisinde kalan diğer devletler bağımsızlık ilanının üzerinden beş yıl geçmesine rağmen halen Kosova'yı tanımamaktadırlar.

Uluslararası arenada bir devletin varlığını kabul ettirdiği küresel ölçekli en önemli siyasi örgütlenme olan BM, Kosova'nın tanınması açısından stratejik bir kilometre taşıdır. Mart 2013 itibarıyla Kosova 98 BM üyesi devlet tarafından tanınsa da BM'nin kendine has örgüt yapısı ve karar alma süreci Kosova'nın olası üyeliğinin pek de kolay olmayacağını işaret etmektedir.

AB üyeliği konusunda veto kozunu kullanması kuvvetle muhtemel olan Birlik üyesi devletler, içsel dengelerinden kaynaklanan bir hassasiyetle, Kosova'nın bağımsızlığının kendi sorunlu bölgelerine (İspanya'da Bask, Yunanistan'da Batı Trakya gibi) model teşkil etme ihtimalini hesaplamaktadırlar (Özlem, 2013).

Bu da son tahlilde Priştina'nın AB üyeliği açısından kısa ve orta vadede olumlu bir durumun yaşanmasının mümkün olmadığını göstermektedir.

8. Ulusal Etkileşim ve Gelişmeler:

Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (EBTB) 2011-2016 yıllarını kapsayan Kosova Eğitim Stratejik Planı Çerçevesinde eğitim sisteminin geliştirilmesine yönelik plan hazırlamıştır. Bu plan çerçevesinde geliştirilmesi öngörülen başlıklar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- *Eğitime erişim konusunda herkese eşit haklar sunmak,
- *Okul ortamlarının iyileştirilmesi,
- *Erken çocukluk döneminden itibaren öğrencilere destek sunmak,

- *Eğitim-öğretim kalitesinin geliştirilmesi,
- *Eğitimde teknoloji entegrasyonunu sağlamak.

KAYNAKÇA

- Balkan Investigative Reporting Network, (2010). *Problemet dhe te metat teksteve shkollore*. http://jetanekosove.com/repository/docs/Tekstet_ANALIZA_shqip_339320.pdf adresinden alındı.
- Ders Kitaplarının Yayınlanması Kanunu, (2007). *Kosova Cumhuriyeti Resmi Gazetesi*. Ligji Nr. 02/L-67. 01 Şubat 2007.
- Durmuşçelebi, M. ve Koro, B., (2012). XX. Yüzyılda Kosova’da Türkçe eğitim programlarının uygulanması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 137-154.
- Kader, Ö. (2013). *Kosova’nın uluslararası örgütlere üyelik durumu*. <http://www.batitrakya.org/yazar/kader-ozlem/kosovanin-uluslararası-orgutlere-uyelik-durumu.html> adresinden alındı.
- Kosova Cumhuriyeti Anayasası, (2008). <http://map.rks-gov.net/Home.aspx> adresinden alındı.
- Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, (2011). *Plani strategjik i arsimit ne Kosova 2011-2016*. <http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/05/psak-2011-2016.pdf> adresinden alındı.
- Kosova İstatistik Ajansı (2011), *Të dhënat demografike sipas komunave*. <https://ask.rks-gov.net/sq/rekos2011> adresinden alındı.
- Kosova İstatistik Ajansı, (2013). *Studimi mbi remitencat ne Kosove*. <https://ask.rks-gov.net/sq/standarti-jetesor/category/97-remitencat-ne-kosove> adresinden elde edildi.
- Numan, B. (2009). *Kosova sorununun ortaya çıkışı ve Balkanlar üzerine etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Pupovci, D. , Hyseni, H. & Salihaj, J. (2001). *Arsimi në Kosovë 2000/01*. KEC, Aralık 2001, Priştine.
- Topsakal, C. ve Koro, B. (2007). *Kosova’da yaşayan Türkçe eğitim*. Prizren: Bay Yayınları.
- Yıldırım, B. ve Yıldırım, S. (2012) Kosova’da öğretmen yetiştirme politikası (1990-2010). *E-Journal of New World Sciences Academy*, (7), 4, Article Number: 1C0563. <http://ulusaltezmerkezi.com/kosovada-ogretmen-yetistirme-politikasi-1990-2010-ile-kosovada-ve-turkiyede-sinif-ogretmenligi-ogretmenlik-uygulamasinin-degerlendirilmesi-teacher-training-policy-in/63/> adresinden alındı.

FATA AND EDUCATION

*Alam KHAN*³⁰

Abstract:

Education is the basic right of every human being, but in the current and developed technological world, if there is providing education to the children, while in some areas, the pen is taking from their hand and deprived from education by compelling on migration from their houses and destroying their schools FATA is one of them, which is situated on the Pak-Afghan border.

FATA isn't the name of a village or town but the name of tangled mass constitutes an area of 27224 sq. kilometres and is inhabited by around 3.17 million people belonging to different Pashtun or Pashtun tribes, nowadays it's under blow of the militancy and military operations, and thousands of students are deprived there from education.

In this paper I will elaborate the education problem in this area, with a glimpse on its history and it's strategically importance for Pakistan.

Keywords: FATA, Education, Militancy, Military operations, Migration

Introduction

Although part of Pakistan, the FATA region functions as a semi-autonomous area. Since the British Raj days, the region acted as a buffer zone between the British and Russian empires and operated on its own terms, although various tribes cooperated with the British off and on in return for financial incentives. This traditional pattern of governance continued even after they came under Pakistani suzerainty in 1947.

On political and social issues, it is the jirga (assembly of tribal elders) that define laws, regulations and policies. Pakistani courts and law enforcement have almost no jurisdiction over the area. Unelected Jirga leaders from the region, however, were invited to become full members of the successive elected National Assemblies of Pakistan until 1997 to represent FATA. Due to their allegiance to the Pakistani establishment, they would always vote in favour of the ruling party on critical issues, but in reality the state's writ is only on paper.

³⁰ Öğretim Görevlisi, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, Türkiye, e-mail: alamiui09@gmail.com

Shia sects. The Kurram Agency borders Afghanistan's Nangarhar province in the North West and Paktia province in the South West.

3. South Waziristan Agency

Two more agencies were created along the Pak-Afghan border in 1895 through the division of what became known as Waziristan. South Waziristan, the largest of all tribal agencies at 6,620 sq. km and is inhabited by a population of around 429,841 persons. The major tribal composition is derived from the Mehsud and AhmadzaiWazir tribes. South Waziristan borders with Afghanistan's Paktia and Khost provinces to the west, Pakistan's Balochistan province to the South, Pakistan's Dera Ismail Khan District to east and the FATA agency of North Waziristan to the north.

4. North Waziristan Agency

Created in 1895 along with South Waziristan, the North Waziristan Agency is the second largest agency in size, covering an area of 4,707 sq. km. It has a population of 361,246 people mainly from the UtmanzaiWazir, Dawar, Saidgai, Kharasin and Gurbaz tribes. The North Waziristan Agency borders the Paktia and Khost provinces of Afghanistan.

5. Mohmand Agency

The Mohmand Agency was created in 1951, four years after creation of Pakistan as sovereign state in 1947. It covers an area of 2,296 sq. km. and its population is estimated to be around 334,453. The major tribes inhabiting the area are the Mohmand, Safi and Uthmankhel tribes. The Mohmand Agency shares a border with the Bajaur Agency to the north, the Dir district to its east, the district of Peshawar to its southeast and Afghanistan to the west.

6. Bajaur Agency

Bajaur Agency, the smallest in size at 1290 sq. km, was created in 1973. It has a population of 595,227 persons with tribal composition drawing from the Uthmankhel and Tarkani tribes. Bajaur shares a border with Afghanistan's Kunar province to the north west; Pakistan's Dir district to its north east and the Mohmand agency to its west.

6. Orakzai Agency

The Orakzai Agency is the only tribal agency that does not share a border with Afghanistan. Created in 1973, it covers an area of 1538 sq. km and has a population of 225,441 persons. It is bound in the north by the Khyber Agency; in the east by the Frontier Region (FR) Kohat; in the south by both FR Kohat and the Hangu districts; and in the west by the Kurram Agency. The major tribal groups are the Orakzai and the Bangash – both Shia and Sunni sects. (1)

Education in Pakistan

Education in Pakistan is overseen by the university of Education of the Government of Pakistan as well as the provincial governments, whereas the federal government mostly assists in curriculum development, accreditation and in the financing of research and development. Article 25-A of Constitution of Pakistan obligates the state to provide free and compulsory quality education to children of the age group 3 to 16 years. "The State shall provide free and compulsory education to all children of the age of five to sixteen years in such a manner as may be determined by law".

The education system in Pakistan is generally divided into six levels: Primary education (for the age from 2.5 to 5 years); primary (grades one through five); middle (grades six through eight); high (grades nine and ten, leading to the Secondary School Certificate or SSC); intermediate (grades eleven and twelve, leading to a Higher Secondary (School) Certificate or HSC); and university programs leading to undergraduate and graduate degrees (2)

Literacy rate in Pakistan

The literacy rate ranges from 96% in Islamabad to 28% in the Kohlu District. Between 2000 and 2004, Pakistanis in the age group 55–64 had a literacy rate of almost 38%, those ages 45–54 had a literacy rate of nearly 46%, those 25–34 had a literacy rate of 57%, and those ages 15–24 had a literacy rate of 72%. Literacy rates vary regionally, particularly by sex. In tribal areas female literacy is 9.5%. Moreover, English is fast spreading in Pakistan, with more than 92 million Pakistanis (49% of the population) having a command over the English language, which makes it the third largest English-speaking nation in the world and the second largest in Asia. On top of that, Pakistan produces about 445,000 university graduates and 10,000 computer science graduates per year (.3)

Status of Education in FATA before Militancy:

FATA had always been on low priority agenda of each government in Pakistan before the September 11 terrorist attack on the US. The people of this semi-autonomous region faced enormous difficulties in their daily lives as there were negligible fund allocations for the socio-economic uplift of the region. This was particularly true about the plans and policies with regard to the education sector. According to the figures available, the annual expenditure on education in FATA had been Rs1.5 billion until 2001. During 2004 and 2005, the education budget was nearly doubled, to Rs2.7 billion. However, this increase was practically meaningless: it is estimated that for the provision of universal primary education alone - which is an important aspect of the Millennium Development Goals (MDGs)-another Rs1.08 million are required. This is a grim situation, particularly for the low income groups and the marginalize communities, and especially once the region's literacy rate is 17.42 percent as compared to the 59.6 per cent at federal and provincial levels altogether (4)

Literacy in FATA

Literacy rate of FATA is far below when compared with Khyber rest of Pakistan.

Pakistan has above 0.1 million primary schools and KPK which is the nearest province to the FATA has about 20 thousand schools but FATA has only 2425 schools. 1600 schools from it for the girls, same is situation of middle schools. In whole Pakistan there are 28 thousand middle schools. In KPK there are above two thousand middle schools but in FATA there are only four hundred middle schools. For boys there are 284, and for girls there are 120 schools. As far as high and higher schools are concerned in Pakistan there are 16 thousand schools and in KPK above than two thousand but in FATA this number lingers around two hundred only. Out of these two hundred there are only 27 schools for girls. (5)

Level	Number of schools			Enrolment	Student per institution
	Female	Male	Total	Total	Average
Primary	1282	2015	3297	275485	83.56
Middle	122	282	404	68090	168.54

High	26	205	231	91104	349.39
college	11	21	32	8196	256.13

Impact of militancy on education in FATA

After the 9/11 the American government and NATO decided to attack on Afghanistan after their occupation most of militants shifted from Afghanistan to these tribal areas, because geographically its located on the Afghan border , when they shifted they started along with local militants resistance against Pakistani rule, for their control and enforcement of law the government started military operations on these areas, as a result of this unpleasant situation the residents displaced and educational institutions are destroyed by bombing and suicide attacks. (6)

Total schools destroyed			
Region	Boys	Girls	Total
Bajauar	68	27	95
Muhmand	66	22	88
Khyber	31	27	58
Kurram	45	16	61
Orkzi	23	11	34
North Waziristan	23	09	32
South Waziristan	29	06	35
Total	285	118	403

SOURCE: FATA research centre

Note: The schools destroyed include primary, middle, high and Secondary Schools and a college

A glimpse on the current condition of the FATA destroyed schools.

The students are living in camps with their parents where they haven't proper education system.

Most of them migrated to other areas, but to the unfavourable situation they aren't able to provide education to their system.

According the report of 'The State of Pakistan's Children-2011' around 600,000 children's has missed one or more years of education due to militancy and military operations.

After the successful operation in some area government tries to reconstruct the schools and colleges, but till now they aren't provide the safe and sound environment to the local population to send their children to schools and colleges.(7)

Recommendations:

On the basis of details given above, here is some recommendations could be envisaged with regards the improvement of educational Set up in FATA:

- The law and order situation in the region calls for strong political reforms and their well-timed implementation. For all development activities, safety and security of all stakeholders could be a guiding principle, as it will ensure their optimum participation in the educational process and thus in improvement of the social structure. The government must bring education in FATA on its priority agenda. Only an educated tribal society can guarantee stability and prosperity in the region. This is the basic route, though long term, to eradicate the menace of extremism and terrorism in the society. For this purpose, allocation of more budgets for the education in FATA could be the right strategy.
- The government must build the destroyed schools as well as increase their numbers and make sure that it will not destroy again by providing sufficient security.
- In FATA the main issue is the posting of teacher, because to the unsatisfactory situation most of teacher scared from taking charge there, the government should supervise teachers' postings in schools, as well as encourage to join the schools they are posted to. Schools should also hire new teachers for thousands of vacant posts.
- Due to the conservative culture in FATA the militants targeted the girls 'schools; government should give the especial attention to the female education and respect to their culture should build separate schools, colleges and Universities.
- Local NGOs and tribal Malik's should come forward to help the local administration and promote education in these areas. They can help the government in awareness programme about education especially importance of female education, as well as can establish schools to provide education the local residents.

Conclusion

The main problem in FATA is the lake of education, and it's due the insufficient attention of the government authorities, that they didn't take the problems of this area seriously, that's why the maximum youth of the FATA going to join those organizations which are directly or indirectly involved in negative activities against state.

We can overcome on this problem by providing best education system and building schools, colleges, Universities and vocational institute for them, for the solution of their problem the above recommendations could be play an effective role.

REFERENCES

Abdul Zahoor Khan Marwat, Education and fight against militancy, Asian Development Bank and World Bank, Pakistan North West

Dr. Ashraf Ali, Education: FATA's crying need,
<http://www.thenews.com.pk/TodaysPrintDetail.aspx?ID=17455&Cat=9>

FATA prepares to boost literacy rate through enrolment drive THE EXPRESS TRIBUNE
<http://tribune.com.pk/story/601291/fata-prepares-to-boost-literacy-rate-through-enrollment-drive/>

Frontier Province and Federally Administered Tribal Areas
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002297/229718E.pdf>

<http://www.adb.org/Documents/Reports/PAK-FATA-DamageNeeds-Assesment-Nov-2009.pdf>

<http://www.thenews.com.pk/TodaysPrintDetail.aspx?ID=35249&Cat=6&dt=3/9/201>

Ibid

Pakistan education for all review report, 2015.

Preliminary Damage and Needs Assessment Immediate Restoration and Medium Term Reconstruction in Crisis Affected Areas, Profiles of Pakistan's Seven Tribal Agencies Publication: *Terrorism Monitor* (4)20, October 20, 2006
http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=891#.VtMO2vmLTIV.

RUSSIA COUNTRY REPORT: MULTICULTURAL EXPERIENCE IN EDUCATION

Leila SALEKHOVA³¹

Demographic Situation, Country's Ethnic Groups and Religious Communities

The Russian Federation (RF) is a large country extending over much of Northern Eurasia; the total area is 17,075,400 sq km. The RF has the world's ninth-largest population. According to an official estimate for January 1st 2016, the population is about 144,221,341 people without Crimea, or 146,600,000 with it (Russian Federation Federal State Statistics Service, 2016).

Russia's population density is 8.4 people per square kilometer, making it one of the most sparsely populated countries in the world. The population is most dense in the European part of the country, with milder climate, centering on Moscow and St. Petersburg. 74% of the population is urban, making Russia a highly urbanized country (New World Encyclopedia, 2016).

According to the 2010 census, ethnic Russian people make up 81% of the total population. This share remained steady over the last few decades. In total, over 185 different ethnic groups live within the Russian Federation's borders.

The RF comprises 85 federal subjects, namely: 47 provinces; 21 republics which have a high degree of autonomy on most issues and which correspond to some of Russia's numerous ethnic minorities; 8 territories; 6 autonomous districts; 2 federal cities (Moscow and St. Petersburg); the Jewish Autonomous Oblast (Fig. 1.) (New World Encyclopedia, 2016).

<http://static.newworldencyclopedia.org/3/37/Russian-regions.png>

Figure 1: Map of subdivisions of RF

³¹ Head of Department of Educational Technology and Information Systems, PhD, Kazan Federal University, Tatarstan, Russia, salekhova2009@gmail.com

Christianity, Islam, Buddhism, and Judaism are Russia's traditional religions. Estimates of believers widely fluctuate; some reports put the number of non-believers in Russia as high as 24-48% of the population.

The ancestors of today's Russians adopted Orthodox Christianity in the 10th century. 80% of ethnic Russians and the majority of Russian citizens (e.g. Chuvash, Yakut, Mordvinians, Mari, some Tatars) self-identify as Russian Orthodox (Russian Public Opinion Research Center, 2016). The church is widely respected by both believers and non-believers, who see it as a symbol of Russian heritage and culture.

The number of Roman Catholics is estimated to be approximately 400,000 to 500,000; Armenian Gregorian, about 1,200,000; and Protestants, about 1,000,000.

Today there are no reliable statistics about the number of Muslims in Russia, because the latest RF census questionnaires don't ask a citizen about his or her religion. The number of Russian Muslims is usually calculated adding members of all ethnic groups in the country, which are traditionally Muslims, like Tatars, Bashkir's and Chechens. Thus, according to the latest data, there are about 16,000,000 to 20,000,000 "ethnic Muslims", that is 12-15% of the RF's population constituting the largest religious minority. Most Muslims live in the Volga-Ural region (Tatarstan and Bashkortostan Republics), as well as in the North Caucasus, Moscow, St. Petersburg and Western Siberia. In Russia nowadays there are more than 6,000 mosques. A particularly large number of Muslims live in rural areas, mainly in the Caucasus. The RF is also hosts an estimated 3,000,000 Muslim migrants from former Soviet states – roughly 2,000,000 Azeri's, 1,000,000 Kazakhs and several hundred thousand Uzbeks, Tajiks and Kyrgyz.

According to data of the Federation of Jewish Communities of Russia, the number of Jews in Russia is about 1,500,000. There are about 70 synagogues.

Buddhism is traditional for 3 regions of the RF: Buryatia, Tuva, Kalmykia, and those practicing Buddhism number 1,500,000.

Some residents of the Siberian and Far Eastern regions, including Yakutia and Chukotka, practice pantheistic and pagan rites, along with major religions.

Induction into religion takes place primarily along ethnic lines. Ethnic Russians are mainly Orthodox whereas most Turkic origin people are Sunni Muslims (Russian Public Opinion Research Center, 2016).

Social and Political Status of the Population of Different Ethnic and Culture

In the process of historical development, Russia has taken shape as a multinational and multicultural state. The large number of different ethnic groups which are living within the boundaries of the RF represents the result of a complicated history of migrations, wars and revolutions. The ethnic diversity of Russia has significantly influenced the nature of its development and has had a strong influence on the state education policy.

According to Isaak Froumin (Froumin & Zakharov, 2009) the following key factors determine educational opportunities for different ethnic groups:

- (a) political status of an ethnic group;
- (b) demographic characteristics;
- (c) level of development of an ethnic language.

Let us discuss those factors in detail.

Political status of an ethnic group

According to their political status, ethnic groups who live in Russia can be viewed as either having or not having their own territorial autonomy within the RF.

Russia is an asymmetric state according to its territorial division. Of 85 federal subjects, 26 are entities named for one or two ethnic groups (e.g. Tatarstan, Kabardino-Balkar, Sakha (Yakutia) Republic). These ethnic groups are called titular for the particular region. Under the Russian Constitution (Konstituciya Rossiskoi Federacii, 1993), all citizens of the country have equal rights regardless of their ethnic identity (para.1-2, art 19), however, in reality titular ethnic groups have more opportunities in the area of education in the regions named for them.

Apart from titular ethnic groups, there are groups that have their own statehood outside the boundaries of the RF (e.g. Greeks, Germans, and Ukrainians). Given the availability of relevant international agreements on cooperation in education, the countries of their ethnic origin may support their educational interests and provide the necessary assistance.

A considerable number of ethnic groups in Russia have no statehood of their own. Some of them have large diasporas outside the RF (Kurds, Lapps, Roma), and some others live predominantly in Russia (Kets, Vepsians, Siberian Tatars).

Demographic characteristics

Among the demographic characteristics of an ethnic group, the most important is the number of people – a factor defining a “national minority” in international law. As it was mentioned above Russians are the most numerous group, constituting 81.8 % of the population, 3.7 % are Tatars; 1.4 % - Ukrainians; 1.1 % - Bashkirs; 1 % - Chuvashes.

Indigenous minorities of the North, Siberia and the Far East deserve special mention. There are about 60 groups in the RF with a total number of approximately 250,000 people. However, only 40 of them have been granted an official status entitling them to state guarantees of protection of their traditional way of life and education.

There are more than 2,000 national minorities' public associations and 560 national cultural autonomies; however, the Committee of Ministers has noted that in many regions the amount of state support for the preservation and development of minority cultures is still inadequate (Alvaro, 2005).

Political status and development of the language

About 150 languages are spoken on the territory of Russia. The Russian Constitution guarantees all ethnic groups the right to retain their native tongues and create conditions for studying and developing them (para.3, art. 68).

Russian is the official language in the RF (para.1, art.68). Some ethnic republics have the right to establish their own official languages. For example, in Tatarstan Republic there are 2 official languages – Russian and Tatar. In schools these languages are the languages of instruction or are separate compulsory subjects.

However, opportunities to use a language other than Russian are determined by the level of development of the language and the level of proficiency of the native population in it. The level of development of a written form and literary standards of a language influence its ability

to be used in the educational process. The Tatar language is used for teaching almost all disciplines at schools, including maths, science and informatics.

A complicated ethnic composition of Russia's population and its multi-confessional nature cause the educational system to fulfill the following functions:

- (a) educational: providing the universal education to the country's population regardless of ethnic origin and religion;
- (b) ethno-cultural function: disseminating and developing ethnic cultures and languages;
- (c) consolidating function: integrating the ethnically heterogeneous society into a united supranational community – a political nation – with a common system of values.

The implementation of the first two functions objectively requires taking into consideration the ethnic composition of students in the educational process by partially filling the content of education with some components of ethnic culture and arranging education in native (non-Russian) and Russian (non-native) languages.

Education System in Russia

Education in Russia is supervised and financed by the state. Regional authorities regulate education within their jurisdictions within the prevailing framework of federal laws (Federalnyi zakon ot 29.12.2012 N 273-FZ; Zakon Respubliki Tatarstan ot 22 iyulya 2013 goda # 68-ZRT «Ob obrazovanii»). General education is free and available for everyone. Children are enrolled in schools at the age of six or seven and normally they leave school by the age of 17. Most schools are state, but private schools have been also established in recent years. General education in the RF comprises 3 stages: primary which lasts for 4 years (grades 1-4); basic general education lasting for 5 years (grades 5-9); secondary education which lasts for 2 years (grades 10-11).

General education is compulsory. It is aimed at the intellectual, emotional, moral and physical development of the individual. General education normally consists of 34 weeks of study per year and 27 to 36 hours of study per week. The academic year typically runs from 1 September to the final week of May, with exams in June. The school year is comprised of 4 terms with vacations in between: 1 week in November, 2 weeks in January, 1 week in March and nearly 3 months in summer. A typical class lasts 45 minutes; in primary school pupils have four 35-40 minute classes a day. A normal class consists of 20-30 students. (The European Education Directory, 2016) Absolute majority of children attend full programme schools providing 11-year education; schools limited to elementary or elementary and middle classes typically exist in rural areas. Of 59,260 schools in Russia, 36,248 provide full eleven-year programme, 10,833 - nine-year basic (elementary and middle) programme, and 10,198 - elementary education only. In areas where school capacity is insufficient to teach all students on a morning to afternoon schedule, authorities resort to double shift schools, where two streams of students (morning shift and evening shift) share the same facility.

The basic curriculum has some compulsory fields to study such as the Russian language, foreign languages, mathematics, history, natural sciences, music, arts, and sports. Every school designs its own curriculum which is based on the state requirements, and there can be some extra or optional disciplines.

After completing primary and basic general education, the students pass the final examinations. They are awarded a Certificate of Basic General Education, which entitles the student to

continue secondary general education, vocational education or non-university level higher education.

After completing the secondary general education, the students need to pass the State final attestation (Unified State Examinations (USE)), after which they will be awarded a Certificate of Secondary General Education. This school leaving certificate will allow students to continue to higher education: either vocational education or both non-university and university level education. In 2003 the Ministry of Education launched the USE programme. Standardized tests for high school graduates were issued uniformly throughout the country in the Russian language and rated independently of schoolmasters. The USE empowers all graduates to compete for admissions at the universities of their choice.

Education expenditures: 4.1% of GDP (gross domestic product), country comparison to the world: 110. In 2016, the spending on education amounted to 507, 58 bln roubles. The literacy rate in the RF, according to a 2015 estimate by the Central Intelligence Agency is 99.7% (99.7% men, 99.6% women). (U.S. Central Intelligence Agency, 2016).

According to Joseph Stiglitz, a former chief economist of the World Bank, one of the good things that Russia inherited from the Soviet era is "a high level of education, especially in technical areas so important for the New Economy" (Stiglitz, 2001).

Teacher education

Non-university level educational institutions (technikums, kolledzes) train teachers for pre-primary and primary schools. The duration of the course is two-and-a-half to four-and-a-half years. Some university level teacher training institutions train teachers for primary schools. The courses last for five years. Graduates of these two types of educational institutions may exercise the profession.

Training of secondary school teachers is carried out in teacher training university-level institutions. The programmes last for at least five years. Graduates may enter the profession.

University teachers must have followed post-graduate training. A scientific degree (Kandidat Nauk at least) is compulsory to obtain a lecturer's post in HEIs.

Role of ethnic groups in the educational policy

Law on Education in the RF (1992, 1996, 2007, and 2012) proclaimed that ethnic groups could be independent actors in the development and implementation of educational policy. The Law on Education made it possible for ethno-culturally oriented non-governmental organizations to act as founders of non-state educational institutions that address a number of issues related to the content and language of education (para.4, art.11). Such organizations exist today, although their influence is insignificant. They operate predominantly in the area of non-formal education - Sunday schools and cultural centers, teaching ethnic history and culture.

Curriculum policy

The first version of Law on Education legalized the structure of state educational standards (para.1, art.7). They consisted of federal, regional and school-level components. Each component included certain disciplines, for example, the federal component included maths, physics, biology and the Russian language; the regional component included local history and geography; and the school components included optional subjects.

An analysis of concepts of regional (national-regional) component in different regions of Russia has shown that there were 2 main approaches: mono-ethnic and poly-ethnic. Mono-ethnic approaches are used in some ethnic regions and provinces. Their goal is to integrate students into the culture of the titular ethnic group, while poly-ethnic approaches try to integrate students into the Russian culture. In the regions that embrace a poly-ethnic approach the formation of ethnic identity goes hand in hand with an individual's integration into the multicultural space of the RF. However, in some cases the implementation of such approaches did not happen successfully because of the lack of expertise and experience in multicultural education in Russia.

The increasing diversity of regional approaches to the objectives and content of education and the growing ethnic isolation in some regions have indicated the need for a change in the standards of education. To reinforce control of the federal center over content of education, the June 2002 amendments to the Law on education introduced the annual appraisal and approval of the federal lists of text books recommended (permitted) for use in the educational process. A trend towards centralization of education management and unification of its content was launched. However, there have also been attempts by the government to find alternative solutions to the problem by applying a multicultural approach to the curriculum.

Ethnic languages in education

The constitution of the RF and a number of laws guarantee the right to retain native languages and create conditions for their study and development by all ethnic groups. The practical implementation of such a legal framework resulted in an increase in the number of languages taught in schools from 60 in 1990 to 75 in 2006. This trend is consistent with the increase in the total number of students who are learning their native languages, which increased from 5.1 % in 1990 to 11.5 % in 2006. The share of schools where non-Russian languages are taught has risen from 12.9 % to 18.2 %.

The number of languages of instruction and people being taught in their native (non-Russian) language manifest a different dynamic. The number of schools with instruction in native (non-Russian) languages manifests a persistent trend towards reduction. It dropped by 16.2%. According to Isaak Froumin, the reason is the transition of schools from instruction in native (non-Russian) languages to instruction in the Russian language while retaining native languages as separate subjects. This is confirmed by a significant increase in the number of teachers of native (non-Russian) languages in recent years. The educational policy in the RF has created all conditions for the study of native languages in the educational process. The best opportunities in the regions of Russia exist for the languages of titular ethnic groups, because the status of the official language of the region allows it to be taught as a mandatory course in the ethnic region.

Conclusion

The above analysis indicates that Russia's current policy on education related to ethnic minorities contains some contradictions because of its complexity and ambiguity. The Law on Education lacks a mechanism for harmonizing the interests of the federal center and ethnic regions in educational policy. The current policy of "one size fits all" (Froumin&Zakharov, 2009) cannot be easily changed to a more flexible one.

References

Alvaro, G. (2008). Report on Visits to the Russian Federation. Council of Europe, Commissioner for Human Rights.

Available online at <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=846655&direct=true>

Educational policies for ethnic and cultural groups in Russia I.Froumin, A.Zakharov In the book: The Routledge International Companion to Multicultural Education / Edited by James A. Banks. NY and L.: Routledge, Taylor and Francis, 2009, pp.476-486.

Federalnyi zakon ot 29.12.2012 N 273-FZ (red. ot 02.03.2016) "Ob obrazovanii v Rossiyskoy Federatsii", 2016.

Available online at http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/

Konstituciya Rossiskoi Federacii, 1993.

Available online at <http://constitution.kremlin.ru/constitution.pdf>

New World Encyclopedia.

Available online at http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Russian_Federation

Russian Federation Federal State Statistics Service.

Available online at

http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/en/figures/population/

Russian Public Opinion Research Center.

Available online at <http://www.wciom.com/>

Stiglitz, J. (2001). Globalization and its Discontents. *W.W Norton Company, Inc.* p. 148.

Available online at

<https://books.google.nl/books?id=LOAeCgAAQBAJ&pg=PT148#v=onepage&q&f=false>

The European Education Directory.

Available online at <http://www.euroeducation.net/prof/russco.htm>

U.S. Central Intelligence Agency.

Available online at

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>

Zakon Respubliki Tatarstan ot 22 iyulya 2013 goda # 68-ZRT «Ob obrazovanii».

Available online at

http://obrnadzor.tatarstan.ru/rus/reglamentir/deyayt/departamenta.htm?pub_id=265552

EDUCATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Jelena RANDJELOVIĆ³²

Demographic Situation

The Republic of Serbia is a multiethnic community as a result of turbulent past in this area. Serbs are the majority, and with census of 2011, it was found that in Serbia lives 26 ethnic groups: Albanians, Ashkali, Bosniaks, Bulgarians, Bunjevacs, Vlachs, Goranians, Greeks, Egyptians, Jews, Hungarians, Macedonians, Šokci, Germans, Roma, Romanians, Russians, Rusins, Slovenes, Slovaks, Turks, Ukrainians, Croatians, Cincari, Montenegrins and Czechs. Serbia has a population of 7.186,862. Serbs 5.988,150, 5.809 Albanians, Bosnians 145.278, 18.543 Bulgarians, Bunjevacs 16.706, 35.330 Vlachs, Goranians 7.767 Yugoslavs, 23.303,253,899 Hungarians, Macedonians, 22.755, 22.301 Muslims, 4.064 Germans, 147.604 Roma, 29.332 Romanians, Russians, 3.247, 14.246 Rusins, 52.750 Slovaks, Slovenians 4.033, 4.903 Ukrainians, Croats 57.900, 38.527 Montenegrins and other 17.558. Population in Serbia is mostly Orthodox Christian religion. The second largest group are Catholics, while the third representation is Islamic religion.³³

Social, Economic and Political Status of Different Ethnic, Religious, Cultural Population

All citizens have the same rights and responsibilities and enjoy full ethnic equality. Official language is Serbian and Cyrillic alphabet, but also in use is Latin alphabet. Different communities have the legal right for official use of their language and script in areas where they live.

Constitution of the Republic of Serbia guarantees rights for national minorities under the highest international standards. With constitution and set of laws the Republic of Serbia defines the manner of exercised the constitutionally guaranteed rights and freedoms of members from different ethnic groups.

Persons belonging to national minorities shall be guaranteed special individual or collective rights in addition to the rights guaranteed to all citizens by the Constitution. Individual rights shall be exercised individually and collective rights in community with others, in accordance with the Constitution, law and international treaties. Through the collective rights members of national minorities, directly or through their representatives, participate in decision-making or decide independently on certain issues related to their culture, education, information and official use of language and script, in accordance with the law.

Persons belonging to national minorities may elect their national councils in order to exercise the right to self-governance in the field of culture, education, information and official use of their language and script, in accordance with the law. Using this law, members of 21 national minorities constituted their national councils (Albanians, Ashkali, Bulgarians, Bunjevacs, Vlachs, Greeks, Egyptians, Hungarians, Germans, Roma, Romanians, Russians, Slovenes, Slovaks, Ukrainians, Croatians, Czechs, Macedonians, Bosniaks, Jews, Montenegrins) and their national councils are involved in the process of cooperation with state authorities.

³² Jelena Randelović, High School "Sezai Surroi", Bujanovac, Serbia, jelena.randj@gmail.com

³³ Data are presented on the basis of the final data of the Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Serbia in 2011.

Persons belonging to national minorities shall be guaranteed equality before the law and equal legal protection. Members of national minorities shall have the right to participate in administering public affairs and assume public positions, under the same conditions as other citizens.

The citizens of the Republic of Serbia shall be equal in exercising their right to education and pedagogy, regardless of their gender, race, national, religious and language background, social and cultural background, financial status, age, physical and psychological constitution, developmental impairments or disabilities, political opinion or another personal trait.³⁴

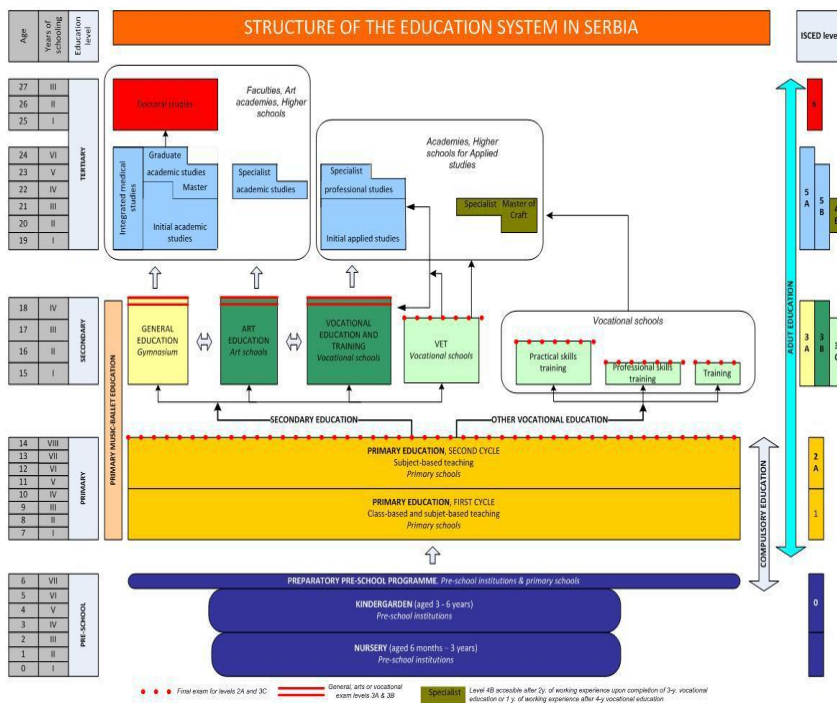
In the field of education, culture and information, Serbia encourages a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect, understanding and cooperation among all people who living on her territory, regardless of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.

Education System

The structure of the educational system of Serbia includes:

- Preschool education, kindergartens (for children aged 6 months to school age)
- Primary education that lasts 8 years and it is realized in two educational cycles - the first cycle covering the first to the fourth grade, which is organized class based and subject teaching; second cycle includes fifth to eighth grade, which is organized subject teaching
- Secondary education last three or four years (high school - general and specialized, professional schools, art schools)
- Higher education includes: studies of the first degree (undergraduate studies, basic vocational studies); the second degree studies (master academic studies, vocational master studies, specialist academic studies, specialist professional studies); doctoral studies.

³⁴The law on the fundamentals of the Education System, article 6.

The Ministry of Education, Science and Technological Development provides a functioning system of education (plans and monitors the development of education, and supervises work of institutions and institutes, determines the national framework of qualifications ...), provides conditions for the exercise of the rights of children, students and adults to free education and other rights established by law. To perform professional supervision, giving support to development planning and handling the other tasks established by law in the ministry to educate organizational units - school administration.

For the purpose of monitoring, enabling the development and enhancing the quality of education and pedagogy the following shall be established:

- National Education Council (for preschool, primary and secondary general and art education and training)
- Vocational Training and Adult Education Council – for secondary vocational education, specialist and artisan training, adult education, practical skills training, professional skills training
- The National Council for Higher Education

For the purpose of monitoring, ensuring and improving the education system quality and development, the Republic shall establish the following institutions:

- The Institute for the Improvement of Education, which include the following organizational units – centers:

1. Program and Textbook Development Center;

2. Vocational Training and Adult Education Center;

3. Educators' Professional Development Center.

- The Institute for Education Quality and Evaluation, which include the following organizational units – centers:

1. Standards Center;

2. Exams Center;

3. Evaluation and Research Center.

Free education in the Republic of Serbia is provided for:

- Primary Education students and adults,
- Education for children in the year before starting school,
- Secondary education regular and part-time students.

The budget of the Republic of Serbia shall provide the funds for the education of children and students in an elementary and secondary school, salaries, fees and allowances of employees in education, support for especially talented students. Institutions may have their own revenues from donations, sponsorships, scholarships, tuition fees, contracts and other activities in accordance with the law.³⁵

Schooling Ratios of Different Ethnic, Religious or Cultural Population

The right of members of different national communities (minorities) in Serbia to learn their native language and to educate on it is guaranteed by the Constitution of the Republic of Serbia.

Constitution of the Republic of Serbia: “Members of national minorities shall have a right to: education in their languages in public institutions and institutions of autonomous provinces; founding private educational institutions.” (article 79) The Republic, an autonomous province, a local self government unit, National Council of National Minorities may establish an institution.³⁶

The law on the fundamentals of the Education System. The education and pedagogy work and activities for the members of national minorities shall be delivered in their native language. Exceptionally, it can be delivered either bilingually or in the Serbian language in accordance with the pertaining law.³⁷

Statute of the autonomous province of Vojvodina provides that the Autonomous Province of Vojvodina in accordance with the law creates conditions for educating members of other nations and national minorities in their native language.³⁸ “AP of Vojvodina shall be competent to ensure the exercise of the right to education in native language to persons belonging to national communities that constitute numerical minorities in the total population of the AP of Vojvodina at all levels of education...” (article 29, official Journal AP Vojvodina, number 17/2009).

³⁵ The law on the fundamentals of the Education System, article 156, 157.

³⁶ The law on the fundamentals of the Education System, article 28.

³⁷ The law on the fundamentals of the Education System, article 9, paragraph 2.

³⁸ The statute applies only to national minorities in Vojvodina.

National regulations. Education in the languages of national minorities guaranteed by the Constitution of the Republic of Serbia, and the conditions and the manner of its of exercising determining:

- The law on the fundamentals of the Education System (article 4 paragraph 14, article 9 paragraph 2, article 54 paragraph 4,5, article 58 paragraph 3, article 60 paragraph 2, article 69, article 74 paragraph 1, article 79 paragraph 4, article 121 paragraph 6-8) Official gazette of the Republic of Serbia No 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015, 68/2015.
- Law on Preschool Education (article 5 paragraph 2, article 6 paragraph 5, 6, article 19, article 32, article 53)
- The law on Primary Education (article 5)
- Law on Secondary Education (article 5)
- Law on textbooks and Other Teaching Materials (article 3 paragraph 2, article 9 paragraph 3, article 20 paragraph 3, 4, article 28 paragraph 3, 4)
- Law on Higher Education (article 80, article 86, article 97, article 99)
- Law on Protection of Rights and Freedoms of National Minorities (articles 13-15)
- Law on National Councils of National Minorities (articles 11-15)
- The Law on student standards (article 4 paragraph 5, article 36, article 41, article 48, article 54, article 60)

The exercise of the right to education of national minorities in the autonomous province of Vojvodina, further provision:

- Law on Establishing the Competences of the Autonomous Province of Vojvodina (article 38)
- The Statute of the Autonomous Province of Vojvodina (article 29)
- Provincial Assembly Decision on Taking the qualification exams, entrance examinations and examinations for the aptitude test in the languages of nationalities.

Education levels of different ethnic communities. Persons belonging to national minorities have the right to instruction in their own language in pre-school, elementary school, secondary school education and school of professional studies. If at the moment of the enactment of this Law there is no instruction in the language of a national minority within the unified system of public education for the persons belonging to the respective national minority the state is obliged to create conditions for the organization of instruction in the native language of the national minority, and until then to guarantee the bilingual instruction or the instruction of the minority language with the elements of national history and culture for the persons belonging to the respective national minority.³⁹

A higher education institution shall organize and implement studies in the Serbian language. A higher education institution may organize and implement studies and/or certain parts of studies, and organize the preparation and defense of a doctoral dissertation in the language of

³⁹ Law on Protection of Rights and Freedoms of National Minorities, articles 13.

a national minority or in a foreign language, in accordance with the Statute. A higher education institution may carry out a study programme in the language of a national minority or in a foreign language if such a programme has been approved and/or accredited.⁴⁰

In preschool institutions, for members of minorities, the educational work shall be carried out in their native language, and may also be bilingual or in Serbian, if at least 50% of parents or legal guardians of children agree on that.⁴¹ Educational work in bilingual educational groups shall be conducted with a 10% smaller number of children than the number stipulated by this Law.⁴²

For ethnic minorities, in primary and secondary school, the curriculum shall be implemented also in their native minority language or bilingually, for the minimum of 15 students. The school may implement the curriculum in a native minority language as well or bilingually even for fewer than 15 students, with the approval of the Minister of Education or with authority of the Autonomous Province of Vojvodina (the Provincial Secretary for Education).⁴³

Educational Situation of Different Ethnic, Religious or Cultural Population

Content (Curriculum): Program of primary and secondary education for ethnic minorities at the proposal of the National Council of National Minorities and on the opinion of the National Education Council, bring Minister. Provincial Secretariat for Education, Administration and National Communities brings the curriculum for languages of national minorities, and with the competent minister, also brings curricula for certain subjects of interest to national minorities.

The Language of Education: If conditions exist, persons belonging to national minorities can educate:

- a) in their mother tongue,
- b) bilingual (in practice, this model has not been developed)
- c) in the case to attend classes in Serbian language have the opportunity to study their mother tongue with elements of national culture. Studying the mother tongue with elements of national culture is an optional subject and the school is obliged to put him on the list of elective courses.

Instruction in the language of national minorities does not exclude the obligatory learning of the Serbian language.⁴⁴ The objectives of education, among other things, include developing of personal and national identity, developing the awareness and sense of belonging to the Republic of Serbia, respecting and fostering of the Serbian language and their language, the Serbian tradition and culture, the tradition and culture of national minorities and ethnic communities, other peoples, developing multiculturalism and respecting and preserving national and world heritage.⁴⁵

Teacher: The law stipulates that the colleges provide the Department, to be used in the languages of national minorities to train teachers and professors for languages of national

⁴⁰ Law on Higher Education, article 80.

⁴¹ Law on Preschool Education, article 5.

⁴² Law on Preschool Education, article 32.

⁴³ The law on Primary Education, article 5; Law on Secondary Education, article 5, Law on Establishing the Competences of the Autonomous Province of Vojvodina, article 33, 34.

⁴⁴ Law on Protection of Rights and Freedoms of National Minorities, article 13.

⁴⁵ The law on the fundamentals of the Education System, article 4, paragraph 14.

minorities. Establishes and the obligation of the Faculty to organize grouped on which be used the professional terminology for teaching in these languages.

Apart from the obligations State shall support vocational training and terminological specialization of teachers for the needs, and to favor international cooperation with the purpose of enabling the persons belonging to national minorities to study abroad in the language of the respective minority, and validate diplomas acquired in this way in accordance with the Law.⁴⁶

Course Materials: The national councils of national minorities, with clearly defined responsibilities, can play an important role in launching initiatives and the choice of teaching materials for education in minority languages. At a proposal by the Institute and the National Council for National Minorities, the National Education Council shall establish whether there is a need for textbooks in a national minority language and for textbooks for the subjects of interest to the national minorities.⁴⁷

The Minister shall approve a textbook for national minority languages and for individual subjects of interest to the national minorities – at a proposal of the National Education Council and based on a positive opinion of the National Council for National Minorities, formed in accordance with the law. Textbooks approved by the Minister to be published in Serbian – after translation into the language and alphabet of a national minority – shall be approved upon obtained expert evaluation of the textbook manuscript quality given by the Institute.⁴⁸

In accordance with Law on textbooks (article 28) Minister, at a well-reasoned request of an appropriate expert body of a school, may approve a textbook for the corresponding subject and grade, which is in use in the mother country and which is published in the language and alphabet of national minority members, with provided positive opinion of the National Council for National Minorities and the Institute.

Interaction and International Affairs

Special attention to education in the mother tongue devote documents of the Council of Europe - the Charter for Regional or Minority Languages and the Framework Convention for the Protection of National Minorities.

Hague recommendations on the rights of national minorities to education "States should become more actively engaged in the issues of minority rights to education. Where necessary, States should adopt specific measures of active of exercising the right to education in the minority language using the maximum available resources, individually and through international assistance and cooperation, especially economic and technical fields. "

Republic of Serbia respects and applies the offer from this document and promotes the implementation of the recommendations. Also, working to reform their education by adopting Strategy for development of education in Serbia 2020. Serbia is part of the educational program Erasmus plus that aims to improve the quality of higher education and intercultural understanding through cooperation.

National Interaction and Developments

⁴⁶ Same, article 14.

⁴⁷ Law on textbooks and Other Teaching Materials, article 9.

⁴⁸ Law on textbooks and Other Teaching Materials, article 20.

Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia. Scope of the Ministry of Education is determined by Article 15 of the Law on Ministries ("Official Gazette of RS", no. 65/08).

When it comes to cooperation with the National Councils of National Minorities, the Ministry of Education and Science:

- analyzes the functioning of the system of education of national minorities and suggest actions to improve the system, in cooperation with other state bodies and councils of national minorities;
- Follow and participate in the evaluation reflected that support the specific needs of persons belonging to national minorities in education and report on results;
- coordinates the projects, programs and training to work with students belonging to national minorities;
- Preparation of subordinate legislation regulating the specific conditions under which they are involved and educate members of national minorities (for example type of education, normative acts, school programs, enrollment conditions and progress of students, etc.).
- Cooperate with institutes and councils of national minorities and provincial authorities in the preparation of curricula, textbooks and manuals for children and students belonging to national minorities.

The Council of the Republic of Serbia for National Minorities. Takes care of the preservation, promotion and protection of national, ethnic, religious, linguistic and cultural characteristics of national minorities in Serbia and, among other things, examine the list of candidates for the National Education Council in accordance with Article 13 of the The law on the fundamentals of the Education System.

National Education Council. Was formed to monitor, facilitate the development and improve the quality of preschool, primary and secondary general and artistic education. The Council may establish permanent or temporary committees from the ranks of teachers, professional associates and other prominent experts and scientists, in accordance with the Rules, including Permanent Commission on education issues of particular interest to national minorities. National Education Council has 43 members, including members of ethnic minorities from the list of candidates submitted by the joint councils of national minorities.

Institute for publishing textbooks for decades engaged in, among other things, printing textbooks in the languages of national minorities for students that are educational work performed in that language. Textbooks are besides the Serbian language, printed in Hungarian, Slovak, Romanian, Ruthenian, Croatian, Bulgarian, Albanian, Roma and Ukrainian languages (during the preparation of textbooks in the Bunjevac speech). Except textbooks, Office published additional reading and the most important books in the languages of national minorities living in Serbia. Institute for publishing textbooks is a state institution, but there is a very large number of private publishers who print books in the languages of national minorities.

Pedagogical Institute of Vojvodina. Analyzes and expert opinions on the quality of textbooks in the languages of national minorities, programs of educational work with the recommendations and proposals to raise the quality of work.

TÜRKİYE RAPORU

Mehmet Cüneyt ANCIN*

*Gelenekte **cumhur** olarak tanımlanan ve asgari müştereklerde bir araya gelen, birbirinin farklı değerlerine saygıyı esirgemeyen, farklı yaşam tarzı, inanç, dil, giyim vb. sosyal gerçeklikleri kabul eden ve saygı duyan anlayışın temelinde kesret denilen çokluğun birbiriyle uyumu vardır. Günümüzde devletlerin uygulamakta oldukları “çok kültürlülük” politikaları, küreselleşen ve **kozmopolit** özellikler taşıyan toplum yapısını ayakta tutan ahenkli birlikteliği (**vahdet**) sağlama çabası olarak başarı fırsatı bulabilecektir.*

*Anadolu’nun binlerce yıllık medeniyet birikimi ile cumhuriyet deneyiminin dört mevsim gibi sürekli ve yeniden yeşermeye devam ettiğini umutla gözlemlene şansına sahibiz. Bu çerçevede Osmanlı “**Millet Sistemi**” tecrübesinin değerini bir kez daha hatırlıyoruz.*

Ekim 2015’te Cenevre’de düzenlenen Dünya İnsani Yardım Zirvesi’nde kapsamlı istişareler sonucu “İnsanlığın restorasyonu: Küresel Sesler Eylem Çağrısı ” başlıklı sentez raporu yayınlanmış 153 ülkede 23.000’den fazla kişiye ulaşmıştır. 23-24 Mayıs 2016 Mayıs 2016 tarihlerinde ise BM Genel Sekreteri Ban ki-Moon’un girişimiyle İstanbul’da toplanan Dünya İnsani Zirvesi ister doğal afet kaynaklı, ister silahlı çatışmaların sonucu olsun, insan acılarının İkinci Dünya Savaşından bu yana en yüksek düzeye ulaştığı bir dönemde düzenlenmesi bakımından önem taşımaktadır. BM Genel Sekreteri’nin önümüzdeki üç yıl zarfında somut bir ilerleme sağlanması çağrısı çerçevesinde toplanan zirvede, insanlığın yaşadığı çatışmalar ve şiddet nedeniyle yerlerinden edilen 60 milyon insanın ve her yıl doğal afetlerden dolayı mağdur olan 218 milyon insanın dünya ekonomisine maliyetinin 300 milyar doları aşmakta olduğu ve alınması gereken önlemlerin ülkeler arası işbirliği ile çözülebileceği vurgulanmış, bu şartlar çerçevesinde ilgili tüm paydaşların katkılarıyla mevcut küresel insani sistemin karşılaştığı sınamalara yönelik çözüm önerileri geliştirilisi ayrıca insani yardım çabalarının geleceğine ilişkin bir gündem oluşturulması amaçlanmıştır.

UNESCO’nun kültür sektörüyle ilişkili toplam on iki sözleşmesi bulunmaktadır. Anılan sözleşmelerden özellikle 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi bunlardandır. Ülkemizdeki kültür varlıklarının yanı sıra geçmiş ve yaşayan kültürleri temsil yeterliliğine sahip birey ve toplulukların, birbirlerinin değerlerine karşı karşılıklı saygı temelinde iletişimlerini sürdürmesi, bu değerlere eğitim ortamlarında, müfredatlarda gereken yer verilmesi amacıyla gerekli komisyon çalışmaları yapılmaktadır.

Ülkemizdeki farklı zengin kültür yapısına sahip toplumsal yapılara ait istatistikler fikir vermesi bakımından buraya alınmıştır. Bu zenginliği dini ve etnik demografik yapı ile konuşulan diller ve 1923 Lozan Antlaşması’na göre azınlıkların eğitim durumu başlıklarında tasnif etmeye çalıştık.

49

Demografik Durum

Dini Gruplar

⁴⁹ Mehmet Cüneyt ANCIN, *Hacı Rahime Ulusoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürü - İstanbul/Türkiye*, mcancin@gmail.com

Müslümanlar	%98
Hanefiler / Şafiiler	%70
Şiiler / Caferiler	%3
Aleviler	%20
Nusayriler	?
Hristiyanlar	%0,4 (320 bin)
Katolikler	25 bin
Ortodokslar	110 bin
Süryaniler/Keldaniler	20 bin
Protestanlar	7 bin
Museviler	%0,03 (25 bin)
Sefaradlar (İspanya kökenliler)	20 bin
Aşkenaziler (Avrupa kökenliler)	?
Romanyotlar (Bizans kökenliler)	?
Karay Türkleri (Yahudi olmayan Museviler)	?
Yehova Şahidi	3 bin
Budistler	40 bin
Hindular	728
Bahailer	22 bin
Zerdüştlar (Yezidiler)	5 bin
Ateistler	%2

Etnik Gruplar

Kürtler	12 milyon
Kafkaslar (Çerkezler, Abhazalar, Çeçenler, Dağıstanlılar, Osetyalılar)	3 milyon
Arnavutlar	200 bin-1milyon
Boşnaklar	2 milyon
Zazalar	2 milyon
Araplar	2 milyon
Gürcüler	1,5 milyon
Pomaklar	350 bin

Romenler	750 bin
Kırım Tatarları	150 bin-6 milyon arası
Ermeniler	70 bin
Hemşinliler	200 bin
Süryaniler	20 bin
Yahudiler	30 bin

Konuşulan Diller

<i>Türkçe:</i>	% 85,54
<i>Kürtçe:</i>	% 11,97
<i>Zazaca:</i>	% 1,01
<i>Arapça:</i>	% 1,38
<i>Türki diller:</i>	% 0,28
<i>Balkan dilleri:</i>	% 0,23
<i>Lazca:</i>	% 0,12
<i>Çerkezce:</i>	% 0,11
<i>Ermenice:</i>	% 0,07
<i>Kafkas dilleri:</i>	% 0,07
<i>Rumca:</i>	% 0,06
<i>Batı Avrupa dilleri:</i>	% 0,03
<i>Yahudice:</i>	% 0,01
<i>Kıptice:</i>	% 0,01
<i>Diğerleri:</i>	% 0,12

Azınlıklar (Lozan Ant. göre)

<i>Ermeniler</i>	<i>70 bin</i>
<i>Rumlar</i>	<i>3-4 bin (60bin)</i>
<i>Yahudiler</i>	<i>25 bin</i>

TESPİTLER

Okul Öncesi Eğitim

MEB okul öncesi eğitimi erken çocukluk dönemini de kapsayacak şekilde yaygınlaştırmakta ve zorunlu eğitim çağına dahil etmeyi planlamaktadır. Bunun gerekçesi “elverişsiz şartlarda ve çevrelerde yaşayan çocuklar için ortak bir eğitim ortamı oluşturmak” şeklinde eğitimde fırsat eşitliğiyle ilişkilendirilmektedir.

Dünyada okul öncesi eğitimin yaygınlaşmasının, kadınların işgücüne katılımından ortaya çıkan bir zorunluluk olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye’de de okul öncesi eğitimin yaygınlaşması eğitimli kadın istihdamındaki artışa koşut olarak ele alınmalıdır.

Özel Eğitim

Farklı toplum kesimlerinin yine farklı gelişen bireylere özgü eğitim ve öğretim imkanlarından yararlanması bakımından özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin topluma kazandırılmasında bütünleştirici eğitim uygulamaları önemli bir yer tutmaktadır.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler açısından bakıldığında engelli bireyler ve üstün yetenekli olduğu tespit edilen öğrencilerin fırsat eşitliği bağlamında genel eğitime katılma, özel eğitim okulu, özel eğitim sınıfı, destek eğitim odası, bütünleştirici eğitim uygulamaları kapsamında örgün eğitimden yararlanmasında artış gözlemlenmesi, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Öğretmen Yetiştirme

Öğretmen yetiştirme misyonu üniversitelere devredildiğinden bu yana eğitim fakültelerinin üniversite yapısı içindeki rolü ve bu rolü yerine getirme düzeyi tartışma konusu olmakta olup halen 96 eğitim fakültesi yaklaşık ve 220.000 öğrencisi bulunan bu kurumlarda 797'si profesör, 1155'i doçent, 3221'i yardımcı doçent olmak üzere toplam yaklaşık 9.000 öğretim personeli görev yapmaktadır. (YÖK, 2015)

Farklı kültürleri bir arada bulunduran ülkelerden biri olan Türkiye’de öğretmen eğitiminde, kültürler arası eğitim içeriklerinde eksiklikler bulunduğu gözlemlenmektedir.

Kültürel ve kültürler arası iletişim yeterliklerine sahip öğretmenlerin, karşılaştacakları farklılıklar karşısında daha özgüvenli ve hazırlıklı olacakları, dolayısıyla mesleğin erken döneminde öğretmenleri sınıf hakimiyeti ve iletişim becerileri açısından güçlü kılacağı düşünülmektedir.

Gelişmeler

Ortak idealler çerçevesinde demokrasi bilincinin okul ortamlarında geliştirilmesine duyulan ihtiyaç bağlamında liselerde uygulanan BM Genel Kurulu simülasyonlarında ve simülasyonlara katılımda artış gözlemlenmektedir.

Yasal çerçevede azınlık okulları, yabancı öğrenciler ve mültecilerle ilgili olarak 2014 ve 2015 yıllarında Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği’nde gerekli bazı değişiklik, iyileştirme ve düzenlemeler yapılmıştır. (RG-8/8/2015-29439)

Bakanlık, farklı inanç gruplarının zorunlu Din Kültürü ve Ahlak bilgisi derslerinden muaf tutulmasına yönelik taleplerine olumlu cevap verme yükümlülükleri konusunda tüm okulları bilgilendirmiştir.

Bakanlık, Hristiyan öğrencilerin okullarında Hristiyanlık ile ilgili dersler alabilmelerine olanak tanıyan ders kitapları ve müfredat hazırlamaya başlamış ve ortak sınavlarda ilgili din mensuplarına özgü sorular hazırlanmıştır.

Azınlıklar için yeni din eğitimi kitapları hazırlanmıştır.

Azınlıklara ait vakıfların mülkiyet hakları devredilmiştir.

Eğitim	Bağımsız	Özel	Okul	Özel	Özel	Azınlık	Azınlık	Toplam
--------	----------	------	------	------	------	---------	---------	--------

Durumu	Okul Öncesi	Bünyesindeki Okul Öncesi	Azınlık İlkokulu	Ortaokulu	Lisesi	
<i>Okul</i>	3	14	26	21	12	76
<i>Öğrenci</i>	140	427	1.154	1.123	909	3.753
<i>Öğretmen</i>	15	39	279	277	233	843
<i>Derslik</i>	19	14	93	119	95	340

Gökçeada'daki Rum azınlık okulunun yeniden açılmıştır.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun geleceği konusundaki seçenekleri değerlendirmek üzere ortak bir komisyon oluşturulmuştur.

Lozan'da azınlık statüsü almayan gayrimüslim grup olan Süryaniler kendi okullarını açma hakkı elde etmiştir.

2011-2012 öğretim yılından itibaren 4-12. sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi içine "Alevilik" konuları eklenmiş olup komisyon çalışmaları sürdürülmektedir.

10. sınıf tarih dersi kitabında, Süryanilere karşı ayrımcılık içeren söylemler bulunduğu yönündeki şikâyetler üzerine gerekli değişiklik yapılmıştır.

Bazı ders kitaplarında yer alan azınlıklara ve misyonerlere karşı söylemler için ilgili komisyon çalışmaları ile gerekli düzeltmeler yapılmaktadır.

Geçmişin birikimlerinden dersler çıkarmak ve toplumsal belleği bu konuda canlı tutmak bakımından yakın tarihe ışık tutan sözlü tarih ve hatırat yayımlarından ders materyali olarak yararlanılmasında artış gözlemlenmektedir.

Resmi okulların yanı sıra özel okullarda da Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde eğitim verilmesine yasal olarak imkan sağlanmıştır. (RG-5/7/2014-29051)

Resmi ve özel okullarda seçmeli ders olarak okutulan yerel diller ve lehçeler arasında Kürtçe (ilk etapta ortaöğretim düzeyinde her sınıf için asgari on öğrenci olması koşuluyla 25.000 öğrenci kayıt yaptırmıştır.) Lazca, Adiğece ve Abhazaca dersleri olup, üniversitelerde ise Süryani Dili ve Edebiyatı ile Kürtçenin Zaza ve Kırmançi lehçelerinde eğitim vermeye başlanmıştır.

Göçmenler ve mülteci statüsü elde eden bireyler, geçici vatandaşlık numarası edinmek suretiyle, eğitim çağındaki çocukları için resmi okullarda ve kendileri için özel olarak açılmış geçici eğitim merkezlerinde eğitim ve öğretim hakkında yararlanabilmektedir.

Türkiye'de okul çağında (5 -17 yaş) 756.808 Suriyeli çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 325 bini örgün eğitim kapsamında eğitime başlamış olup, Bakanlık 2016 sonuna kadar toplamda 450 bin Suriyeli çocuğu eğitime almayı planlamıştır. Bu çocukların 1/5'i kamp içindeki geçici eğitim merkezlerinde, geri kalanı kamp dışındaki geçici eğitim merkezlerinde ve Bakanlığa bağlı okullarda eğitim görmektedir.

SONUÇ

Türkiye yaygın olarak lisans ve lisansüstü eğitimde farklı ülkelerden gelen öğrenciler için önemli bir eğitim merkezi olmaktadır. Farklı iş kollarında sağlanan uluslar arası mesleki yeterlilik sertifikası eğitimleri sayesinde öğrencilerin kültürler arası etkileşimine önemli katkı sunulmaktadır.

Farklı kültürleri bir arada bulunduran ülkelerden biri olan Türkiye’de öğretmen eğitiminde, kültürler arası eğitim içeriği eksiklikleri gözlemlenmektedir. Mevcut durumda görev yapan öğretmenlerin kültürel ve kültürler arası iletişim yeterliklerinin hizmet içi eğitimlerle geliştirilmesinin yararlı olacağı, ayrıca öğretmenlerin çok kültürlülük yeterliklerine etki eden faktörlerin araştırılmasının da öğretmen eğitimi programlarının düzenlenmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Yakın komşu ülkeler başta olmak üzere TİKA tarafından desteklenen okullarda ülkeler arası eğitim iş birliği programları sürdürülmesine önem verilmektedir.

Azınlıkların uluslar arası anlaşmalar çerçevesinde eğitim kurumları ve müfredata ilişkin talepleri önemli ölçüde giderilmiştir.

Dezavantajlı toplumsal gruplarla ilgili olarak giderilmesi gereken temel ihtiyaçlar ise;

- 1. Yeterli Öğretmen (Yeterli yabancı dil ve kültürel birikime sahip olan)*
- 2. Müfredat ve ders araç gereci*
- 3. Daha yaygın sosyal kabul ihtiyacı olarak belirlenmektedir.*

Eğitimde feda edilebilecek tek bir fert dahi olmadığı gerçeğinden hareketle emeklerinden ötürü Aktivite Derneği’ne, Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği’ne, Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü’ne, İstanbul Medeniyet Üniversitesi’ne ve siz değerli katılımcılara saygılarımı sunuyorum.

YUNANİSTAN ÜLKE RAPORU

Ali HÜSEYİNOĞLU⁵⁰

Genel Görünüm

Yunanistan'da yaşayan Yunan vatandaşlarının ezici çoğunluğu etnik Yunan kimliğine sahip olup Ortodoks Hristiyan dinine mensuptur. Ülke çapında farklı etnik veya dini topluluklar ile ilgili resmi istatistik bilgileri yarım yüzyılı aşkın bir süredir mevcut değildir. Etnik köken, din ve anadil gibi kriterlerin yer aldığı son nüfus sayımı 1951 yılında gerçekleşmiştir. Buna rağmen özellikle Soğuk Savaş sonrası Yunanistan göç özellikle eski Yugoslavya, eski Sovyetler Birliği, Afganistan, Pakistan ve Kuzey Afrika ülkelerinden önemli oranda göç almıştır. Bu da ülkedeki etnik, dilsel, dinsel ve kültürel çeşitliliğe önemli katkı sağlamıştır. Son yıllarda Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası 2016 itibarı ile Yunanistan'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısı 55.000 civarındadır. Yunanistan'da Batı Trakya ve On iki Ada'da yaşayan Türk toplumları haricinde farklı etnik, dini ve kültürel gruplar da mevcuttur: Romanlar, Arnavutlar, Makedonlar, Ermeniler, Gagavuzlar, Ulahlar, Katolikler, Protestanlar, Mormonlar, vd.⁵⁰

Nüfusu 150.000 civarında olan Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'da yaşayan diğer tüm etnik, dilsel, dinsel ve kültürel unsurlara nazaran statü bakımından farklı olan tek topluluktur. Ülke çapındaki çeşitliliğe rağmen Yunanistan'da resmi azınlık statüsüne sahip tek topluluktur. 1923 Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'a bırakılan Batı Trakya bölgesinde yaşayan Müslüman Türkler, Antlaşma'da öngörülen birtakım haklara sahiptir. Örneğin, anadil Türkçe'de eğitim Yunanistan'da sadece Batı Trakya'daki iki dilli Azınlık okullarında sağlanmaktadır. Rodos ve İstanköy Adalarında yaşayan Türkler 1947 yılından beri Yunan vatandaşı olmalarına rağmen resmi azınlık olarak tanınmadığı için 1970'lerin başından günümüze her iki adada Türkçe eğitim veren okullar mevcut değildir. Ayrıca Yunanistan'da aktif cami ve mezarlıkların var olduğu tek yer Batı Trakya'dır. Mesela Atina'da sayısı yarım milyondan fazla olan farklı etnik kökene mensup göçmen Müslüman topluma ait resmi bir ibadethane mevcut değildir. Geçtiğimiz yıl Başkent Atina'da sadece üç tane mescide ilgili Bakanlık tarafından resmi ibadethane hüviyeti verilmiştir⁵¹. Depo veya apartmanların zemin katlarında yer alan derme çatma ibadet yerleri resmi statüden yoksun bir şekilde faaliyet göstermektedir. Yunan makamları da uzun yıllardır bu duruma göz yummaktadır. Benzer bir şekilde Batı Trakya dışında Atina, Selanik ve Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları yerleşim birimlerinde Müslüman mezarlığı mevcut değildir⁵².

Ayrıca, Yunanistan'daki yerli ve göçmen Müslümanların toplumsal ve ekonomik statüleri oldukça zayıftır. Büyük ölçekli bir işletme sahibi Türk veya Müslüman bir işadamına rastlamak imkânsızdır. Yunanistan'daki en büyük dini toplum olan Müslümanlar topluma tam olarak entegre olmamışlardır. Bunda on yıllardır devam eden hak ihlalleri ve temel dini hürriyetlerinin Yunan devlet mekanizmaları tarafından sağlanmaması kilit rol oynamaktadır.

Müslümanlar hariç Yahudi ve Ermeniler gibi diğer dini veya etnik grup mensuplarından bireysel anlamda Yunan ekonomik hayatına katkısına rastlamak mümkündür. Fakat bu grupların hiçbirisi Yunan siyasi hayatında ciddi bir farklı kolektif kimlik sergilememektedir. Ülke çapında sadece

⁵⁰ Yrd. Doç. Dr. J. Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü, Edirne, Türkiye, e-mail: alihuseyinoglu1@gmail.com

⁵¹ Daha fazla bilgi için Bkz. Richard Clogg, *Minorities in Greece: Aspects of a Plural Society* (London: Hurst & Co., 2002).

⁵² <http://www.azinlikca.net/bati-trakya-haber/atinada-3-cami-yasallastirdi-11242015.html> (09.06.2016).

⁵² <http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/8782081-atinada-cami-yapimina-direnc-suruyor> (02.07.2016).

Türk ve Makedonların kendilerine ait siyasi partileri mevcuttur. Buna rağmen parti olarak Yunan Parlamentosu'nda hiçbir etkinliği yoktur. 1923'ten günümüze farklı etnik bağlamında sadece Batı Trakya Türkleri temsilcileri, Türklerin oyları sayesinde Parlamente'ye seçilmektedir. Bu rakam da hiçbir dönem için bir elin parmaklarını geçmemiştir. Seçilen Türk vekiller de Yunan çoğunluk partilerinden aday olarak seçimden galip gelebilmektedir. Bunların haricinde farklı dinlere mensup az sayıda bazı milletvekillerine de rastlamak mümkündür. Bu rakam Ortodoks Hristiyan çoğunlukla kıyaslandığında oldukça düşüktür.

Eğitim Sistemi

Yunanistan'da eğitim sistemi birçok kanun ve bakanlık karar ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Eğitim ile tüm konular Yunan Eğitim, Araştırma ve Dinişleri Bakanlığı'nın kontrolü altındadır. Bazı konularda yerel yönetimin de katkı yaptığı eğitim kurumları okul öncesi (1 yıl), ilkokul (6 yıl), ortaokul (3 yıl), lise (3 yıl) ve üniversiteden oluşmaktadır. Ülke çapında zorunlu eğitim on yıldır (1+6+3). Okul öncesi eğitim, 2007 yılında zorunlu eğitime dâhil edilmiştir. Okulların denetimi ilgili Bakanlık müfettişlik birimleri ve Bakanlık bölge ofisleri tarafından sağlanmaktadır. Okullarla ilgili sorunlar lokal Bakanlık ofisleri tarafından merkeze bildirilmektedir. Özel okul eğitimi sadece anaokulu, ilkokul ve ortaokul-lise seviyesinde mevcuttur⁵³. Bu okullar hariç Yunanistan'da eğitim ücretsizdir. Finansmanı Yunan devlet mekanizması tarafından sağlanmaktadır. Yunanistan Anayasası, üniversitelerin özerkliği, akademik özgürlük, sanat, bilim ve araştırma özgürlüğünü garanti altına almıştır. Üniversitelerin özel kişiler tarafından kurulması yasaklanmıştır (Yunan Anayasası 16. Madde). Böylelikle Balkanlara nazaran Yunanistan'a özel vakıf üniversiteleri mevcut değildir.

Formal ve informal olmak üzere Yunanistan'da iki tür eğitim mevcuttur. Formal eğitim, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim, devlet ve özel eğitim kurumlarında sağlanmaktadır. Devlet okullarında temel eğitim dili Yunancadır. Bunun yanında seçmeli olarak yabancı dil eğitimi sunulmaktadır. Bunların arasında sadece Batı Trakya'daki Azınlık ilk ve ortaokullarında Türkçe dilinde eğitim sağlanmaktadır. Özel okullarda ise farklı dillerde eğitim verilmektedir. Bu durumda dahi ülkenin resmi dilinin bu okullarda öğretilmesi mecburidir.

Batı Trakya Türkleri hariç, Yunanistan'daki farklı etnik, dini veya kültürel nüfusun eğitimi sağlayan kurumların başında yabancı okullar gelmektedir. Yabancı ülke vatandaşları veya misyon tarafından kurulabilen bu okullar üç farklı türden oluşmaktadır. Birincisi, müfredat bağlamında farklı bir ülkenin programını uygulayan ve o ülke dilinde eğitim veren okullardır. Bu eğitim kurumları genelde yabancı ülke vatandaşları (misyon çalışanları, işadamları, vd.) tarafından tercih edilmektedir. Eğer ki bu okullar AB üyesi bir ülkenin müfredatını takip ediyorsa Yunan vatandaşları da bu okullara kolaylıkla başvurabilir. AB üyesi değil ise o zaman Yunan Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izin alınması ön koşulu sağlanmalıdır. İkinci tür özel okullar tamamen Yunan müfredat ve eğitim sistemini benimsemiş eğitim kurumlarıdır. Bu okullarda yabancı dil eğitimine oldukça fazla önem verilmektedir. Üçüncü tür ise Yunan ve ilgili ülke olmak üzere iki farklı müfredatı takip eden özel okullardır. Bu okullarda isteyen öğrenci istediği müfredatı seçme hakkına sahiptir⁵⁴. 4186/2013 Numaralı Kanun'un 35. Maddesi'nde belirtildiği üzere Yunanistan'da toplam 29 yabancı okul mevcuttur⁵⁵. Bu bağlamda, yabancı ülke

⁵³ Yunanistan'daki özel okulların tam listesi için Bkz. <https://www.minedu.gov.gr/idiwtikh-ekpaideysh/2014-06-17-11-04-20> (02.05.2016).

⁵⁴ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Greece:Organisation_of_Private_Education (08.06.2016).

⁵⁵ *Yunan Resmi Gazetesi*, FEK A' 193, 17.09.2013.

müfredatını takip eden yabancı okul sayısı 14, Yunan müfredatını takip eden ise 10dur⁵⁶. Bunun haricinde kalan beş okulda ise öğrenciler Yunan veya yabancı ülke müfredatını seçme hakkına sahiptir. İlgili kanunda belirtilen okul dışında Yunanistan’da herhangi başka yabancı okul mevcut değildir. Balkanların birçok noktasında yıllardır faaliyet veren Türkler tarafından kurulan vakıf okullarına rastlamak mümkün değildir.

UNESCO verileri baz alındığında 15-24 yaşa arası kişilerde Yunanistan çapında okuma-yazma oranı %98-99 bandında yer almaktadır⁵⁷. Fakat ülke çapında yaşayan farklı dezavantajlı toplumlar adına (Romanlar, göçmenler, mülteciler, vd.) bu rakam oldukça düşük seyretmeye devam etmektedir. Yunanistan genelini kapsayan istatistiki bilgiler haricinde ülke genelinde yaşayan farklı etnik, dini, kültürel nüfusun eğitimi ile ilgili resmi veriler mevcut değildir. Fakat Yunanistan’ı yakinen bilenler ve takip edenler çoğunluk toplumuna nazaran bu grupların eğitim seviyesi oldukça düşük olduğunu açıkça görebilmektedir. Bu grupların yoğun olarak yaşadıkları yerleşim birimlerinde özellikle zorunlu eğitim kapsamında bu ailelerin çocuklarına rastlamak mümkündür. Fakat aralarından başarılı olup Yunan üniversite sınavını kazanabilenlerin sayısı oldukça azdır. Böylelikle Yunan üniversitelerinde okuyanların çok az bir kısmı etnik bağlamda Yunan ulusuna mensup değildir. Bu gruplara mensup çocuklarda temel eğitim seviyesinin düşük seyretmesi, onların Yunan toplumu içerisinde asimile olmadan entegre olmalarına önemli bir engel teşkil etmektedir.

Yunanistan çapında çoğunluk dışında kabul edilen toplumların eğitimine yönelik bir takım pozitif ayrımcılık uygulamalarına rastlamak mümkündür. Bunların başında Batı Trakya bölgesinde yaşayan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının eğitimi gelmektedir. Ülke çapında Türkçe ve Yunanca iki dilli eğitimin verildiği tek bölge Batı Trakya’dır. 1923 Lozan Barış Antlaşması sonrası başlayan iki dilli eğitim sadece bölgenin her üç ilinde (Rodop, İskeçe, Meriç) faaliyet veren Azınlık okullarında sağlanmaktadır. Batı Trakya’daki azınlık eğitimi ile ilgili oldukça fazla kanun ve bakanlık kararına rastlamak mümkündür⁵⁸. Uzun yıllardır azınlık hakları kapsamında sağlanan “eğitim özerkliği” prensibi dâhilinde kurulan bu okullardaki eğitim ile ilgili konularda söz sahibi Azınlık bireyleriydi. Fakat 1970’lerle birlikte başlayan devlet müdahalesi sonucu günümüzde iki dilli Azınlık eğitimi tamamen Yunan devlet mekanizmalarının kontrolüne geçmiş bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda kendi öğretmenini dahi belirleyebilen okul encümen heyetleri günümüzde her konuda ilgili Bakanlık biriminden izin almak durumundadır. Bu durum uluslararası ve ikili anlaşmalarla özel ve özerk olması gerek Azınlık eğitiminin ne derece Yunan devletine bağlı olduğunun önemli bir göstergesidir. Azınlık eğitimi ile ilgili devam edegelen kronikleşmiş birçok sorunun yanında, Türk Azınlık öğrencilerinin Yunan devlet üniversitelerine girmelerinde önemli bir kolaylık sağlayan 0,5% Azınlık Kontenjanı 1996 yıllardan günümüze kadar devam etmektedir⁵⁹. Bunun yanında 1997 yılında başlayan AB destekli Müslüman Çocukların Eğitimi Programı 1997-2015 arası iki dilli Azınlık okullarında okuyan Türk öğrencilerin ülke resmi dili olan Yunancalarını geliştirmeyi amaçlamıştır⁶⁰.

Buna benzer bir program Batı Trakya Türklerinden farklı olarak ülke geneline dağılmış Romanlar için de uygulanmaktadır. Genelde kendi gettolarında yaşayan ve sırf ten renklerinden ötürü ayrımcılığa maruz kalan Yunanistan Romanların toplam rakamı 50.000 ile 350.000 arasında

⁵⁶ <http://users.sch.gr/cevag/nomos/readlaw1.php?id=2009> (02.07.2016).

⁵⁷ <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=166> (07.07.2016).

⁵⁸ Daha fazla bilgi için Bkz. Ali Huseyinoglu, The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mayıs 2012, Sussex Üniversitesi, Brighton-İngiltere.

⁵⁹ Kontenjan hakkında Bkz. Huseyinoglu a.g.e., 236-242.

⁶⁰ <http://www.museduc.gr/tr/> (01.06.2016).

olduğu tahmin edilmektedir.⁶¹ 1990 yılında Sovyet Bloğunun dağılması ve beraberinde dış göçün artması sürecinde özellikle Arnavutluk ve eski Yugoslav ülkelerinden önemli oranda Roman Yunanistan’a göç etmiştir. Bu da Yunanistan’daki Roman popülasyonunun artmasına katkıda bulunmuştur.

Yunan devleti, Roman çocuklarının eğitimi konusunda iki paralel program yürütmektedir. 2010 yılında başlayan ‘Roman Çocuklarının Eğitimi’ adlı ilk program, Yunanistan’ın Makedonya ve Trakya bölgelerini kapsarken, diğer kalan tüm bölgelerde ikinci programın uygulanılmaktadır. Bu programların temel amacı, Roman dilinin gelişiminden çok ülke dilini öğretmek ve Romanlar arasındaki eğitim seviyesini yukarılara çekmektedir.

Son on yıldır sürdürülen “Odysseus” adlı benzer bir program da Yunanistan’daki göçmen popülasyonu ülke dilini, tarihini ve kültürünü öğretmeyi amaçlamaktadır. Yunan Eğitim Bakanlığı Ömür Boyu Eğitim Birimi tarafından organize edilen ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bu program, sadece 16 yaş ve üstü Yunanistan’da yaşayan göçmenlerin Yunancalarını geliştirip yaşadıkları ülkenin şartlarına adapte olmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Buradan alınacak dil belgeleri, yabancı ülke vatandaşlarının Yunanistan’da uzun süreli vize almaları için gereklidir⁶².

Bu tür olumlu gelişmelere rağmen birçok okulda Roman veya göçmen öğrenciler farklı ayrımcılık uygulamalarına maruz kalmaya devam etmektedir. Bunun yanında, bazı Yunan aileleri çocuklarını Roman veya göçmen öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullara göndermek istememektedirler⁶³. Örneğin, segregasyon uygulaması olarak da yorumlanan ve sadece Roman öğrencilerin devam ettiği Atina-Aspropirgos’daki ilkokul bir dizi mahkeme kararı sonrası 2014 yılında kapatılmıştı⁶⁴.

Bu okulların resmi statüsü devlet okulu olarak devam etmektedir. Fakat bazı okul tabelalarının başına “kültürlerarası” ibaresi eklenmiştir. Öğrencilerinin büyük bir kısmının etnik ve dini bağlamda Yunan çoğunluk toplumundan farklı olduğu bu okullarda görev alan öğretmenlerin küçük bir kısmı kültürlerarası eğitim bağlamında eğitim almıştır. Bu eksiklik ve bazı öğretmenlerin takındıkları ayrımcı tutumlar, farklılıklara saygı prensibinin oldukça etkin olması gerektiği bu kültürlerarası okullarda bazı temel sorunların devam etmesini sağlamaktadır. Buna paralel olarak, ülkenin farklı noktalarında azınlık grupları ile çoğunluğa mensup aileler arasında çocuklarını ilgili okula gönderip göndermeme konusunda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu ve benzeri tutumlar farklı etnik ve dini kimliğe sahip çocuklarının Yunan çoğunluk toplum ve kültürü ile entegrasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Yunanistan’daki etnik, dini ve kültürel azınlık grupların eğitime yönelik devletin sağladığı imkânlar oldukça sınırlı ve yetersiz kalmaktadır. Bu gruplara yönelik Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi veya diğer uluslararası örgütler tarafından hazırlanıp Yunanistan’ın altına imzası attığı müktesebatlar tam anlamıyla uygulanmamaktadır. Bununla birlikte kendi haklarına, ki buna eğitim de dâhil, yönelik kendi örgütlenme kapasiteleri de oldukça zayıftır.

⁶¹ Chrisoula Arcoudis, Roma MATRIX, Country Report:GREECE, s.10, <https://romamatrix.eu/greece-country-report> (Son erişim tarihi, 3.3.2015).

⁶² <http://www.gsae.edu.gr/en/press/275--lr-l-r> (08.07.2016).

⁶³ ANTIGONE, Information and Documentation Centre, “Shadow Report on Roma Segregation in Education”, 2014, s.42, <http://www.antigone.gr/files/projects/dare/shadow-report-on-roma-segregation-in-education-greece-EN.pdf> (Son erişim tarihi, 3.10.2015).

⁶⁴ 2015 OSCE Human Dimension Implementation Meeting (Warsaw), Statement for Working Session 16 on Roma and Sinti Issues (1 October 2015), ‘Greece: Continuing discrimination & segregation of Roma despite ECtHR & HRC rulings’, s.3, <http://www.osce.org/odihr/187891?download=true> (Son erişim tarihi, 10.11.2015).

Kendilerine ait herhangi bir ortak sendika veya sivil toplum kuruluğu mevcut değildir. Genelde gmen gruplarına ait bazı sivil toplum kuruluğu ile Batı Trakya'da yıllardır faaliyet veren dernek ve birlikler gerek bgesel gerekse de ülke çapında yaşıyan bireysel-kolektif hak ihlallerini ulusal ve uluslararası mecralarda dile getirmektedirler. Fakat kendileri arasında ciddi bir iletişim ve işbirliğinin olduğunu söylemek oldukça zordur. Bunlar haricinde Yunan çoğunluk toplumu tarafından kurulan dernekler de kısmen yaşadıkları sorunları gündeme getirmektedir. Fakat bunların da aldıkları kararlar veya yayınladıkları raporlar tavsiye niteliğinden öte geçememekte, Yunan karar alma mekanizmalarını ciddi anlamda etkileyememektedirler. Böylelikle farklı veya dini grupların kendi çocuklarının eğitimi ile ilgili Yunan ulusal mevzuatını geliştirmeye yönelik katkıları yok denecek kadar azdır. Kaldı ki Batı Trakya'daki eğitim ile ilgili konularda Azınlık milletvekillerinin dahi görüş veya önerileri, Yunan Parlamentosu'ndaki kanun yapımcılar tarafından ciddi anlamda değerlendirilmemektedir. Bu durumda Yunan devlet mekanizmasının ilgili grubun eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını belirme ve sorunlarına çözüm bulma konusunda azınlık veya göçmen sivil toplum kuruluğu ile işbirliğinin varlığından bahsetmek mümkün değildir.